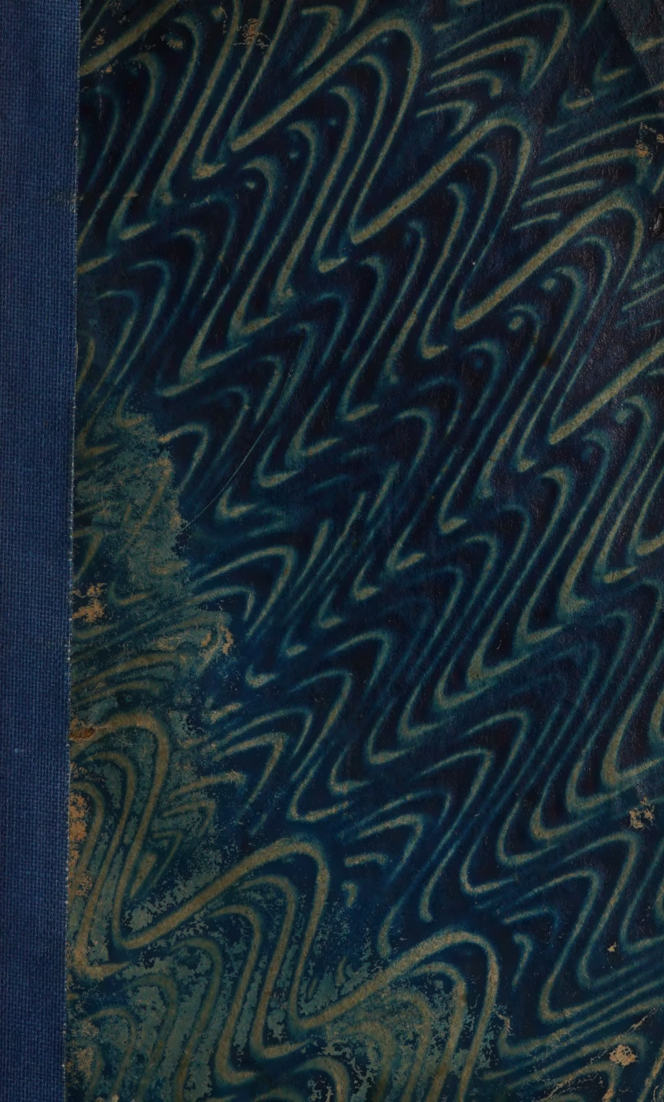

KORT BEGRIP
VAN DE
HISTORIE
DER
INSECTEN.

Uit het Fransch vertaald.

Met Koperen Plaaten.

TWEEDE DEEL.

bevattende het

DERDE en VIERDE STUKJE.

Te AMSTERDAM,

By de ERVEN van F. HOUTTUYN, 1768.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

KORT BEGRIP
VAN DE
HISTORIE
DER
INSECTEN.

Uit het Fransch vertaald.

Met Koperen Plaaten.

TWEEDE STUKJE.

Te AMSTERDAM,

By de ERVEN van F. HOUTTUYN, 1767.

UITLEGGING

DER

FIGUUREN.

PLAAT III.

FIG. VIII. *De* Worm *met den* grooten Kop, *waar uit de* Mug *koomt.*

FIG. IX. *De* Molkrekel.

FIG. X. *Eene* Vloo *door het Vergrootglas gezien.*

FIG. XI. *Een* Luis *door het Vergrootglas gezien.*

PLAAT IV.

FIG. XII. *Een* Boomgelykende Watervloo.

FIG. XIII. *Een* Scorpioen.

—— XV. *Eene groote* Schelpslak, *kruipende met het Schelp op den Rug.*

Fig. XV. *Een* Waterſlak.

Plaat V.

Fig. XVI. *Bernard de Hermiet of de Zoldaat.*

— XVII. Dagvlieg, *of* Haft, *vliegende verbeeld.*

Berigt aan den Boekbinder.

De Platen No. III. IV. en V. moeten tegen over Pag. 270 ingezet worden.

HISTO-

HISTORIE DER INSECTEN.

TWEEDE STUKJE.

DE WESP.

Befchryving van een Wespen-neft; als een Stad.

„ Men vindt daar, zegt de Prior de Jonval aan den Ridder de Breuil, eene geheele Stad onder de Aarde, en dat wel eene Stad, bekwaam om twaalf dui-
„ zend Inwooners te bevatten, en op eene zeer
„ vernuftige wyze gebouwd, fchoon van eene
„ bouwkunde, zeer verfchillende met die van
„ onze Steden. De muur is geen enkele om-
„ trek, die rondom de plaats loopt, maar een
„ groot gewelf, dat haar geheel en al bedekt,
„ en van alle kanten omringt. Na lang gegraa-
„ ven te hebben, ontdekte men maar twee
„ poorten, en vermits het zeer duifter onder
„ dat gewelf was, brak men 'er een deel van
„ af, om licht in de verfcheide oorden der Stad
„ te brengen. Maar toen kreeg men nog meer
„ ftoffe van verwondering. De ftraaten zyn
„ niet, gelyk by ons, naaft elkander gebouwd,
„ maar op elkander met verdiepingen, en de
„ verdiepingen gefcheiden door verfcheide

„ ryen-kolommen, het welk haar eer-gaande-
„ ryen dan ſtraaten doet gelyken. De eerſte
„ ruſt op de tweede, de tweede op de derde,
„ en dus in 't vervolg neêrwaards. De Hui-
„ zen zyn alle gelyk, en dicht tegen elkander
„ gedrongen in de dikte des gewelfs. Alle
„ huizen, die eene zelfde orde uitmaaken, en
„ die alle waterpas zyn op eene zelfde verdie-
„ ping, zyn bedekt met een terras of plat dak,
„ van een zeer vaſt Ciment gemaakt, en zo
„ effen als een vloer met eſtrikken geplaveid.
„ De Inwooners wandelen op deze plaats, tus-
„ ſchen de pylers, die een ander gewelf ſchraa-
„ gen, en eene andere ſtreek huizen. Daar
„ zyn elf zulke gaanderyen, of gewelven, waar
„ in alles zeer wel geſchikt, en alles even-
„ maatig begreepen is; de duiſterheid alleen
„ ontcierdt dit werk, dat anders wel bedacht
„ en konſtig uitgevoerd ſchynt; Ik heb 'er niets
„ in kunnen vinden, dat naar eene baak of
„ lantaern gelykt. —— Gy meent misſchien,
„ Ridder, vervolgt hy, dat ik ſpreek van eene
„ Stad voor den Zondvloed, die onder de aar-
„ de is gebleeven; —— maar gy zult u nog
„ meer verwonderen, als gy hoort, dat die
„ Stad door de Wespen gebouwd is; ja het is
„ een Wespenneſt, en het wonder beſtaat daar
„ in, dat een groot gewelf, galderyen, ko-
„ lommen, met één woord, een geheele Stad
„ door

„ door Wespen gebouwd is; Kom, laat ons „ in dat priëel gaan. Ik heb alles bewaard, „ zonder breuk, uitgenomen aan den eenen „ kant, om u het werk van binnen te vertoo- „ nen, en gy zult de geheele Stad op eene „ bank vinden."

Die zonderlinge Stad, dat verbaazend werk fpreekt nog verftaanbaarder voor het hart, dan het voor de oogen fpreekt. Alles verkondigt daar de vryheid, de gelykheid, en het waar geluk. Daar zyn nog paleizen, nog hutten, nog ryken, nog armen, al het Volk is 'er gemaklyk, maar op dezelfde wyze, gehuisveft, allen leven zy 'er wel, maar leven even eens. De weelde, en derhalven de nyd en ontrouw, zyn uit dit Verblyf gebannen, en egter is het niet anders dan een Gemeenebeft van Rovers. Laaten w'onze lofipraaken voor de Byën bewaaren, die, met eene even goede Staatkunde en even goede wetten, zuivere zeden hebben.

Eenvoudigheid dier Gebouwen.

De WESPEN verhouden zich gemeenlyk onder den grond, of in eenig gebouw, daar geen menfchen by komen. Zy zyn gaarne in de nabuurfchap der Byën gehuisveft, op dat zy des te nader by mogen zyn, om deze te plonderen, te dooden, en de onfchuldige fchatten, welke zy door haaren arbeid gewonnen hebben, naar zig te neemen.

De verblyfplaats, die de Wespen verkiezen boven,

of onder den grond.

Als zy haar Neſt of Verblyfplaats onder de aarde maaken, ſchikken zy den ingang gemeenlyk op het hangen van een heuveltje, op dat het water, wegens den ſchuinſchen grond, ſchielyk wegloope, en haar in haar verblyf niet hindere.

De Sexen der Weſpen,

Zy zyn in drie Klaſſen verdeeld; De Wyfjes, die groot zyn; de Mannetjes, die wat kleiner vallen, en de Arbeiders, of Muilezels, die de kleinſte van allen zyn. Die laatſten, welke van geen geſlagt of kunne zyn, overtreffen de anderen zeer veel in getal.

en derzelver veroordening.

De Mannetjes en de Wyfjes, ſchoon zy niet anders belaſt zyn dan met de zo aangenaame zorg, zo als het ſchynt, om den Staat te bevolken, zyn evenwel niet altoos de gelukkigſten van de Republyk. De Wyfjes moeten de Eitjes leggen, doen uitkomen, en zorg dragen voor de jongen; de Mannetjes zyn mede in de zaken der huishouding betrokken, en zy moeten den Vrede onder malkanderen, en met hunne Wyfjes, bewaren. Dit alles is moeijelyker dan het in den eerſten opſlag ſchynt, en veelen onder het menſchdom vinden 'er meer werks aan, dan aan den zwaarſten arbeid.

De ſpoed en werktuigen, waar mede de Weſpen arbeiden.

Als de grond, daar men voorheeft te bouwen, afgetekend is, werkt men met zo veel yver, dat men in weinig dagen meer dan een vierkante voet gronds uitholt, waar van men de aarde naar buiten brengt. De Weſpen bedie-

dienen zich, om deze uitholing te maken, van twee zaagen, waar mede zy de aarde kruislings ſnyden, zy vatten het geſneeden brokje in haare pooten, en brengen het naar buiten.

Haare voorzorg in het bouwen.

Om het inſtorten van het werk voor te komen, gaat men op de Boomen, en de ſchuttingen der tuinen, kleine ſtukjes hout zoeken, die men tot poeder vermaalt, en dan met leem vermengt. Dus maakt men een ſmeerſel, dat dik en ſterk is, en waar mede men het gewelf der Stad, die men voor heeft te bouwen ſtévigt. Men gebruikt dat zelfde beſlag om de kolommen te maken, waar mede men het gewelf onderſchraagt, en die tevens voor de huizen, of gaanderyen, of onderſcheidene verdiepingen dienen moeten. Men hangt aan deze kolommen, en aan de wanden, die den omtrek van het gat bepaalen, de bovenſte verdieping, of de eerſte ryg van huizen, welke omtrent van dezelfde ſtoffe zyn als de kolommen, en het ſmeerſel op het gewelf; en men vaart dus voort met naar beneden te bouwen; men kan van dit gebouw zeggen, dat het aan den top begonnen wordt; ook kan men zeggen, dat 'er een groot vernuft in heerſcht; Het beſlag der kolommen is dikker, dan dat van het gewelf en der loges; De ſterkte van 't werk vereiſchte dit; 't Is om die zelfde rede, dat de voeten hoofd-ſtukken der kolommen breeder zyn,

En verdere ſchikgen in 't Werk.

 dan

dan het lighaam of middelſte gedeelte, want men kan niet denken, dat het tot cieraad alleen is, of om de fraaye evenredigheid der griekſche bouworder te volgen, dat deze kleine Bouwmeeſters die gedaante aan hun werk geeven. Het behoort tot de Redelyke ſchepzelen alleen, dat zy het aangenaame met het nuttige weeten te paaren.

Verdere beſchryving van 't gebouw, Het Wespen-neſt heeft twee deuren of poorten; de eene om in te koomen, de andere om uit te gaan. Dus belemmeren deze Arbeiders malkanderen niet als zy uittrekken, en weder te rugge keeren. Ook heeft het neſt eene eironde gedaante, het wordt naar boven, en naar beneden naauwer. De pilaaren, waar door de verdiepingen geſcheiden worden, zyn omtrent zes linies hoog; daar zyn 'er zomtyds meer dan veertig tuſſchen de eene en andere verdieping. Zommige dezer verdiepingen bevatten niet anders dan groote Celletjes, anderen alleenlyk kleine. Die laatſte zyn verordend, om de eitjes te bergen, daar de Arbeiders uit voort koomen; en de eerſte om de eitjes in te leggen, daar de Mannetjes of Wyfjes uit geboren worden. De Celletjes der Arbeiders hebben zeven of agt linies diepte, en zyn twee linies hoog; die der Mannetjes en der Wyfjes hebben met eene gelyke diepte eene linie en meer en deſſelfs gebruik, hoogte. God, die alles goed gemaakt, en

niets

niets nutteloos voortgebragt heeft, heeft aan de Wyfjes der Wespen, en andere Insecten van dezelfde natuur, geleerd, om de Sexe van haare jongen reeds in de eitjes, waar in zy beslooten zyn, te kunnen onderscheiden, om daar de verblyfplaatsen, die hen bevatten moeten, naar te kunnen schikken, en hy heeft dit zelfde vermogen van onderscheiding niet gegeven aan Wyfjes van levendbaarende dieren, om dat het zelve voor haar nutteloos zoude zyn.

Gedaante der Celletjes.

Alle de Celletjes der Wespen, zo wel als die der Byën, zyn zeskantig, dat is te zeggen, hebben zes wanden, of zyden. Die gedaante is, buiten twyffel, best geschikt, om, tevens den grond en ruimte van 't gebouw, en de bouwstoffen te bezuinigen; 't Is ook die zelfde gedaante, welke meest toebrengt tot de stevigte, om dat ieder Celletje zes andere schraagt, en door dezelve geschraagt wordt.

Levenswyze der Wespen buiten.

De Wespen-arbeidsters, en zelfs de Mannetjes gaan op de Jacht, om de behoeftens van 't Gemeenebest te vervullen, 't welk altoos talryk is, en veel eet: De noodzaakelykheid, zo wel, als hunne natuurlyke geäardheid, maakt ze roofzuchtig; zy kiezen de beste gerechten dan alleenlyk uit, als zy keus hebben; Op andere tyden, als het bekrompener omkoomt, is alles hun goed genoeg, van den lekkersten Honing, en de edelste vruchten af, tot

de overblyfzels van de keuken, welke zy in het uitſpoelzel der vaten en in de gooten vinden. Zy houden veel van digt by eene goede Slagtery te zyn, om dat zy daar altoos te recht kunnen koomen; en de Slachters willen hen ook gaarne tot nabuuren hebben, om dat zy, 't geen zy aanraaken, niet bederven, en om dat zy in tegendeel, voor een kleine ſchatting, die men hen toeſtaat te ligten, met een klein vezeltje van een Oſſen- of Kalfs-lever af te ſnyden, welke zy boven het vleeſch beminnen, de Vliegen weeren en verjaagen, welke anders haare eitjes op het vleeſch koomen leggen, en oneindig grooter ſchade veroorzaaken, dan de Wespen immer doen. Wegens dit verjaagen, dooden, en zelfs opvreeten der Vliegen, noemt de Heer DE PLUCHE de Wespen, de *Antropophagen* of Menſchen-eeters *van het volk der Vliegen*, en 't is zeker, dat men de Wespen dikwils de Vliegen in de vlucht ziet aantaſten.

en binnen 't Neſt.

Den voorraad, welken de Arbeiders en de Mannetjes hebben aangebragt, gaan de Wyfjes van kamer tot kamer verdeelen aan haare jongen, welke even eens als die van andere Inſecten, eerſt in den ſtaat van Wormen te voorſchyn koomen en leeven. Eenigen tyd daar na worden het Nymphen of Popjes. Van het oogenblik af, dat zy deze gedaante-verandering ondergaan hebben, haalen zy uit hun mond een

ſoort

ſoort van zyde, die zy zo dikwils kruiſſen, en herkruiſſen, aan de opening van hun Celletje, dat 'er die opening geheel doör geſlooten wordt. 't Is in dit graf, daar de nieuwe Nymf ſlegts veertien dagen in blyft, dat zy het nederige gewaad van Worm aflegt, en vleugelen krygt, tevens met de noodige Wapenen en moed; maar, by ongeluk, ook alle de woeſtheid en wreedheid, die den moed en de wapenen niet dan al te veel vergezellen.

„ Als de winter begint, neemt alles een „ keer in haare Republyk; zo dra de eerſte „ koude zich doet gevoelen, dooden de Man- „ netjes en Wyfjes de jongen, waar voor zy „ zo tederlyk gezorgd hadden: Eitjes, Wur- „ men, Nymfen, jonge volwaſſene Wespen, „ alles moet van kant, en uit het neſt geworpen „ pen worden: Zy keeren de Celletjes zelfs „ om." Koomen in den Winter om.

Verbeeld u een ongelukkig huisgezin op het punt om de ſlagtoffers te worden van een troep barbaarſche Soldaaten, of ontmenſchte Rovers, of, 't geen miſſchien nog erger is, van onbarmhartige Schuldeiſchers. De Vader, Moeder, Kinderen, 't roept alles tot den hemel, en denzelven onverbiddelyk vindende, keeren zy alles ten onderſte boven en werpen zig met het hoofd tegen de muuren: zy willen ten minſten hunnen vyanden het vermaak niet gun-

nen van iets in zyn geheel of levendig te vinden. De groote vyand der Wespen is de Winter, zy weeten, zy voelen, dat zy denzelven niet zullen kunnen wederſtaan, zy koomen die elenden voor, welke hun onvermydelyk zyn, en hunne wanhoop zelve wordt hun toevlucht.

behalven eenige Moeders,

Twee of drie Moeders, welken de zorg om haar geſlagt te vermeêren, door het lot ſchynt ten deel gevallen te zyn, verlaaten de wooning, brengen het ongunſtig jaargetyde door in een gat, of in het hol van een boom, zoeken zich niet te vereenigen, maar arbeiden, elk van haaren kant, om een nieuwe Zwarm voort te brengen. Elk maakt twee kleine Celletjes, daar zy twee eitjes van Arbeiders of Muilezels in leggen; men merke deze byzonderheid wel op; Hoe kieſt zy juiſt in haar lighaam twee arbeiders-eitjes? of liever, welk eene oneindige wysheid heeft haare eitjes derwyze geſchikt, dat de twee eerſte, die zy leggen zal, juiſt twee eitjes zullen zyn, waar uit Muilezels moeten voortkomen? men merke dit wel op, zegge ik, en men erkenne Gods hand in de geringſte byzonderheden, welke men in de beöeffening der Natuur met genoegzaame opmerking betracht. Als onze Moeder dan de twee gezegde eitjes in deze Celletjes gelegd heeft, broeit

welker voortteeling de Godlyke wysheid aantoont.

broeit en verzorgt zy die zo wel, dat zy niet missen uit te koomen; zy voedt de wormen, die 'er uit geboren zyn, zo rykelyk, dat dezelve wel haast Nymphen worden. „ Zie „ daar dan reeds twee kinderen verzorgd," zegt de Heer DE PLUCHE; zy hervat dit zelfde bedryf voor twee andere Arbeiders; zy legt vervolgens een mannetjes en een wyfjes eitje; Dit alles wordt het een na het ander geboren, en groeit allengskens op; en „ als „ 'er twee moeders zyn in de maand van Juny, zyn 'er, drie weeken daar na, vyftig, en vyftig moeders brengen tien duizend Wespen voort voor de maand October."

De Angel der Wespen.

Wy hebben geene andere wapenen aan de Wespen gegeeven, dan twee zaagen, welke eer gereedschappen zyn voor haaren arbeid, of werktuigen, dan wapenen; maar zy hebben daarenboven noch een Angel, die haar geducht maakt: Dat laatste deel hebben zy met de Byën gemeen. Het bestaat uit een koker, en twee schichten, welke daar in beslooten zyn; de koker, die zelve zeer spits is, maakt de eerste wond, als de Wesp, of de Byë wil steeken; Daar zyn twee openingen aan de punt, door een van welke het venyn wordt uitgestort; de twee schichten koomen door

door de andere opening uit; zy zyn met baarden of hoeken als een visch-angel voorzien, welke een weinig uitsteekende de wonde pynlyker maaken, maar tevens het uithaalen der schichten bezwaarlyker.

DE BYE.

Onder de Insecten is de BYE misschien de verwonderlykste, en verdient meest tot in haare kleinste deelen waargenomen, en tot in haare minste gangen nagegaan te worden. De Zedekundigen, de Natuurkundigen, de Poëeten roemen haar als om stryd; zy is het zinnebeeld van duizend deugden, zy verschaft ons lessen, welke, niettegenstaande derzelver geduurige herhaling, ons altoos treffende voorkoomen, en ons van verscheide gebreken geneezen zouden, by aldien wy niet hardnekkig weigerden daar naar te luisteren; Zy is het werktuig, waarvan de Natuur zich bedient, om ons haare dierbaarste schatten te bezorgen, den HONING namelyk en het WASCH, waarvan wy, in onzen verbasterden Staat, en met onze verkeerde wyze van denken, de waarde, en zelfs het gebruik, helaas! niet meer schynen te kennen.

Lof van de Byën, den Honing, en het Wasch.

Laaten wy den dierbaaren Honing niet meer overgeeven in ruuwe en onheilige handen, die deszelfs voortreffelyke hoedanigheden vervalschen door vermenging van vreemde stoffen! laaten wy denzelven in alle zyne zuiverheid uit de korven haalen, laaten wy hem zorgvuldig bewaaren, en om ons dit edel geschenk des Hemels, (ja 't is op dien voet, dat ik den Honing

Gebruik van den Honing.

ning durf beschouwen, 't is met deze benaaming, dat ik denzelven durf noemen; om ons dit edel geschenk des Hemels) waardig te maaken, om 'er alle de zoetigheid van te proeven, laat ons afzien van die geestryke dranken, van die heete gerechten, waar door onze smaak- en reuk-zenuwen derwyze verstomt en vereeld worden, dat al wat natuurlyk en eenvoudig is, ons walgt, en dat de Nectar der Goden zelve ons mogelyk smaakeloos zoude voorkomen. Wy werken gewisselyk, op deze wyze, tegen ons zelven, en berooven ons van de geneugtens, die de Natuur voor ons geschikt hadt. De ondervinding leert, dat zy, die door tegenspoeden in eene gelukkige noodzaakelykheid gebragt zyn, om zig van deze vergiften te onthouden, en zo verre koomen, dat zy deze wezenlyke geschenken van hunnen Schepper leeren smaaken, dagelyks hunne tegenspoeden zegenen, die hen in de eenvoudigste voortbrengzels der aarde een zoetigheid en lekkerny doen vinden, welke zy te voren nimmer kenden.

en van het Wasch. Laaten wy het Wasch, de schoonste en aangenaamste van alle brandbaare stoffen, met zuinigheid, en tot nuttige oogmerken, gebruiken. Het zelve diene niet langer tot Toortsen, die men, om verscheide redenen, Helsche Toortsen zoude kunnen noemen. Het diene niet langer ter verlichting van Paarden of Menschen

ſchen; op die uuren van ongeregeldheid, van overdaad en *debauche*, welke, gelyk zy het daglicht ſchuwt, zo ook dit dierbaar licht der Natuur en konſt onwaardig is. Dat de ondeugd, terwyl alles ruſt, zig ten minſten in de algemeene duiſternis verborgen houde! Dat het gebruik van 't Waſch alleenlyk voor Godsdienſtige oogmerken of onſchuldige vermaaken diene! Dat wy den Nagt toewyden aan de Ruſt, en den Dag . . . . maar ach! hoe veele andere wenſchen, miſſchien even vrugtloos, zouden wy hier nog wel by moeten voegen!

De Ouden, de Natuur beter volgende dan wy, wiſten ook haare gunſten beter te waardeeren. Zy beſchouwden die, welke zy ons door middel der Byën ſchenkt, als een der grootſte; En 't was uit dit beginzel, dat zy alle hunne loftuitingen aan dit nuttige Beeſtje beſteedden, 't was uit dit beginzel zelfs, dat zy het vergoodden. Laaten wy de Poëten, die goddelyke Menſchen zelve, dieswegen hooren.

De roem, welken de Ouden aan de Byën geeven.

De Byën, uitgelokt door het getrommel der Corybanten, Prieſtereſſen van Cybelé, brengen een ſtrook van haare raaten, met den zuiverſten Honing gevuld, op de lippen van Jupiter, terwyl hy nog een kind zynde in de wieg lag; Jupiter toonde zig regtvaardig en erkentelyk; De Byën verwerven deze gunſt van hem, dat de Honing, dien zy op den Berg Hymetto, daar

daar hy toen was, maaken zouden, zo lekker zoude wezen als de Nectar der Goden. —— Andere Dichters hebben de Byën beſchreven als zynde een beter zinnebeeld der liefde, dan de Weſtewindjes, die de geurige Roos alleenlyk ſtreelen, terwyl de Byën de ſappen zelve der bloemen opzuigen, en zig met de bekoorlykheden der geliefde voorwerpen voeden. —— Eene Byë, zeggen anderen, die, ſtraks met het opgaan des dageraads, zig baadt in den dauw, en heen en weder vliegt op alle bloemen, die zig krommen onder dien aangenaamen laſt, en vermaak ſchynen te ſcheppen, dat zy haare ſchatten koomt zoeken, is het afbeeldzel van een Dichter, die, onder het zelfde oogpunt, de ſchoonſte voorwerpen der Natuur vereenigt, en dezelve verfraait, terwyl hy ze ſchildert:

—— —— **Apis matinæ**
More modoque —— ——
Carmina fingo.

Dat is:

'k Zing in den ochtendſtond met onzer Dicht'ren ryën:
Ik volg het voorbeeld van de nyv're Honing-byën.

zegt HORATIUS in het *in het 4de boek zyner Ode's.*: Indien de Byë, voegen 'er anderen by, niet die verſcheidenheid nog fraaye kleuren, nog andere uiterlykheden heeft, als de Vlinder, zy is, ter

ter vergoeding van alle die beuzelagtige voordeelen, kuisch, geruſt, vernoegd, en werkzaam.

Men geloofde voormaals, dat de Goden zo naaryverig waren wegens de behoudenis der Byën, dat het voor eene ontwyffelbaare waarheid gehouden wierdt, dat zy dezelve ſchiepen in het lichaam van een jongen Stier, als men, na denzelven geöpend te hebben, daar Thym en andere welriekende kruiden in lag, en denzelven op een Deel of vloer bloot lag met vier opene venſters, die tegen de vier hoeken des werelds, of de vier winden overſtonden. Dit geſchiedde in de Lente, en VIRGILIUS beſchryft het in het vierde boek zyner Landgedichten in de volgende fraeye Vaerzen: en hunne dwaalingen wegens derzelver formatie.

Exíguus primuum atque ipſos contractus ad uſus
Eligitur locus: hunc anguſtique imbrice tecti,
Parietibusque premunt arctis: & quatuor addunt
Quatuor a ventis, obliquâ luce, feneſtras,
Tum Vitulus binâ curvans jam cornua fronte
Quæritur. —— ——

Dat is, volgens de vertaaling van VONDEL.

Men kieſt eerſt luttel erfs, om 't werreck te voltrekken,
En paſt dit met wat dacks van pannen t'overdecken,
Met eenen nauwen wandt te ſluiten dit geſticht,
Waar in vier venſters naar vier winden haer gezicht
De Zon toekeeren, die hier heet komt inne ſtraelen.
Dan paſt men eenen Stier, twee jaeren out, te haelen,
Wiens

Tweede Stukje. B

Wiens horens krommen; dan de neuslucht met geweît
Geſtopt, den muil de lucht benomen, hem gevelt
Met ſtocken, dat hy ſterf, die noch een weinig lilde.
't Gepletterde ingewant dan over d'ongevilde
En raeuwe huit geſpreit van dezen dooden Stier.
Dan verſche kasſigeur geſlingert onder 't Dier,
En Tym, en telg by telg gebroken van die heggen.
Zo laeten ze in die plaets den Stier beſloten leggen.
Dit wordt beſchikt, wanneer de Weſten-wind eerſt
ſpeelt,
En met zyn adem in 't begin het Water ſtreelt,
Eer noch de beemt begint te bloeijen, verſch bewatert,
De Zwaluw 't broeineſt welve, en onder 't rietdack
ſnatert,
Terwyl 't gekneuſt gebeent en warme bloet geraakt
Aan 't broeijen, ſchynt het, of een vreemt gediert
genaekt,
En grimmelt onder een. Men ziet eerſt groote beenen,
Hoort veders ſnorren, en zich mengen, en met eenen
Beſteigeren ze allengs de hoogten in de lucht,
Tot dat zy endelyck, gelyk een zomervlught
En vlaeg uit eene wolke uitſpatten voor elx oogen:
Of als een lichte pyl uit Perſiaanſche boogen
Om hoog vliegt, als de Parth nu toeſtreeft met den
ſchicht.

De billykheid en 't vermaak om de Byën te beſchouwen.

Wy moeten ons niet verwonderen (en zullen het niet doen, als wy het volgend verſlag gelezen zullen hebben) dat wy eenen wyzen dikwils uuren lang bezig zien met de werken der Byën en derzelver huishouding te beſchouwen, en de plaats, daar zy zig onthouden, niet dan met moeite

ver-

verlaaten. —— Terwyl deze Wyze uwe waarde en voortreffelykheid kent, ô kuiſche Byën, dochters des Hemels, begunſtigſters van 't menſchdom! Terwyl hy u met een ſoort van eerbied beſchouwt, zyn 'er anderen, min begunſtigd door, of meer verbaſterd van de Natuur, die u nauwelyks met een opſlag des oogs verwaardigen, die al hunne opmerking voor de openbaare ſchouwplaatſen bewaaren, en, naar maate zy de werken van hunnen Schepper meer verwaarloozen, de Coquette vrouwen met meer aandagt beſchouwen, dat is te zeggen, zig meer bezig houden met de ſchandvlekken haarer Sexe, en der Natuur zelve, en die voor het allerminſte hier mede geſtraft behoorden te worden, dat geen menſch haar aanzag.

„ Wy moeten wat verſcheidenheid en ver-
„ betering in onze byëenkomſten invoeren,
„ zegt de Prior de Jonval; Giſteren heb ik
„ den Ridder onderhouden van ſtrooperyen,
„ rooveryen en moorden. Heden zullen wy
„ van 't welzyn van 't Gemeen, van Volk-
„ plantingen, van Huishouding, van Staats-
„ beſtier, van nyverheid, kloekheid, en ar-
„ beidzaamheid ſpreeken.

Men onderſcheidt drie ſoorten van Byën in een korf; De Muilezels, of de Arbeidſters, welke verre het grootſte getal uitmaaken, en *Sexen der Byën.*

dat geene zyn, 't welk men het Volk, of het Gemeen noemt, en derhalven het wezenlykste gedeelte van 't Gemeenebest: de Brommers, of Hommels, dat is te zeggen, de Mannetjes: en eindelyk, het Wyfje, de Moeder, of Koningin, want daar is 'er gemeenlyk niet meer dan ééne in een korf. De Ouden noemden haar Koning; maar naauwkeuriger en zekerder waarneemingen hebben doen zien, dat het eene Koningin is. Zy is zeer groot en sterk; Geen wonder; zy moet moeder worden van een huisgezin van veele duizend kinderen. Zy heeft een angel, waar van men zegt, dat zy geen gebruik maakt, een treffelyk voorbeeld, 't welk zy in dezen aan de Koningen en Vorsten geeft. De Brommers zyn wat minder groot, en hebben geen Angel; dezelve zoude hen onnut zyn; zy hebben geen vyanden te vreezen, zy doen niets, dan rondom de korf te wandelen, de *Koningin* te bevrugten, en haar in alle haare gangen te vergezellen, want zy gaat niet uit dan in Ceremonie. De Arbeidsters zyn kleiner dan de Mannetjes, ook zyn zy levendiger, gaauwer, vaardiger in 't loopen, en meer geschikt voor den arbeid; Zy zyn met een Angel gewapend, om dat zy dikwils veldslagen moeten leveren, in dezen gelyk aan die doorluchtige Romeinsche

Krygs-

Krygshelden, die met de eene hand den degen voerden, en met de andere den ploeg leidden.

De Byën, gelyk meest alle andere Gekorvenen, schynen in den donker te kunnen zien, ten minsten werken de Byën in eene volkomen duisternis; zy haaten egter het licht niet, gelyk de Wespen. Zy werken zo gaarne in eene glaazen korf, als in eene andere van biezen, stroo, of hout; Niets is aardiger en fraaijer, dan haar in een glaazen korf te zien arbeiden, men kan alsdan alle haare beweegingen nagaan. Glazen Korven

De stof van haar gebouw is niets dan leem en wasch, 't welk zy op de boomen en bloemen vinden. Zy verdeelen zig, voor het werk, in vier troepen. De eenen gaan bouwstoffen zoeken, de anderen beginnen dezelve te gebruiken, en maaken de schets van 't werk; De anderen beschaaven het, de anderen eindelyk gaan eeten zoeken voor haar die arbeiden. vertoonen de wyze van haar werken.

Als een Arbeidster honger heeft, maakt zy een teken aan de eerste Spysbezorgster, die haar tegenkoomt, en deze geeft haar den honing over, dien zy by haar heeft. De Byën moeten een taal hebben, of zy moeten ten minsten malkanderen zeer onderscheidenlyk door tekens weeten te verstaan, om zulk een zaamgesteld werk, als de geheele schikking van eene korf is, met zo veel order, zo veel

nauwkeurigheid, en zo vaardig te kunnen regelen.

Die zeer ſpoedig voortgaat.

Het is deze order en nauwkeurigheid, waardoor het werk merkelyk verkort wordt, en welke men als den grondſlag der vaardigheid, zo wel als der volmaaktheid, kan aanmerken. SWAMMERRDAM heeft waargenomen, dat een jong Zwerm, van het begin van Juny tot het einde van September, twee-en-twintig duizend vyf honderd vier-en-zeventig Celletjes heeft gebouwd; waar van zeven duizend agt honderd en veertien dienden tot verblyfplaatſen voor de Wormen der Byën, het welk men door haare afgelegde huiden, daar zy de wanden van haar verblyf, als naar gewoonte, mede bekleed hadden, ligtelyk konde merken, en nagaan.

Nadere beſchryving der Celletjes,

De Huisjes der Byën hebben zes wanden, gelyk die der Wespen; De grond is ook veel nauwer dan de ingang, op dat de warmte van den Worm, die daar in gebooren moet worden, minder vervliege. Die grond is met facettes, of platte ruitjes gemaakt, en nauwkeurig geſchikt naar die, welke daar tegen aan leggen.

De Byën bouwen ſteviger dan de Wespen. De laatſten, welker broet min begunſtigd wordt door de Natuur, om dat het tot een plaag voor 't menſchdom zou verſtrekken, leeven ſlegts één zomer; terwyl de Byën inte-

tegendeel voor 't minſt twee jaaren leeven, en het werk, door het eene geſlagt begonnen, wordt door een ander agtervolgd.

Haare huizen, zeer verſchillende van de onze, worden ſteviger door den ouderdom. Yder Worm, in den ſtaat van Nymf overgaande, plakt zyn oude vel tegen de muuren van zyn kamer, maar hy doet dit met zo veele behendigheid en zorgvuldigheid, dat hy dezelve verſterkt, zonder ze merkelyk te vernauwen; Als evenwel verſcheide vellen, de een op de ander geplakt, ten langen leſten den grond hunner Celletjes al te nauw beginnen te maaken, zo maakt men de Honing-celletjes ledig, de Koningin gaat daarin haare eitjes leggen, en men brengt den honing in die Celletjes, welke tot hier toe voor de verblyf- of geboorte-plaatſen der Wormen gediend hadden. Zy zouden alle deze moeite kunnen uitwinnen, als de Wormen hun vel buiten hunne Celletjes wierpen, zo dra de wanden te dik begonden te worden. Maar de Dieren hebben altoos eene eenpaarige wyze van handelen, en waaren zy alleenlyk het geleide hunner natuurlyke ingeeving volgen. Het behoort tot ons alleen, te redeneeren, gevolgen te trekken, met oordeel te werken, naar verandering van omſtandigheden van maatregelen te veranderen. Eene dierbaare

Welke haar zomtyds te naauw worden.

ſchat, zo wy dezelve niet al te onwaardiglyk misbruikten!

De Koningin

Ter zelfder tyd, dat de Byën-arbeidſters de Stad bouwen, is de Koningin met de zorg van het beſtier en de bevolking belaſt; Dit laatſte betreft haar alleen. Haar Paleis is aan het bovenſte van de korf geplaatſt; en is nauwelyks op eenige andere wyze dan hier door van de wooningen haarer Onderdaanen onderſcheiden. Als zy het getal dier onderdaanen eens opneemen, haare ſtaaten eens bezoeken, of eens verſche lugt ſcheppen wil, ('t geen zy zelden doet, ter oorzaake van de plegtigheid en toeſtel die daar aan vaſt is, en by gevolge van den omſlag die het maaken moet) zo verkondigen eenige Herauten dit voor af aan 't Volk; men ſtelt zich in gelederen langs de ſtraaten, die zy doortrekt, zy wordt omringd van de Hommels, die haar hofſtoet uitmaaken; Als zy uitgaat vliegt de geheele Zwarm haar na, en dit geſchiedt moogelyk minder om haar optocht prachtig te maaken, dan om zich van haar Perſoon te verzekeren, want het belang werkt overal. Dezelfde troep, die haar gevolgd heeft, gaat ook weder met haar naar binnen, en gy zoudt u, dit alles ziende, Dido verbeelden, van haare Tyriers omringd, de beginzelen van het nieuw Carthago gaande bezigtigen.

De

De Koningin op eene vlakte digt by haar Paleis gekoomen zynde, zo naderen de Mannetjes tot haar, en alle de andere Byën voegen zich met de pooten zaamen, en verheffen zich, de eene boven de andere, derwyze, dat zy rondom de Koningin en de Mannetjes een ondoordringbaar bedekzel maaken, en dus aan onze oogen onttrekken, wat daar van binnen omgaat: De Ceremonie duurt kort, en eindigt in feeſten en openbaare vreugdebedryven. koomt plechtig te voorſchyn.

Eenige dagen daar na gaat de Koningin van kamer tot kamer, zy brengt het benedenſte einde van haar lighaam in elk derzelver, en legt daar een eitje in, „ na dat zy vooraf zelve gezien heeft, dat de Celletjes ledig waren; „ De Hommels van haar hof ſtaan, terwyl zy „ 't einde van haar lyf in het Celletje ſteekt, „ rondom haar in een kring met de hoofden „ na haar toegekeerd, en flodderende met de „ vleugels, als of zy de geboorte dier nieuwe „ kinderen vrolyk vierden, zy bevolkt tien of „ twaalf huizen telkens als zy legt, en kan zes „ of zeven duizend jongen voortbrengen; zy „ kan binnen een jaar kinds-kinders van haar „ zien, door middel van twee of drie Byën „ van dat ſoort als zy zelve is, en zy wordt in „ ééne zomer Moeder of Grootmoeder van „ achtien duizend kinderen". Gevolgen daar van.

Men kan hier in het voorbygaan aanmerken,

dat geen Wyfje onder de Gekorvenen haar eitjes uitbroeit, zy zoude daar weinig warmte aan kunnen mededeelen; die van den Dampkring is genoeg, om de jongen te doen uitkoomen; De eitjes der Byën hebben nog minder noodig, om uitgebroeid te worden: zy leggen in eene warme korf, en genieten de ſtooving, welke de uitwaaſſeming van vyftien of twintigduizend bewooners maakt.

De Mannetjes worden des winters weggejaagd.

Als de Winter nadert verjaagt men de Brommers of Mannetjes, in weerwil van hunnen tegenſtand, men ſleeptze uit de korf, en om hen te beletten van 'er weer in te koomen, dood men ze. Het zyn nutteloozе monden, en dat meer is, zeer koſtbaare monden; men zou ze ongetwyffeld gaarne behouden uit mededoogen, maar zy zouden den voorraad verſlinden, en het behoud des Volks moet ſteeds de eerſte wet zyn. Zommige Wilden hebben een al zo wreed gebruik, en 't geen hen echter al zo noodzaakelyk voorkoomt; zy zyn, met het aankoomen van den winter, genoodzaakt hun land te verlaaten, en een ander land op te zoeken, daar zy te nauwer nood hun beſtaan kunnen vinden; zy kunnen geene anderen van hunne oude Lieden meede neemen, dan die noch in ſtaat zyn, om ter jacht te gaan en hun beſtaan te zoeken; om derhalven te weeten of deze daar toe in ſtaat zyn, laaten zy hen allen op boomen

Dergelyk gedrag van zommige Wilden.

men klimmen, welken zy vervolgens zeer ſterk ſchudden, de zwakſten vallen 'er uit, en dooden zig zelven. Men brengt anderen herwaards, en men behoudt geenen, dan die dit ſchudden kunnen wederſtaan, en zich vaſt in de boomen houden. De Chriſtelyke Liefde, altoos vernuftig om middelen tot weldadigheid en onderſteuning der behoeftigen uit te vinden, zou ongetwyffeld ook in dit geval wel eenige middelen weeten te beraamen, om deze ongelukkigen te behouden, maar de menſchen aan hunne enkele neigingen en ingeeving overgeleverd, en dus ten grooſten deele gelyk ſtaande met de Dieren, zyn onbarmhartig, zo dra hun belang dit vordert.

Wy hebben een algemeen opſlag des oogs laaten gaan over het gebouw der Byën, laat ons zien, van welke werktuigen zy zich bedienen, om het te vervaardigen.

Hun lighaam is in drie deelen verdeeld, elk van welken door eene ſcheiding van den anderen is afgezonderd. Die drie deelen zyn het Hoofd, de Borſt, en de Buik. Het ligˑhaam der Byën,

Het Hoofd is langwerpig, een weinig rond aan het bovenſte gedeelte, en ſpits om laag. Het hoofd der Mannetjes is allerwegen een weinig rond. Haar Hoofd,

De Oogen der Byën Arbeidſters zyn eirond, of hebben de gedaante van eene halve maan; Oogen,

Die

Die der Mannetjes zyn van dezelfde figuur, maar veel grooter. De Arbeidſters hebben boven deze oogen, als halve maantjes of rondachtige ruitjes, drie kleine gladde oogjes, die de Mannetjes niet hebben.

Tanden, De Byën Arbeidſters hebben twee zeer lange Tanden, de Mannetjes hebben ze veel korter.

Snuit. De Snuit der Arbeidſters is ook veel langer dan die der Mannetjes; en dit alles is geregeld, gelyk men ziet, naar de behoeften en de verordening van elk der twee ſoorten van Byën.

Daar is nauwelyks meer dan één verſchil tusſchen de Wyfjes of Moeders, en de Arbeidſters, namelyk, dat dezelve veel grooter zyn.

Van alle gedeelten, welke wy koomen aan te wyzen, is de Snuit de verwonderlykſte, uit hoofde van zyn maakzel of werktuigkunde, en het gebruik, dat 'er de Byë van weet te maaken.

Deszelfs maakzel en gebruik. „ Men houde, zegt de Heer DE PLUCHE, „ wien men wil, den Snuit van eene Ho„ ning Byë voor; hy zal zeggen, het is een „ Vliegepoot, en vraagen, van wat nut het „ is? Dat Werktuig echter, hoe onaanzienlyk „ het in gemeene oogen ſchynt, is zo konſtig „ gewrocht, en van zo groot een gebruik voor „ eene Byë, dat zy 'er op éénen dag meer „ Honing mede verzamelt, dan honderd Schei-

„ kun-

„ kundigen in honderd jaaren niet kunnen maa-
„ ken. De oneindige Wysheid van den Schepper
„ blinkt niet minder uit in dit gereedſchap,
„ dat hy de Byë heeft geſchonken, als in de
„ middelen, die hy haar heeft geleerd, om
„ een zo waardig en dierbaar geſchenk te be-
„ waaren. Want die ſnuit is lang en ſpits,
„ buigzaam en beweegelyk naar alle kanten,
„ op dat de Byë denzelven kunne brengen
„ tot op den bodem van den kelk der bloemen,
„ in weerwil van de verhindering der bladen,
„ en der Vezeltjes, die uit den bodem der
„ bloemen ryzen; daar de verſtrooide ſappen
„ vergaderen, en haare lading daar van meê-
„ neemen; Maar die ſnuit, altoos uitgeſtrekt,
„ zou laſtig geweeſt zyn voor het Diertje, en
„ door honderd toevallen hebben kunnen bree-
„ ken: Daarom is hy gemaakt van twee ſtuk-
„ ken, aan elkander vaſt met eene veer of een
„ hengzel; zodanig, dat hy, naar den noodigen
„ dienſt, verkort of toegevouwen kan wor-
„ den, gelyk een knipmesje: Daarenboven
„ is hy bevryd van allen aanſtoot, door be-
„ hulp van vier ſterke doppen, twee van wel-
„ ke zich onmiddelbaar op hem voegen, en de
„ twee andere, holler en wyder, beſluiten
„ vervolgens het geheel.

Als wy nauwkeurig de order der ſtoffen gevolgd hadden, zo hadden wy van het uitrek-

ken der Volkplantingen moeten ſpreeken onder het artikel der bevolking. Maar verbyſterd, om zo te zeggen, door de menigte der wonderen, welke zich van alle kanten aan onze oogen opdoen, moet men zich niet verwonderen, dat 'er ons eenigen ontſnappen, en dat wy daar in het vervolg toe wederkeeren. Hier in volgen wy de Natuur zelve na, welke wy poogen af te ſchetzen, zy onderwerpt zich niet ſlaafs aan eenige order.

De ongeneugtens in het gezellige leven

Het gezellige leven heeft veel bekoorlykheden, maar daar zyn ook veele moeitens mede verbonden. Als 'er tweedragt in eene Maatſchappy koomt, wordt dezelve eene geduurige pyniging: Als men 'er in vrede leeft, heeft men het verdriet, dat men verplicht is malkanderen dikwils te verlaaten, 't zy door de noodzaakelykheid van beſtaan en leven, of, vroeg of laat, door de noodzaakelykheid van te ſterven. —— En wat ware het noch, als wy malkanderen, gelyk de Byën, om geene andere redenen, dan uit hoofde van deze twee noodzaakelykheden, verlieten! maar wy voe-

koomen veel al van ons zelven.

gen by die twee, waar van de eene zomtyds, de andere altoos, onvermydelyk is, duizend andere, die gewaand, misdaadig, nutteloos, of gevaarlyk zyn; De zugt, by voorbeeld, om fortuin te maaken! Wy weeten niet, wy ſchynen ons geen begrip te kunnen maaken, dat het niet

niet is om op te ſtapelen, maar om te genieten, dat wy het leven ontvangen hebben. De zugt om vreemde landen te gaan bezien! Wy weeten, dat 'er niets nieuws onder de zon is, en wy zyn 'er echter onophoudelyk op uit, om wat nieuws op te zoeken, om dat wy ons tot het tegenwoordige niet bepaalen, om dat wy ons met de gewoone aandoeningen der bekende voorwerpen niet behelpen, en dikwils, om dat wy ons eigen byzyn niet verdraagen kunnen. Hoe veele andere luſten en begeertens, waarvan wy den naam niet eens behoorden te kennen, overweldigen en plaagen ons, en doen ons ons Vaderland verlaaten, daar wy in het zoet genot van ruſt en vriendſchap konden leeven, om, door nutteloze omzwervingen, het een en ander te verliezen! Als gy uw geboorteplaats verlaat, ô gelukkige Byën! zo geſchiedt dit alleenlyk, om dat dezelve u niet langer kan bevatten; Gy verwydert u, zo min als moogelyk is, van dezelve, ja gy ſchynt te vreezen haar uit het oog te verliezen!

Het Zwermen der Byen.

Onder allerhande ſoort van vermaaken en tydkortingen, welke ons het Land, elk oogenblik, aanbiedt, is een der aangenaamſte, het vertrek van een nieuwe Zwarm waar te neemen, die kleine Volkplanting met de oogen na te gaan, 'er zig naar toe te begeeven, zonder

haar

haar bang te maaken, haar eene korf aan te bieden, en ze daar in te ontvangen. Die vreedzaame verovering wordt gemeenlyk van huiſſelyke vreugde gevolgd, en behoort het te worden; het is eene goede overwinſt, en een even wezenlyk als onſchuldig voordeel, dat men bekoomt; Dus worden op het Land de vermaaken zelve door andere vermaaken beloond: En men vermoede niet, dat ik, even als de man by HORATIUS, het landleven alleenlyk prys, om dat ik in de ſtad woon: Zedert langen tyd ben ik, zelfs des winters, meer buiten dan in de Stad, en myn beſluit is, om de laatſte wel haaſt geheel te verlaaten. Ik vind in het geen men de wezenlykſte vermaaken van het Land noemt, die helaas! te weinig gekend worden, een geluk ver boven alles wat myne verbeelding, zelfs toen 'er dezelve het meeſt van vervuld en verhit was, my daar van beloofde.

aartig beſchreven.

De Prior de Jonval (*) ſchildert de verhuizing der Byën met bevalligheid en waarheid; „ Onderſtel, zegt hy, dat eene Troep Byën „ haar verblyf hebbe in het gat van een rots, „ of in een hollen boom; Zy voeden 'er haare Jongen op: Als de eerſten uitgekoomen „ zyn, fokt men wéér anderen aan. Oude en „ Jongen blyven by malkanderen en in vrede, „ zo

(*) Schouwtoon. der Natuur D. I. onderh. VI.

„ zo lang 'er plaats is, en dat men ruimte ge-
„ noeg heeft, om by malkanderen te blyven,
„ maar als de hoop zodanig toegenoomen is,
„ dat men geen nieuwe kinderen kan opvoe-
„ den, zonder zich te belemmeren in eene
„ al te naauwe plaats, dan doen de oude By-
„ ën, die van rechts-wegen meester zyn van
„ dezen Staat, een gebod uitgaan, dat alle
„ Byën van een zekeren ouderdom, en daar
„ beneden, het Land zullen hebben te ruimen,
„ om zich elders neêr te zetten, by *pœne* van
„ den Angel, naar alle *rigueur*, te gebruiken te-
„ gen de *Contraventeurs*. Ik kan wel mis heb
„ ben in de woorden van het Placcaat, dat ik
„ niet gezien heb: maar de weigering van het
„ Land te ruimen, in den bepaalden tyd, haalt
„ de jonge Zwarmen wezenlyk zwaare oorlo-
„ gen op den hals. Gemeenlyk onderwerpen
„ zy zich; En op zekeren dag, op het zelfde
„ uur, of liever op het zelfde oogenblik, ver-
„ laat de gansche Zwarm jonge Byën, met de
„ Koningin aan haar hoofd, het Vaderland, en
„ begeeft zich te velde, om eene andere woon-
„ plaats te zoeken. Dit is inderdaad eene
„ Volkplanting. De oude Byën blyven altoos
„ in het bezit van de oude woonplaats.

„ Als onze jonge Byën haare vlucht genoo-
„ men hebben, hoort men haar lang vliegen
„ en brommen door de lucht, zoekende na

„ een gemaklyke wyk, en zy hechten zich dan al-
„ temet als een dik kluwen aan den ſtam of om
„ den tak van een Boom. Men moet onderſtellen,
„ dat zy nu en dan eenige van haar uitzenden om
„ het veld te ontdekken; als zy ergens een
„ groot gat in een muur gevonden hebben,
„ of een hol in een ouden boom, of een korf,
„ dien de Boeren niet nalaaten haar voor te
„ zetten, na hem gevreeven te hebben met
„ Thym, Quendel, en andere welriekende
„ Kruiden; begeeft de Koningin, op het ver-
„ ſlag dat haar gedaan wordt, zich op den
„ tocht. Het kluwen maakt zich los en volgt
„ haar. Zy treedt in de opening die haar aan-
„ gewezen wordt, en gaat 'er in woonen met
„ al haar Volk. Dikwils, om de Byën te ver-
„ wittigen, dat men eene wooning voor haar
„ bereid heeft, luidt men een Klokje, of men
„ klopt op een koperen Bekken. Dat geraas
„ maakt indruk op haar, en moogelyk nee-
„ men zy het voor een Donder, die van een,
„ voor haar gevaarlyk, Onwêer ſtaat gevolgd
„ te worden. Hoe het zy, in dit oogenblik
„ van vrees of ſtilte, welke dit geraas on-
„ der haar veroorzaakt, onderzoeken zy het
„ verblyf, dat men haar aanbiedt, met meer
„ aandacht. Zy dulden, dat men haar, door
„ eenige zachte ſchuddingen bepaale, om 'er
„ in te trekken, of altemet bergen zy 'er zich
„ van

„ van zelve in. Dan neemt de geene, die haar „ den korf voorzet, dien zachtjes weg, en zy „ laaten zich goedwillig vervoeren.”

Zie daar derhalven de nieuwe Volkplanting, die nu een plaats gekreegen heeft, om zich neêr te zetten, zonder genoodzaakt te zyn, om, of zich te verſtrooijen, of buiten haar Vaderland te trekken. Zy blyft onder denzelfden hemel leeven, waar onder zy geboren is, en byna in het zelfde Veld; De woonplaats, die zy gaat betrekken, gelykt veel naar die, welke zy koomt te verlaaten; Haare verhuizing heeft niets nieuws voor haar, niets ontruſtend, niets onſtuimigs. Het eenige verſchil dezer verplaatſing is, dat zy daar een groot en ruim gebouw moeten maaken, maar dat is geen groote zwaarigheid; Waren de Byën immer bang voor den arbeid? En zyn 'er de traagſten onder de Menſchen zelfs bang voor, als het te doen is, om zich het allernoodigſt voedzel, dekzel, of huisveſting te verſchaffen? Is 'er iets zo aangenaam, dan aan niemand buiten zich zelven alleen verplichting te hebben van 't geen men bezit? Is 'er iets zo aangenaam, dan alles aan zyne eigen werkzaamheid, naarſtigheid, en yver verſchuldigd te zyn, en zich zelven de geneugten des levens te verzorgen? Blooſt lafhartige en ongevoelige Stervelingen, die de aarde vermoeit door den nut- De Byën beſchaa-

men zommigeMenschen.

nutteloozen ballaſt, dien zy aan u moet torſchen, blooſt over uwe vadzigheid en welluſt! of liever, heft u op, en ſlaat handen aan het werk! En gy, die door den rampſpoed neêrgeſlagen, of, tegen uwen dank, door eenige geweldige drift overheerſcht wordt, vat moed, verbreekt uwe ketenen, werkt voor uwe vryheid, werkt voor uw beſtaan, zo gy niet ryk zyt, en byaldien gy het zyt, werkt evenwel voor uw eigen vermaak en geluk, ja werkt om het genoegen te ſmaaken, 't welk aan den arbeid onafſcheidbaar verknocht is; maar gy verachtelyke gelukzoekers! Lieden van kwaade trouw! bedekte Roovers! vergulde Fielten! Gy aan wien men de haatelykſte naamen geeven mag; Gy ook gekapte Jonkers, aantokkelende Juffers, verleidende Saletpoppen, verderfelyk Geſlacht; Gy allen, met één woord, die men als de Hommels der Maatſchappy kan beſchouwen, gaat u, of in de ingewanden der aarde verbergen, en verſchynt nimmer onder 't licht der zonne, of maakt gebruik van de leſſen, welke u de Byën geeven.

Myn Heeren, zegt tot den Graaf, en den Prior de Jonval, de Ridder du Brueil, een jong Heer, die noodzaakelyk een beminlyk karacter krygen moeſt, om dat hy in zo goede handen was, en zich zo gewillig door dezelve liet vormen; „ Myn Heeren, dewyl wy weder

„ der by malkanderen zyn, moet ik u indach-
„ tig maaken, dat wy heden twee groote wer-
„ ken te bezichtigen hebben, de Honingmaa-
„ kery en de Wafchmaakery." Die twee Manufactuuren zyn miſſchien verwonderlyker, en zekerlyk nuttiger, dan die der Tapyten en Spiegels, welke echter onzen aandacht en verwondering wel verdienen.

Het maakzel en gebruik van het Waſch.

De Byën hebben twee ſoorten van Waſch, het eene fyner en zuiverer, het ander ruwer en vermengd. Het laatſte dient tot grove werken, om de korf te bepleiſteren, om alle de openingen, daar de Inſecten zouden kunnen doorkruipen, en de wind in blaaſen, te ſluiten. Zy verzamelen dit Waſch op zommige Planten, op verrot Stroo of Hout, en in bedorven of vergoorde vochten. Het voornaam gebruik van deszelfs ſcherpte en onaangenaamen reuk is, om de Gekorvenen af te ſchrikken, die daar door heen mogten willen booren en in de korf koomen. Nog bedienen zy zig van een hulpmiddel, 't welk byna het gevolg van een ſluitrede, of liever van een lange reeks van ſluitredenen ſchynt te zyn. Het voorval, 't welk dit aantoont, en 't welk
„ zekerlyk waardig is, om in de Kronyk der
„ Byën geplaatſt te worden," is door den Heer PLUCHE verhaald. ' Een Slak, zegt hy,
' kreeg voor eenige dagen luſt, om in den gla-

Zonderling over-

 ' zen

leg der Byen. ' zen korf, die op myn venſterbank ſtaat, te
' ſluipen; Het gat was pas groot genoeg om haar
' door te laaten, maar zy kwam 'er eindelyk
' door. De deurwachtſters ontvingen haar zeer
' onzacht, eenige ſteeken, die zy kreeg, dee-
' den haar ſneller voortſpoeden. Maar het
' domme dier, in plaats van te deinzen, en zich
' weêr ter deure uit te pakken, meende al
' voorwaards kruipende te ontſnappen. Het
' duurde niet lang, of de Slak, midden in de
' korf gekoomen, kreeg een geheele hoop By-
' ën op het lyf, die haar eerlang dood ſtaken.
' Maar deze Vyandin, ſchoon verwonnen en
' levenloos, maakte de Byên niet weinig verle-
' gen; De zwaarigheid was, hoe zich het lyk
' kwyt te maaken, men hieldt 'er raad over,
' en zie hier wat de verſtandigſten vertoonden.
„ De Slak uit te willen werpen is een ondoen-
„ lyke onderneeming; De klomp is te zwaar,
„ en het lyk zit daarenboven ook, door zyne
„ natuurlyke kleverigheid, aan den korf vaſt;
„ Haar op de plaats te laaten liggen, zal de
„ gemeene Vliegen lokken, om 'er haar eitjes
„ op te leggen, daar door ſtelt men zich der-
„ halven bloot voor den ſtank der verrotting,
„ en voor de Wormen. Deze na het vleeſch
„ van de Slak opgegeeten te hebben, zullen
„ tot in onze raaten opkruipen, en onze
„ Wormpjes of Nymphen aantaſten. Het
„ kwaad

„ kwaad is egter zeker en eifcht een fpoedig „ hulpmiddel; Laat ons dan de geheele Slak „ zo wel met lym bepleifteren, dat 'er van „ geenen kant lucht kunnende bykoomen, zy „ geen kwaaden reuk van zich kan geeven, „ en veel min de eitjes van eenig gekurven „ Diertje van buiten ontvangen, dewyl de „ korft, daar wy haar mede bedekken zullen, den- „ zelven allen toegang zal affnyden." Dit wierdt ' terftond uitgevoerd, men bewindt de Slak in ' grof Wafch, men overdekt ze zo wel, dat dit ' foort van graf ondoordringbaar is voor delucht, ' en dat de Byën derhalven niets van den kwaa- ' den reuk te vreezen hebben.

Domheid van zommige Dieren in andere opzichten.

Men moet zich in dit voorval even zeer verwonderen over de fchranderheid der Byën, als de domheid van de Slak, en het voorbeeld van de laatfte toont ons, het geen wy, in het gewoon beloop, duizendmaalen gelegenheid hebben op te merken, dat de Dieren toch gemeenlyk in het een of ander opzicht Dieren zyn; een verfch bewys, dat ik op het oogenblik hier van kryge, doet my deze aanmerking hier by voegen. Het venfter van myn kamer ftaat open, het is byna een half uur geleden, dat 'er een Zwaluw is ingevlogen, zy zwerft de kamer over in groote verlegenheid, en met eene fterke begeerte, om 'er weder uit te komen; zy vliegt geduurig voorby het venfter, zonder zo veel

vernuft te hebben of te gebruiken, om een weinigje te daalen en het zelfde venſter weder uit te vliegen. Myne tegenwoordigheid, dagt ik, maakt haar te bang, om gebruik van haar geeſt te maaken, ik zal my derhalven zeer ſtil houden; maar vergeefs, eindelyk nam ik het beſluit van weg te gaan, en haar eene volkoome vryheid te laaten; Ik koom zachtelyk weder, en juiſt dezelfde rede, die den Vogel myn kamer gevalliger had moeten doen voorkoomen, en geſchikter om haar neſt te bouwen, daar zy naar alle waarſchynelykheid om kwam, doet haar vertrekken, terwyl zy zottelyk onzworf, toen myne tegenwoordigheid haar het vertrek moeſt aanraaden.

Wyze van bouwen der Byën.

Het gebouw der Byën, zo wel als dat der Wespen, begint van de hoogte, en wordt naar onderen vervolgd. Men hangt aan eene bedding van lym de eerſte ſtrook, en de andere worden hier al geduurig nederwaards mede verbonden. Men laat, tuſſchen twee ryën of rangen huizen, telkens eene vry breede tuſſchenruimte, om vryheid van doortogt te geeven; maar evenwel ook naauw genoeg, om overal de noodige warmte voor den voortgang der bevolking te bewaaren, want de warmte is het beginzel des levens. Elke korf is verdeeld in drie Verdiepingen, die, daar men de Jeugd opvoedt, die, daar men het Waſch oplegt, om daar, in tyd

tyd van nood, gebruik van te maaken, en die, waarin men den voorraad van Honing vergadert.

Zo dra een Worm gereed is om in eene Nymf te veranderen, brengt de Moeder-Byë haar niet meer te eeten. Gy ziet haar allengskens verſtyven, zy ſchynt in eene doodelyke ſlaapziekte te vallen. Dan haaſt eene oude Byë zig, om haar Celletje met een bekleedzel van Waſch te koomen ſluiten; Die Byë is een zinnebeeld van de eerwaardige Matroonen, welke, belaſt met de zorg voor de deugd der jonge Jufferen, dezelve getrouwelyk weeten te bewaaren, en haar pligt in dezen altoos zonder gemaaktheid of vertooning waar te neemen. Verandering der Wormen in Nymfen.

De jonge Byë, na ſlegts tien of twaalf dagen in den ſtaat van Worm doorgebragt te hebben, blyft vyftien andere in dien van Nymf. Zo dra zy voelt, dat zy ſterkte genoeg heeft, om haar zelve de vryheid te bezorgen, verbreekt zy haare kluiſters, behangt haar vertrek, gelyk als wy gezegd hebben, met het Vel, dat zy uittrekt, ontwikkelt haar ſnuit, vleugels en pooten, verſcheurt het gordyn, dat haar bedekte, gaat aan 't vliegen, en koomt een kwartier uurs daar na te rug, beladen met het ſap van Bloemen, en tydt, met de andere Byën, aan 't werk, met zo veel yver en behendigheid, als of zy reeds in de korf gearbeid, en alles van de Als zy uit dezen ſtaat koomen, gaan zy aanſtonds aan 't werk.

eerſte beginzelen af, geleerd hadt. Zy weeten, zo wel als de oude Byën, waar het Waſch, en de Honing geplaatſt zyn, en verder geplaatſt moeten worden, welk dezer twee het eerſte moet verzameld worden, volgens den tegenwoordigen ſtaat van het Gemeenebeſt, en de dringendſte behoeftens, die het van deze beiden heeft.

Haar gebruik, voorraad, en verzameling van Waſch.

„ Ik beken, zegt de Heer de PLUCHE, dat „ die *Fabrycq*, (namelyk van Waſch en Honing „ beide) my dikwils een aangenaam Tydverdryf „ verſchaft heeft. Het Waſch is, in één op„ zicht, al zo noodzaakelyk een voorraad voor „ de Byën, als de Honing zelf. Door middel „ van het Waſch huisveſten zy zich, zy dek„ ken 'er de Celletjes der Nymfen mede, en „ die, waarin zy haaren Honing bergen. By „ eenig toeval, of breuk, of eene grooter ver„ meenigvuldiging van haar geſlacht, moeten „ zy, voor die gevallen, altoos Waſch in gereed„ heid hebben. Daar draagen zy by tyds ook „ zorg voor; Zy gaan het op verſcheide ſoor„ ten van Boomen en Planten haalen, maar „ vooral op de Rakette, op de enkelde Maan„ koppen, en, in 't algemeen, op alle ſoorten „ van Bloemen. Zy verzamelen het in 't Haar, „ waarmede haar gantſche lighaam bedekt is. „ Het is iets vermaakelyks te zien, als zy zig „ wentelen in het geele ſtof, dat van boven

van

„ van de ſtofvezels der Bloemen in de kelk valt, en
„ als zy te rug keeren met de greintjes van dat ſtof
„ bedekt. Maar het beſte middel, dat zy heb-
„ ben om Waſch te verzamelen, vooral als het
„ niet overvloedig valt, is alle deeltjes op te
„ neemen met haare kinnebakken en de voor-
„ ſte pooten, die ſaamen te drukken tot kleine
„ bosjes, en dezelve by brokjes, het eene na
„ het ander, door de middelſte pooten te doen
„ overgaan in eene holligheid, die zy in de
„ achterſte pooten hebben. Die holligheid is
„ als een lepel, om het Waſch te ontvangen,
„ en het Haar, dat de pooten bedekt, dient om
„ het vaſt te maaken en te houden, tot dat zy
„ t'huis gekoomen zyn; Zy worden altemet in
„ dezen arbeid geſtoord door de beweeging van
„ de lucht, en de teerheid van de ſteelen der
„ planten, die onder haar buigen, en haar be-
„ letten haaren buit by een te pakken. Dan
„ gaan zy op iets ſtevigs zitten, waar zy het
„ Waſch ſaamendrukken, en in eenen klomp
„ om haare pooten kneeden, keeren weder naar
„ de Bloemen, en dat tot verſcheide maalen;
„ en als de laſt groot genoeg is, begeeven zy
„ zich zonder draalen naar huis. Twee Men-
„ ſchen zouden in eenen dag de grootte van
„ twee linzen Waſch niet kunnen verzamelen,
„ en twee linzen Waſch maaken niet meer, dan
„ den gewoonen laſt en reize van een Honing
„ Byë.

„ Zy

„ Zy geeven hulp aan de geenen, die uitgaan, „ om Waſch te haalen ; want daar zyn 'er, die „ haar opwachten aan de deur, om haar te ont- „ laſten op haare aankomſt; De twee klompjes „ Waſch van haare pooten afſchuddende. De „ eerſte keeren weder naar het Veld, om nieu- „ we rykdommen te gaan verzamelen; de an- „ dere gaan den laſt naar het Pakhuis brengen.

„ Ik heb egter altemet gezien, dat de Byën, „ die belaaden t'huis kwamen, zelve haaren laſt „ in een Lootsje of Celletje gingen brengen, de „ achterſte pooten daar voor houdende, en het „ Waſch met de middelſte van de voorſte in het „ Celletje ſchuivende. Het welk moogelyk een „ overtollig werk is, tot het welk men haar niet „ verplicht.

Ruuw

„ Deze klompjes Waſch blyven in de Celle- „ tjes liggen, tot dat 'er andere koomen, die „ met eenen derden arbeid belaſt zyn, te wee- „ ten die van dat Waſch te kneeden, en uit te „ breiden, tot verſcheide laagen op elkander ge- „ ſtapeld. Dit is het ruuwe Waſch, het welk „ men aan de verſcheidenheid van kleur van „ yder laag kan zien, dat op verſcheide Bloe- „ men verzameld is.

en gezuiverd Waſch.

„ In 't vervolg, als zy het moeten verwer- „ ken, zuiveren zy het, maaken 't wit, knee- „ den het door malkander, en geeven het eene „ eenpaarige kleur. Zy ſpaaren dit Waſch met

„ eene

„ eene wonderbaare zuinigheid. Niets is taſtbaarer, dan dat eene Wysheid het gedrag van dit Huisgezin regelt, en dat alles aldaar beſtierd wordt door de wetten van eene voorzichtige en verſtandige Regeering. Men ſtaat alles toe aan de noodzaakelykheid, en niets aan de overtolligheid. Indien zy het ſpilden, zouden zy den tyd, dien zy noodig hebben, om haar pakhuis met Honing te vullen tot voorraad voor den winter, moeten beſteeden, om Waſch te zoeken. Maar niets minder dan dat; zy ſpaaren 't als peperkoek. By voorbeeld, als zy de raaten, waar in zy den Honing bergen, openen, neemen zy het Waſch weg, waar mede alle Celletjes geſlooten waren, en brengen het weer in het Pakhuis. En, om noch een ander ſtaaltje van haare zuinigheid te geeven, als eene jonge Byë uit haare gevangenis gebroken is, koomen twee oude Byën al het Waſch wegneemen, dat 'er van het gebroken beſchot overblyft, hermaken den rand van het Huisje zeer net, en brengen de ſtukjes Waſch, die zy overhouden, naar het Pakhuis. Dus ziet men, dat 'er niets verlooren gaat."

De Byën voltooijen, en kooken, om zo te ſpreeken, het Waſch in haar Maag; Het is eerſt zeer wit en byna vloeibaar, maar het wordt, drooger zynde, allengs harder; Ook verandert deszelf

Wordt in de Maag der Byën bereid.

zelfs koleur in een bleek geel, 't welk donkerder en zelfs zwart wordt, als het Wasch kwalyk bewerkt is, gelyk dat, 't welk door oude en zwakke Maagen gaat. Men weet in de Waschbleekeryen hoe moeyelyk het is, om dit kwalyk bewerkte Wasch tot een volkoomen wit, tot dat glinsterend wit, te brengen, daar het ander toe gebragt kan worden.

Byën-brood.

Zy, welken wy tot de noodzaakelykheid brengen, om de Natuur gestadig te zien, zonder dezelve te beschouwen, of waar te neemen, aan welken wy Haar zelfs haatelyk, ten minsten lastig maaken, de arme Landlieden, die de aarde bewerken, en de vruchten der aarde niet dan schraal genieten, in de korven huisjes of kasjes gevonden hebbende, waar van zommige vol Honing, andere vol ruuw Wasch waren, hebben dit laatste het brood der Byën genaamd, en geloofd, dat zy het als een middel tegen de al te sterke ontlasting gebruikten, waaraan zy zomtyds onderhevig zyn. Oplettender oogen, en die door behoefte of slaafschen arbeid niet verdonkerd waren, hebben gezien, dat dit gewaande brood de stoffe van het Wasch, en de Honing het eenige Brood der Byën was.

Waar uit de Byën den Honing haalen.

„ LINNÆUS heeft waargenomen, dat de Bloe-
„ men op den bodem haarer kelken een soort van
„ klieren hebben, vol van een honingagtig vogt;
„ Deze klieren noemt hy in 't Latyn *Nectaria*.
„ Het

„ Het is in deze Nectar-voerende klieren, dat de
„ Byën den Honing, of het vogt, daar zy denzelven van maaken, gaan zoeken." (*Mat. Med. Tom. XI.*) Zy vergaderen dit vocht met haar Snuit, en volmaaken het, gelyk wy hebben aangemerkt, dat zy het Wasch ook doen, in haar Maag.

Daar zyn verscheide soorten van Honing; De beste is de witte, welke men Drup-honing of ongepynden Honing noemt, om dat men denzelven vergadert zo als hy uit de gebroken huisjes vloeit of drupt, zonder dat hy, gelyk men den volgenden Honing doet, daar uit gepynd of geperst wordt. Die uitgeperste Honing is de tweede, en verschilt van den eersten daarin alleen, dat hy niet zo zuiver of lekker is. Verscheide soorten van Honing,

De hoedanigheid van den Honing hangt inzonderheid af van de hoedanigheid en het soort van de Bloemen, waar op de Byën denzelven verzameld hebben. Dezelve is zeer schadelyk in die Plaatsen, daar veele vergiftige Planten zyn. Maar die plaatsen zyn 'er weinigen, en men maakt daar geheel geen werk van de Byën, om dat men 'er geen gebruik van den Honing maakt. waar van afhangen?

De Heer DE REAUMUR heeft in zyne Byëkorven groenen Honing gevonden, die zeer aangenaam en lekker was. Hy schryft die kleur toe Groene Honing.

aan

aan den aart en gefteldheid der Byën, door welker Maag dezelve gegaan is.

Nuttigheden van den Honing.

De Honing is dienftig tot verfcheide dingen, waar van zommige nuttig, andere fmaakelyk en lekker zyn. Men maakt 'er eene zeer goede Wyn-Mede van, die den Spaanfchen Wyn nabootft. De verkalkte Honing is een voortreffelyk middel om de Tanden te zuiveren, en 'er den Wynfteen af te neemen; hy heeft veele andere goede uitwerkingen in de Geneeskonft.

Waar de befte Honing valt.

De Landen, die het overvloedigft zyn in Kruideryën en fyne Planten, zyn die, welke den beften Honing leveren. De Berg HYBLA in *Sicilie*, en de Berg HYMETTO in *Griekenland*, zyn beroemd onder de Ouden, gelyk de ftreeken in den omtrek van NARBONNE gelegen het tegenwoordig zyn in *Vrankryk*.

Ziekte der Byën.

De loslyvigheid, daar wy gezegd hebben, dat de Byën aan onderhevig zyn, moet ons niet verwonderen. Zy konden van deze ziekte bevryd zyn gebleven, gelyk zy van alle andere ziekten bevryd zyn; indien wy haar in de ruime Boffchen van Polen en Moscovien, daar wy ze uitgehaald hebben, gelaaten hadden; maar een foort van Noodlottigheid, welke echter alleenlyk zodanig is, om dat wy dezelve niet willen overwinnen, onderwerpt ons aan allerlei kwaalen, en met ons alle de Dieren, die het ongeluk hebben, dat wy hen met ons doen leeven.

Het

Het Hulpmiddel is zo gemaklyk als eenvoudig. Men kan het met één woord aanwyzen. *Laat ons tot de Natuur wederkeeren.* Dat woord zou verklaaring nodig hebben; maar wy zullen ze 'er echter niet van geeven, voor zo verre die verklaaring den Mensch betreffen zoude; het is hier de plaats daar niet voor. 't Zyn de Byën, welke thans het byzonder voorwerp onzer beschouwinge zyn, en wy zullen alleenlyk een kort verslag geeven, hoe deze weder tot de Natuur te brengen?

Het ware wenschelyk voor haar en voor ons, dat wy haar weder onder derzelver wetten bragten; wy kunnen staat maaken op haare leerzaamheid en gewilligheid; want de Dieren onderwerpen zich te gereeder aan deze wetten, om dat zy die niet vrywillig verlaaten hebben, maar door ons daar toe verplicht zyn geworden. Hulpmiddelen daar tegen.

Men moet de Byën zetten op plaatsen, die van Vruchtboomen omringd zyn; de lommerrykste oorden zyn, daar de Zwaluwen en de Mosschen, al zo vraatige vernielers van de Byën, als de Vossen het van de Mieren zyn, minst vernoomen worden. Die lommerryke plaatsen moeten echter niet al te dicht overschaduwd, en zy moeten daarenboven in de nabuurschap van Beekjes en Fonteinen zyn. Eenige groote steenen van afstand tot afstand geplaatst, en die ten Is in het plaatsen der Byën te zoeken.

naaſten by gelyk met het water zyn, of daar maar eventjes boven uitſteeken, zyn kleine Eilandjes, daar zy zig gaan baden, het welk zy met zulk een welluſt doen, dat men het niet zien kan zonder in haar vermaak te deelen. De waare geneugtens, de geneugtens der Natuur, zyn de bronnen der gezondheid en van het leven zelve. Men moet dan aan de Byën dit vermaak poogen te bezorgen, 't welk niet min heilzaam is voor haar, dan voor ons; die voorzorg van zinlykheid, gevoegd by een goed voedzel, zal haar voor de al te groote ontlasting beveiligen.

De omliggende ſtreeken van de korven moeten Thym, Hanekammetjes, Meliſſen en andere Bloemen draagen; daar is nog een ander middel om de Byën ruime Oogſten te bezorgen, maar de uitvoering heeft wat moeite in; 't Is namelyk de Byën te doen reizen.

De Byën moeten ook verplaatſt worden, of reizen.

„ Het Reizen is niet volgens de Natuur!" Zie daar eene tegenwerping, welke ik voorzie, dat men hier tegen maaken zal, maar zie hier een antwoord op dezelve: Het Reizen is niet volgens de Natuur, dog indien het mogelyk ware, dat ons Vaderland van de eene plaats naar de andere werdt overgebragt, zo zouden wy ons met hetzelve moeten laaten overbrengen, en dit zoude als dan geen Reizen zyn. Maar zodanig zyn de reizen, welke men den Byën laat

laat doen. Men brengt de geheele Korven, het geheel Gemeenebest, op een Schuit, die zagtjes een Rivier langs de kanten afzakt, die kanten zyn met kruiden en bloemen geschakeerd, en achter dezelve liggen ruime Velden met allerhande goederen, daar de Byën op gaan vrybuiten, zonder daar eenige schade aan te doen, en haar meester, haar weder naar huis brengende, voert de fynste sappen en geuren der edelste Planten, die over eene oppervlakte van veertig of vyftig mylen gronds verspreid waren, in de korven weder te rug.

Gelyk de Egyptenaars de hunne deeden, en door de Europeäanen noch geschiedt.

De eerste EGYPTENAARS, die waaragtig wyze en gelukkige Menschen, voerden dus hunne Byën den Nyl af, en die voortreffelyke manier wordt door hunne Nakoomelingen noch gevolgd. De ITALIAANEN, Nabuuren der Oevers van de Pô, draagen eene zorg voor hunne Byën, gelyk met die der Epyptenaaren. Zouden wy niet even eens onze Byën langs eenige Rivieren kunnen laaten reizen? Maar het is te water alleen niet, dat men de Byën met voordeel kan verplaatsen; COLUMELLA bericht ons, dat de GRIEKEN niet misten alle jaaren hunne korven uit *Achajen* naar *Attika* over te brengen. Het zelfde geschiedt noch in het land van GULIK; Men heeft in Vrankryk eenen Landman, door eene byzondere kloekheid van geest geleid, zyne Byën uit *Gastinois* van digt by *Pe-*

thiviers, na de inzameling der Haanekammetjes, zien voeren in de vlaktens van *Beauce*, alwaar veel Steenklaver is. Zulke reizen, 't is waar, vermoeijen de Byën wel, om dat men ze op Wagens of Karren niet zo gemaklyk als te Water vervoeren kan, maar die zwaarigheid heeft ten minſten geen plaats in Landen, daar men de Rivieren te baat heeft, alwaar dit verplaatſen dikwils met het uiterſte nut in 't werk geſteld kan worden.

Voorzorgen hier in te gebruiken. Ook kan men hieromtrent verſcheide voorzorgen gebruiken, en eene daar van zou wezen, om de korven te vervoeren op rytuigen, die in riemen hangen, „ maar zodanige rytuigen koſten veel, en men moet die „ alleenlyk gebruiken voor dierbaarder Waaren!" Hoe! verdienen de Byën dan niet met zo veel zorgvuldigheid vervoerd te worden, als dingen, daar wy inderdaad niet het tiende gedeelte van het nut van hebben? en zyn zy zo veel toeverzicht niet waard als de Kriſtallen en Spiegels? Zouden zy zelfs de onkoſten, die men aan haar beſteedde, door grooter inzamelingen en voordeelen niet even goed weder opbrengen? 't Is dit laatſte, dat men voornaamlyk, dikwils alleen, in aanmerking neemt, en 't is dit laatſte, 't welk ik denk, dat de ſchaal in dezen behoorde over te haalen.

Naar-

Naardien wy de Byën onderwerpen, om haar verblyf te houden, daar wy het goedvinden, laaten wy haar ten minſten dien dwang zo gemaklyk als moogelyk is trachten te maaken, door haar eene gezonde, vrolyke, en aangenaame Wooning te bezorgen. De korven moeten wat groot zyn, op dat 'er de lucht vryelyk door vloeijen kan, zy moeten naar boven nauwer zyn, om dat de Byën zich daar des winters gaan verbergen, en dat naar maate daar minder ruimte is, de warmte daar beter beſlooten blyft. Ook moet de korf de vrye ochtend en middagzon hebben, maar met een dak overdekt zyn, om beſchut te wezen voor de ſtraalen, als die lootrecht nedervallen, want die hitte zou den honing doen ſmelten, en de Byën, die in de korf zyn, niet ſlegts verveelen, maar haar zelfs doodelyk wezen.

Hoe de korven te plaatſen.

Door middel van deze en eenige andere voorzorgen, zouden wy het *burgerlyke* of *beſchaafde leven* der Byën even zo aangenaam, en zelfs aangenaamer voor de Byën kunnen maaken, dan het *vrye* leven in de boſſchen voor haar geweeſt is, om dat het eerſte al zo natuurlyk als het laatſte zoude zyn, en veel gemaklyker, vrolyker, en meer beveiligd voor gevaaren. Laaten wy dit kleine Volk, zo waardig om gelukkig te zyn, hervormen, en, gevoelig voor het vermaak, dat wy hetzelve bezorgd zullen heb-

Billykheid dier voorzorgen.

hebben, laaten wy ons eigen geluk met gelyke zorgvuldigheid behartigen, 't welk, als wy slegts ernstig willen, even gemaklyk uit te werken, en tot veel hooger trap van volmaaktheid zal te brengen zyn als 't hunne.

Ik had dit Artikel reeds geëindigd, als iemand myner Vrienden my raadde, om het voortreffelyk Werk van SWAMMERDAM *raad te pleegen. Ik heb daar verwonderlyke dingen in gevonden, waarvan ik reeds eenigen heb ingelascht in 't geen ik mynen Lezer in deze korte Verhandeling heb voorgedraagen. Zie hier eenige andere byzonderheden, welke het my niet zo gemaklyk voorkwam daarin te brengen.*

Hoe de Byën aan de Koningin gehegt zyn?

SWAMMERDAM heeft dezelfde Proefneeming gedaan, als de Schryver van de REPUBLIEK DER BYEN. Hy heeft eene Moeder of Koningin genomen, heeft dezelve met een draad vastgemaakt, en de geheele Zwarm is haar gevolgd. Waar omtrent de uitgeever van de COLLECTION ACADEMIQUE VAN DIJON in eene Noot zegt. „ Dit was buiten twyffel het geheim van den man met de Byën, waar van „ Vader LABAT in het derde deel van zyn verhaal van Westelyk Afrika melding maakt.

Aardig geval, 't welk dit opheldert.

„ Die Man gaf voor, dat hy de meester was „ van de Byën; Dezelve volgden hem inderdaad overal gelyk eene kudde Schaapen haar „ Herder volgt. Vader Labat zegt, dat hy „ zich

„ zich naar alle waarschynelykheid besmeerd „ hadt met eenig sap van kruiden, maar hy „ kon dit wonder eenvoudiger uitvoeren, hy „ behoefde slechts de Moeder van een Zwarm, „ aan een draadje vastgemaakt, en voor het „ oog der aanwezenden verborgen, met zich „ om te voeren."

Vaardige werking der Byen.

Zie hier noch een groot bewys van de bekwaamheid en de vaardigheid der Byën. —— Een Zwarm van vyfduizend zeshonderd negen en zestig, het welk *Swammerdam* den vyfentwintigsten July vondt, maakte in zes dagen, en nog wel in vry ongunstig weder, drie duizend, drie honderd twee-en-negentig Celletjes. Dit zal ongelooflyk schynen, als men in aanmerking neemt, dat het maaken van een Celletje voor eene Byë, net zo veel is, als voor ons het bouwen van een gemeen Huis, en dat het regenagtig en winderig weder, 't welk men in deze dagen hadt, deze Zwarm belet hadt, eene grooter inzameling van Wasch te doen.

Derzelver natuurlyke hitte.

Omtrent negen honderd Byën, welke hy hadt doen overgaan in eene bouteille, tegen de opening van een korf aangezet, maakten die bouteille merkelyk warm, waar uit hy besluit, dat men zich niet moet verwonderen, dat de warmte, die in eene korf heerscht, daar de eitjes in kan doen uitkoomen.

Het zwarmen der Byën.

De tyd, waar in men de Byën het meest moet vreezen, is, als zy gaan zwarmen, dat is te zeggen, als een Zwarm op het punt staat van uit de korf te trekken. Het behoud van de Republyk is dan des te waarder aan de oude Byën, omdat hetzelve voortaan byna geheel vertrouwd zal worden in de zwakke handen van het nieuwe geslacht, 't welk zedert korten geboren is, en 't welk noch hulp en ondersteuning nodig heeft.

Zy werken des Winters ook.

„ De Byën, in plaats van geduurende den „ winter, onbeweeglyk te blyven, gelyk ande- „ re Insecten, houden zich bezig met wer- „ ken, haare Celletjes te sluiten, en inzon- „ derheid haar Broed, (dat is te zeggen, de „ Eitjes, die nog niet gekipt zyn, en de „ Wormpjes) te verzorgen; want men vindt „ reeds in het begin van de Lente jonge Byën „ in de korven, en het is een stelregel onder „ de Menschen, die zig met deze fokkery be- „ zig houden, dat de jonge Byën en de Zwa- „ luwen ter zelfder tyd verschynen.

DE VLIEG.

Daar is tusschen de voortbrengzelen der Natuur, en die van 's Menschen Geest meer dan één merkelyk verschil; 't welk altoos ten voordeele der Natuur is. Een der voornaamsten is, dat de verwonderlykste dingen, welke wy met zeer veel moeite en arbeid te voorschyn brengen, verre beneden de minsten van de Zulken zyn, die de Natuur al speelende maakt. Wy kunnen, by voorbeeld, geen Orlogie maaken, dan na dat wy aan zeer veel Ongelukkiken, die het goud, het koper, en yzer uit de Mynen haalen, het leven hebben doen verliezen, of hetzelve ten minste grootelyks verkort hebben; Wy kunnen die Metaalen niet smelten, nog dezelve lenig en handelbaar maaken, dan na dat wy geheele bosschen hebben afgebrand. Het is niet genoeg, de Metaalen zelve zo verre tot onzen dienst geschikt te hebben; wy moeten dan nog onzen tyd spillen en onze oogen bederven, om 'er een Orlogie van te maaken. Leg daarentegen het eitje van een Vlieg slegts in de Zon, wel haast zult gy een Worm hebben, die eene Nymf zal bevatten, uit welke Nymf een Vlieg zal te voorschyn koomen. Maar hoe veel konstiger is het maakzel van eene Vlieg, dan een Orlogie! en

Voortreffelykheid der Natuur boven de Konst.

hoe veel verwonderlyker is de ſpoedige en eenvoudige voortgang der Natuur, dan onze langzaame en belemmerende werking!

Lof van VOLTAIRE.

De echte Philoſophen verachten hierom meest alles, daar het Gemeen zich meest over verwondert. Zy weeten de Konſten te waardeeren, maar zy weeten tevens hoe ver dezelve beneden de gewrochten der Natuur zyn, zy weten daarenboven, hoe beuzelachtig de gewichtigſte zaaken zyn, die het gros der Menſchen zo ernſtig bezig houden. Zie hier hoe een groot Vorst over dit onderwerp denkt en ſpreekt. „ Een Ziel zo groot, een Geeſt zo „ verheven, een Menſch zo werkzaam als de „ Heer DE VOLTAIRE, zou zig den weg tot de „ grootſte eerampten hebben kunnen baanen, „ zou zig tot de hoogſte bedieningen van Staat „ hebben kunnen verheffen, als zy buiten den „ kring der Weetenſchappen, daar hy zig aan „ toegewyd heeft, had willen gaan, om zig „ over te geeven aan die bezigheden, welke „ het belang en de ſtaatzucht der Menſchen „ gemeenlyk wezenlyke verrichtingen noe„ men, maar hy heeft verkoozen, om liever „ de onweerſtaanbaare neiging van zyn geest „ voor die konſten en weetenſchappen te vol„ gen, welke hy zo veel eer aandoet, als de„ zelve hem roem verworvem hebben, boven „ de voordeelen, welke het Fortuin genood„ zaakt zou geweest zyn, hem toe te ſtaan."

Zo-

Zodanige Philosophen, zeg ik, vinden niets wezenlyk fraay, of hunner wenschen waardig, dan de Natuur. Zy bewyzen echter een billyken eerbied aan 't vernuft, naardien zy zelve door deszelfs vuur tevens verlicht en aangenoopt worden; maar zy zouden wel willen, dat de beroemdste Konstenaars, in plaats van de Natuur te beschouwen in de Steden, daar zy niet te vinden is, dezelve op het Land gingen bezichtigen; dat zy daar waardige denkbeelden van Haar gingen haalen, en zy begrypen alle de voordeelen, welke en het Gemeen en zy zelve daarvan raapen zouden, zo zy beurtelings het penceel, de pen, de bytel, en het snoeimes, de halve maan, of zelfs de spade in de handen namen.

Men moest de Natuur

Het snoeimes, de halve maan, of zelfs de spade in handen van Konstenaars, van beroemde Mannen! Dit zal den meesten myner Lezeren vreemd, misschien verachtelyk, voorkoomen! Dit is het gevolg van den bedorven smaak onzer eeuw; men oordeelde 'er dus niet over in die tyden, toen 'er, naar de gedachten der beste kenners zelven, bevoegde Rechters waren, om hier over te vonnissen! Toen de Natuur niet verlaaten wierd, om de Konst alleen te zoeken. Gelukkige tyden, die ik hartelyk wensch, dat eerlang weder koomen mogen, en waar van ik my zomtyds vleie reeds den dageraad te zien,

meer aankleeven,

dwars

dwars door de duisterniſſen van eene te ver getrokkene, of liever kwalyk begrepene zucht voor de Konſten.

om zyn eigen vermaaks wille,

Terwyl wy ons over de Natuur verwonderen, genieten wy dezelve; zy verlevendigt te gelyk onzen geeſt en ons hart, en byaldien de meeſterſtukken der kunſt die zelfde uitwerking voortbrengen, zo is dezelve ten minſten nog zo groot en ſterk, nog zo beſtendig en duurzaam. De konſten verwekken ſlechts eene voorbygaande verwondering; De Natuur doordringt onze Ziel met eene zachte warmte, met een levenwekkend vuur, 't welk zo lang aanhoudt te branden, als wy wys genoeg zyn van het zelve niet uit te dooven, dat is te zeggen, ons niet van de Natuur verwyderen.

en de konſt niet alleen betrachten,

Gaat dan Steedelingen u in de Konſt-zaalen verwonderen over de meeſterſtukken van eenen DE CREUZE of VAN LOO, gaat daar alle de wonderen der konſt opmerken, en de fouten dier groote Mannen verwaandelyk beoordeelen; Ik zal die zelfde ſtukken ook gaan zien, en misſchien met een beter oogmerk en meer vermaak dan Gy; maar ik zal 'er my niet alleen toe bepaalen, ik zal 'er my zelfs niet lang by ophouden, ik zal terug treeden, om de origineelen zelve te zien, welke die bekwaame Schilders met zo veele nauwkeurigheid geſchetſt hebben;

terwyl

Ik zal, ô beroemde Redenaars, uwe Redevoe-

voeringen, zo vol van kracht als zoetigheid, zo overtuigend voor den geeft, als aangenaam voor 't oor, zomtyds gaan hooren; Ik zal, ô schrandere Werklieden, uwe magazynen zomtyds gaan bezoeken, ik zal zien hoe uwe beitel het ruwe Marmer schynt te bezielen. Ik zal de Manufactuuren, ik zal de Schouwspelen gaan bezichtigen, maar ik zal steeds tot de Natuur wederkeeren, en wilt gy uw eigen belang behartigen, zo keert met my derwaards; Ik kan u in een oogenblik vertoonen, waar aan gy eeuwen moet besteeden; Ik kan u dat zelfs doen genieten; De Rykdommen der Natuur zyn onuitputtelyk, en de geringste voorwerpen, welke zy ons aanbiedt, gaan uwe grootste konststukken te boven. „ Ik zou vastelyk gelooven, „ zegt die waardige Philosooph, de schrandere „ de godvruchtige BOILE, Ik zou vastelyk ge„ looven, dat 'er meer behendigheid doorstraalt „ in het maakzel van eene Spier, dan, voor zo „ verre wy nog weeten, in de hemelsche Kloo„ ten, en dat het oog eener Vlieg, een verwon„ derlyker werktuig is, dan het lighaam der Zon„ ne." Laaten wy dan de VLIEGEN slechts bezichtigen; Daar zyn oneindige soorten van, alle verschillende van malkanderen, alle de eene fraaijer dan de andere. Die, welke de gulzigheid by ons genaturaliseerd heeft, en die onze inboorlingen en huisgenooten zyn geworden,

men de Natuur verwaarlooft.

Aanmerking van BOILE.

De Vliegen

om

om dat zy op ons rooven en vrybuiten, zyn de minſten. Zy laaten echter niet na alle onze nieuwsgierigheid en opmerking waardig te zyn; men leere dezelve van nader by, en met wysgeeriger oogen, beſchouwen, dan men gemeenlyk doet, en zy zullen, gelyk alle werken van den Schepper, fraaijer worden, naar maate men dezelve aandachtiger gadeſlaat.

verdienen onze opmerking.

Werktuigen der Vliegen.

De Vliegen van alle ſoorten hebben voor haare veiligheid, voor haare verdediging, en tot cieraad, uitmuntende Oogen, Sprieten, een Snuit, Vleugelen, Haakjes, Sprietjes, of Kusſentjes. Zommige hebben daarenboven, eene ſterke Boor of Priem, of Sikkeltje; Zommige zyn met twee Zaagen gewapend.

Haare verſcheide ſoorten.

Het geſlacht der Vliegen wordt in een menigte ſoorten verdeeld; HOEFNAGEL heeft 'er vyf-en-vyftig afgetekend; GOEDAART agt-en-veertig; waar onder echter veele gelyk zyn. SWAMMERDAM hadt agt-en-dertig ſoorten in zyn Kabinet verzameld; Hy noemt geene andere dan deze: De Kapelvlieg; De Scorpioenvlieg, vyf ſoorten van Wolfvliegen, en de Vleeſchvlieg, die men Cæſar noemt.

Zy hebben alle eene grooteme-nigte Oogen.

„ De Oogen der Vliegen, mitsgaders die der „ Koorenbouten en Paardswormen, zyn van een „ byzonder maakzel; Het zyn twee onbeweegelyke halvemaanswyze wrongen, rondom „ het hoofd van het Diertje liggende, en be-

„ ſtaan-

„ ſtaande uit eene wonderbaare menigte oogjes
„ of kriſtallyntjes, die als linzen geſchikt zyn op
„ lynen, die elkander met ruiten doorkruiſſen.
„ Men vindt 'er zo veele pypjes, of gezicht-
„ zenuwen onder, als 'er *facetten* boven zyn;
„ zeer nauwkeurige waarneemers meenen, dat
„ zy verſcheide duizenden geteld hebben aan
„ elken kant; Wat 'er ook van zy, het is ze-
„ ker, dat zy alle zo veele oogen zyn, op
„ welken de voorwerpen zich van alle kanten
„ vertoonen, gelyk op Spiegels. Men ziet 'er
„ het beeld van een brandend Waſchlicht on-
„ eindigmaal in herhaald; men ziet het klim-
„ men en daalen, volgens de beweegingen, die
„ des waarneemers hand aan het waſchlicht
„ geeft." *Schouwton. der Nat. I. D.* VIII. *Onderb.*

Tot een wys doelwit.

Waar toe deze menigte van vaſte oogen, daar twee beweegbaare oogen genoeg geweeſt zouden zyn? Om dat de Schepper der Natuur het dus gewild heeft, en hy heeft het gewild, om dat hy zich behaagt met zyne werken, in het oneindige verſcheiden van malkanderen te maaken, en 'er evenwel altoos het verwonderlyk kenmerk van eenheid en eenvoudigheid, die de Goddelyke Zegels zyn, daar hy ze alleen mede getekend heeft, in te bewaaren. Nog heeft God het dus gewild, om dat de Vlieg duizend vyanden, en weinig gelegenheid hebbende, om

te

te ontfnappen of zich te verweeren, dezelve ten minften in ftaat behoorde gefteld te worden, om alles wat haar omringt, te kunnen zien; maar twee oogen, hoe vaardig men dezelve in hunne beweeging moge begrypen, zouden de voorwerpen onmogelyk zo vaardig, of zo onderfcheiden, hebben kunnen vertoonen, nog zo gereede berichten, wegens de dreigende gevaaren, geeven, als acht of tien duizend vafte oogen doen.

Haare Vleugels. De Vleugel eener Vlieg, door het vergrootglas befchouwd, fchynt van een verglaasde ftof te zyn, met takjes getekend, en met franje geboord. Men onderfcheidt in haare Pooten zeven of acht geledingen, verfcheide punten en haakjes, welke zy naar welgevallen toevouwt tusfchen twee kusfentjes van fponsjes, welke aan deze pooten zyn; op dezelfde wys omtrent als de Honden, Katten, en andere viervoetige Dieren hunne nagels in het vleefch onder aan de pooten doen, en zo als men ook ten naasten by aan de Vogelen vindt.

Pooten. Zommige Natuurkundigen meenen, dat als de Vlieg over een glad Lighaam, een Spiegel by voorbeeld, loopt, waar op haare haakjes niet kunnen hechten, zy als dan haare fponsjes drukt, en 'er een lym uitperft, welke haar bewaart voor het vallen. Maar het is veel eenvoudiger, en by gevolg waarfchynlyker te gelooven,

dat

dat de gladſte Lighaamen nog altoos eenige oneffenheden hebben, groot genoeg om vat te geeven aan zulke fyne Werktuigen, als deze verwonderlyke Haakjes zyn, gelyk wy dit reeds, toen wy van de Spinnen handelden, hebben aangemerkt. Daarenboven, hoe zoude een Vlieg zo vaardig loopen, gelyk zy over een Spiegel doet, en dat zonder eenige voetſtap, eenig blyk van vuiligheid, daar op agter te laaten, by aldien zy niet anders, dan door middel van dit gewaande Lym, konde loopen.

Deze Sponsjes, wel verre van vochtig te zyn, zyn zeer droog, de Vlieg gebruikt ze met het Haar van haare Pootjes, om haare Oogen en Vleugelen af te droogen, en ſchoon te maaken, alwaar het zeer ongemaklyk, en zelfs gevaarlyk, voor haar wezen zoude, dat zich ſtof verzamelde. Het is aangenaam haar die kleine Schuiertjes te zien vryven tegen malkanderen, die over haar hoofd te zien ſtryken, of over haare vleugelen, als dan weder op nieuws tegen malkanderen vryven, en over dezelfde plaatſen als te voren ſtryken, om dit ſpel verſcheide maalen te herhaalen. Men wordt niet moede van die kleine oeffening van zinlykheid te zien; De zinlykheid en reinheid is altoos bekoorlyk, zelfs in eene Vlieg. Zy doet het daarenboven met bevalligheid. Zy is verwaand en coquet, en de Coquetten weeten tot in de

en Sponsjes.

zy zyn zeer zinlyk

geringſte kleinigheden te behaagen. Waarom maaken zy niet een beter gebruik van zulk een beminlyk talent, dan zy altoos doen! Ik heb my dikwils vermaakt met de ydeltuitery en de grillen van eene Vlieg, in een goeden luim, waar te neemen, en ik heb altoos gevonden, dat het eene wezenlyke Coquette, of zo gy liever wilt, het rechte afbeeldzel van een petit Maitre is; zy moeſt alleen een uitſluitend voorrecht hebben van het te zyn; Dat karakter paſt haar wel, maar het paſt haar ook alleen wel.

en verwaand. Nog moet men zich byzonderlyk over haare verwaandheid en de goede gedachten, die zy van haar zelve heeft verwonderen; Ik verbeelde my, dat men die verwaandheid of opgeblazenheid in alle haare beweegingen zo duidelyk beſpeuren kan, als LA FONTAINE dezelve geeſtig en natuurlyk heeft geſchilderd.

Dans un chemin montant, ſabloneux malaiſé,
Et de tous les cotés au ſoleil expoſé,
Six forts chevaux tiroient un Coche.
Femmes, moines, veillards tout étoit deſcendu,
l'Equipage ſuoit, ſouffloit, etoit rendu.
Une mouche ſurvient, & des chevaux s'approche,
Pretend les animer par ſon bourdonnement;
Pique l'un, pique l'autre, & penſe a tout moment,
Qu'elle fait aller la machine.

zes

('t *Welk ik dus vertaale.*)

Zes ſterke Paarden trokken vaſt, met al hun kracht,
Een koets ten ſteilen Zandberg op; En wyl men dacht,
Dat zy het hachtje zouden moeten laaten glyden,
Was elk gewillig om, uit zuiver medelyden
Met het vermoeide Vee, te voet te gaan,
En 't Rytuig enkel met zyn reiskleed te belaân.
Dus kloutert men om beſt al hygende naar boven,
Bezweet, en van den voet tot aan het hoofd beſtooven;
Een Vlieg ſchiet toe, en, met een vreesſelyk gebrom,
Steekt zy nu 't eene paard, dan 't ander; En waant, dom
En dwaas, dat zy de koets doet gaan,
En dat dezelve buiten Haar zou blyven ſtaan.
Ten laatſten is men op den berg geſteegen;
„ Nu, zegt de Vlieg, heb ik myn wenſch verkreegen,
„ Myn werk is afgedaan; Het is een meeſterſtuk!
„ Dat men myn wysheid meer moet danken dan 't geluk!
„ Zulk een gevaarte zulke hoogtens op te dryven!
„ Dat anders zeker in de laagt' hadt moeten blyven!
„ Koetſier, en Paarden, Paſſagiers, 't is m' al verplicht,
„ 't Bedankt my alles voor het geen ik heb verricht.

„ De Snuit eener Vlieg beſtaat uit twee ſtuk- „ ken, van welke het eene tegen het ander ge- „ boogen ligt, en die beiden worden ingetrokken, „ en omtrent den hals als in een doosje ge- „ borgen. Het uiterſte eind van dien Snuit

De Snuit der Vliegen.

„ laat zig flypen als een mes, om haar eeten
„ te fnyden. Zy maakt 'er twee lippen van, om
„ haar Voedzel op te vatten, en de lucht, die
„ in deze Snuit zit, na zig trekkende, maakt
„ zy 'er een pypje van om de vochten op te
„ zuigen.

Haarboor. „ Verfcheide Vliegen hebben achter aan het „ end van haar lyf, een boor of priem, altemets meer dan drie linies, of een vierde duim „ lang, waarmede zy doorbooren wat zy willen, daarna trekken zy hem weder in, onder „ haare Schubben of Schaalen. Dit Werktuig „ beftaat voor eerft by zommigen uit eene of „ twee, voor aan zeer fpitfe, Zaagen, en wel „ getand in haare lengte; Ten tweeden uit een „ langen Kooker, om de Zaag te befluiten; „ Ook zyn 'er Spieren, die de Zaag uit den „ Kooker ftooten, en touwtjes alles weêr intrekkende, als het zynen dienft voor dien „ tyd gedaan heeft; Eindelyk ook een Kruikje „ Sterk Water, om verder uit te hoolen „ het geen de Zaag begonnen heeft. Zodanig „ is de Boor van de Vliegen, die de bladen „ der Eiken pikken." *Schouwton. der Nat. D I. VIII. Onderh.*

Goudvliegen. Deze Vliegen zyn evenwel niet van dat foort, welke zich zo byzonderlyk willen doen gelden, of haare verwaandheid en *Coquetterie* verraaden: Het zyn in tegendeel achtenswaardige Arbeid-

fters

ſters; Het is aan haar, en aan andere van dat ſoort, dat wy de levendigſte kleuren, de ſchoonſte verwen, en byzonderlyk den Inkt, die de beſte en de ſlegtſte van allen is, naardien dezelve dient om zo veele nuttige zaaken en zotternyen op 't papier te ſtellen, te danken hebben. De meeſten dezer Vliegen zouden zich met meer recht verhovaardigen kunnen, dan de gemeene Vliegen; want zy zyn ſchitterende, zy zyn ryk gekleed; maar de Zedigheid is de gewoone gezellin van wezenlyke verdienſten, terwyl het gebrek daar aan gemeenlyk van verwaandheid vergezeld wordt.

De voornaamſte kleuren, welke wy den glinſterende Vliegen verſchuldigd zyn, zyn het fraeije Zwart, of de GALNOOT, de COCHENILLE, het LAK, en de KERMESGRYNEN, of het SCHARLAKEN.

De Galnooten

De Eik, gelyk alle andere boomen, draagt eigenlyk maar éénе Vrucht, en dit is de Ekel. Het ander ſoort van vruchten, die men midden op of aan den ſteel van zommige bladeren vindt, is ſlechts een uitwas, welke men GALNOOT noemt. Een Vlieg met een Boor doorſteekt het blad, ſtort op den grond van 't gaatje, dat zy gemaakt heeft, een druppel van dat ſcherpe Vocht, dat zy by haar heeft, en legt 'er terſtond een of meer Eitjes in; „ Het „ hart van de knop, of de buizen van het blad

 „ dus

„ dus doorſtooken zynde, is de loop van het „ ſap afgebroken, en door middel van het vergiftig vocht, dat de Vlieg in het blad of de „ knop geſtort heeft, begint het ſap te giſten, „ en krygt eene verhitting, die de nabuurige „ deelen verbrandt, en de natuurlyke kleur der „ Plant op die plaats verandert. Het ſap, van „ zynen weg afgewend, ſypert uit en vloeit „ rontom het Eitje, zwelt en zet zich uit door „ middel van de lucht bobbeltjes, die door de „ *pori* van de baſt dringen, en met het ſap in „ de vaten van den boom vloeijen; Dat ſap „ droogt van buiten, door behulp van de uitwendige lucht, en wat hard wordende krygt „ het de gedaante van een gewelf of noot. Dat „ holletje krygt voedzel, en wordt met den tyd „ groot, gelyk de reſt van den boom, en dit is „ het dat Galnoot genaamt wordt." *Schouwt. der Nat. op de aangehaalde plaats.*

worden naderhand door Spinnen bewoond.

De Worm, die daar in beſlooten is, knabbelt het binnenſt van zyn huis, voedt zig met dit ſap, dat buiten deszelfs vaten is gevloeid, en vervolgens in Nymf of Tonnetje veranderd zynde, gaat hy tot den ſtaat van Vlieg over, boort zyn verblyf door, koomt 'er uit te voorſchyn, en neemt de vlucht. Dan gaat gemeenlyk eene kleine Spin in dit verlaaten verblyf huisveſten; zy ſpreidt haare netten rondom den boom, en kruipt in dit gaatje, om zich voor het

het kwaade Weêr te verſchuilen, en op haare vyanden te loeren. Dergelyke bobbels, als de Galnooten, en door dezelfde oorzaak voortgebracht, vindt men ook, zegt de Heer DE PLUCHE, op den Plaanboom, den Wilg, den Populier, den Palm- of Bosboom, en op het Eiloof, miſſchien zou men 'er zeer ſchoone kleuren van kunnen krygen.

Het geen hy vervolgens van de COCHENILLE, of CONCHENILLE zegt, is een zeer opmerkelyk uittrekzel van eene Natuurlyke Hiſtorie van dit Inſect, bewaarheid door de Rechters van de Provincie van *Oaxaca*, en te AMSTERDAM in den jaare 1729. uitgegeeven; Wy kunnen niet beter doen, dan hetzelve mededeelen, zo als het by den Heer *de Pluche* voorkoomt, gelyk ook het geen hy 'er byvoegt nopens het Lak, en de *grana kermes*, of het Scharlaken grein. **De Cochenille,**

„ De Conchenille is geen vrucht nog noot, „ of bezie, door het prikken van eenig gekurven Diertje veroorzaakt, maar zy is het „ Diertje zelf, dat den Conchenilleboom prikt. „ Die plant, welke in nieuw Spanje den naam „ van NOPAL draagt, is een ſoort van Vygeboom, of liever van *Opuntia*, wiens bladen „ dik, vol ſap, en wat ſtekelig zyn. De Inwoonders, die dezelve voortkweeken, haa„ len 'er, als het Regen-ſaiſoen nadert, eenige **hoe gewonnen wordt?**

 „ lui-

„ luizen , of liever een foort van weegluizen
„ af, die het fap van den *Nopal* zuigen. Zy
„ bewaaren ze t'huis, en houden ze op tak-
„ ken van denzelfden boom in 't leven. Als zy
„ fterk geworden, en de Regens over zyn,
„ zet men ze, ten getale van twaalf of veertien,
„ in *Paftels* of mandjes, gemaakt van Mos, of
„ van het Haar, dat om de Coçosnooten groeit,
„ Men zet die mandjes in de Nopals; De Con-
„ chenilles teelen in weinige dagen daar een
„ oneindig getal jongen in. De moeders lee-
„ ven niet lang, na dat zy gelegd hebben, en
„ verfchaffen de eerfte inzameling. De jongen
„ verlaten de Paftels en verfpreiden zich over
„ alle bladen van den Nopal, waar zy in drie
„ maanden groot genoeg worden, om anderen
„ op hunne beurt voort te brengen. Men laat
„ het tweede broedzel leeven, en ftrykt het
„ eerfte met een kwaftje van de bladen, en
„ brengt het naar huis, waar men het doodt.
„ Het tweede Broedzel, dat op den boom ge-
„ bleeven is, brengt, ten einde van drie of
„ vier maanden, ook jongen voort. Maar op
„ dat zy in het regen-faifoen niet alle zullen
„ omkoomen, neemt men de moeders en de
„ jongen weg; En dit is de derde inzameling.
„ Men bewaart een genoegzaam getal jongen,
„ om het geflacht, het volgende jaar, weder
„ voort te planten. Alle overigen worden ge-

dood

„ dood in het Water, in Ovens, of in platte
„ Pannen, waarin de Amerikaansche Vrouwen
„ haar brood, of haare Maykoeken bakken.

„ De Conchenille, die in het Water gedood
„ wordt, is van eene rosachtig bruine kleur:
„ Die men in den Oven doodt, is aschgrauw
„ en gemarmerd: Die men in de Pan doodt,
„ wordt zwart, en schynt verbrand; Het bin-
„ nenste blyft vol van een schoon rood poeder.

„ Wy krygen deze gekurven Diertjes droog,
„ en half tot poeder gemaakt; Men kan 'er
„ echter noch, zelfs zonder vergrootglas, een
„ eirond lighaam, ringen, pooten, of stom-
„ pen van gebrooken pooten, en een scherp
„ snuitje, en andere overblyfzels van gekur-
„ ven Diertjes aan zien.

„ De GOMLAK, waarvan men het schoon- **Gomlak.**
„ ste rood maakt, is eene harsachtige Gom,
„ welke Vliegen, of gevleugelde Mieren, gaan
„ verzamelen op verscheide Bloemen, en wel-
„ ke zy op takken van booomen afleggen, of
„ op stokken, welke men haar voorzet, om
„ voordeel te trekken van haaren arbeid.

„ De GRANA KERMES, of SCHARLAKEN **GranaKermes.**
„ GREIN, is een klein rood dopje, dat zich
„ vormt om de Luis, die eene soort van Ei-
„ ken, of kleine Hulst prikt. Als men te lang
„ wacht, om die dopjes te verzamelen, wor-
„ den zy geprikt van eenige Vliegen, die 'er

„ haare Eitjes in leggen, waar van Wurmpjes „ en Vliegen voortkoomen, die men niet moet „ verwarren met de Boomluizen, die onder „ dezen dop leefden met haare jongen. Dus „ zyn 'er ook Vliegen, en andere gekurvene „ Diertjes, welke op onze Planten arbeiden. „ Wy bezoeken niet, waar toe het geene zy „ ons aanbieden, dienstig is, en moogelyk „ gaan wy in de Indiën ons gerief zoeken van „ zulke zaaken, die wy in Europa, zelfs in „ ons eigen Land, zouden vinden, indien wy al-„ les, wat ons aangeboden wordt, wilden in „ acht neemen."

Daar zyn veel geriefelykheden,

Om tot de kennis en ontdekking dier geriefclykheden te geraaken, dat is te zeggen, om uit de verscheiderhande Galnooten, welke zich aan ons voordoen, de schoone Verwen te haalen, welke daarin verborgen kunnen zyn, moet men eerst de Boomen en Planten leeren kennen, waarop de Insecten die bobbels of uitwassen maaken, welke onze ydelheid ons dierbaar maakt. SWAMMERDAM heeft eenige derzelver waargenoomen; hy noemt de Planten, welke hem dezelve verschaft hebben, maar gelyk hy dezelve enkel als Natuurkundige, als Wysgeer, heeft waargenoomen, zo heeft hy geen werk gemaakt om de Verwen of Kleuren te zoeken.

die wyverwaarloozen.

Andere soorten

De bladen, de knoppen, de takken, de basten, de wortels zelfs der Planten zyn het steeken

ken der Insecten onderhevig, en zyn vatbaar voor de uitwassen, welke 'er uit voortkoomen.

Die Insecten beminnen byzonderlyk den Eikeboom, de Wilgen, wilde Roozeboomen, en de steekende Brandneetels. De Galnooten zyn van verschillende figuuren, dikwils zeer onregelmaatig. Zy zyn ook verschillende van kleur, een der schoonsten is steeds die van de Eiken, welke eene zachte mengeling van Roozen en Jonquilles vertoont. Nog verschillen zy door haare bekleedzelen; de eene zyn glad, de andere met kleine knopjes of verhevenheden bedekt. Een van die, welke men op de Wilgen vindt, gelykt naar een Roos; zy is verdeeld in een groot getal bladen, die de eene op de andere liggen; Dezelve dienen tot verciering, en tevens ter bescherming van eene Pyramide, die volmaakt gelyk is aan die, welke het hart van een Artichok maakt. In het middelpunt van dit dubbel en kostbaar gebouw, houdt de meester, daar het voor gebouwd is, zyn verblyf, en die meester is de Worm zelve, die 'er in geteeld wordt.

van Galnooten.

Men kan dit alles als een spel der Natuur beschouwen; maar de oneindige Wysheid, die alle voortbrengzelen der Natuur regelt en bestiert, maakt dat zy steeds eenpaarig, eenvoudig, regelmaatig is, zelfs in haare spelen. Geene der verscheidenheden, die men in de Galnooten waar-

Die eenpaarig verschillend zyn,

waarneemt, wordt door het bloot geval veroorzaakt; Als de Galnoot van den eenen boom verſchilt van die van een anderen boom, zo is dit verſchil een gevolg en uitwerkzel van de verſchillende hoedanigheid der ſappen, welke in yder dezer boomen omvloeijen, en van de wyze hoe die ſappen vloeijen.' De diepte van den ſteek, deszelfs gedaante, het werktuigje, waarmede dezelve gemaakt is, dit alles brengt mede toe om de Galnoot, die daarvan voortkoomt, verſchillende van alle andere, en van een bepaalde kleur, grootte en andere eigenſchappen te maaken. ,, HARVEY, in zyn werk over de ,, Voortteeling, gaat verder, en toont, dat 'er ,, een groot verſchil kan zyn tuſſchen twee ſteeken, die met het zelfde werktuig gedaan zyn. ,, Hy verzekert, volgens zyne eigen ondervinding, dat het vleeſch, zelfs van levendige ,, Dieren, zeer wel het verſchil eener vergiftige ſteek, van eene andere, die niet vergiftig is, onderſcheidt, en 't is hierom dat daar ,, gezwellen en ontſteekingen in koomen. *Op ,, zekeren dag, zegt hy, nam ik 'er de proef ,, van op my zelven* (een proef, daar wy in ,, onze beſchouwing van de Spinnen reeds met ,, één woord melding van gemaakt hebben) *Ik ,, ſtak myn hand met een naald; vervolgens die ,, zelfde naald tegen den tand van eene Spin ,, geſtreeken hebbende, prikte ik my op een andere*

om verſcheide oorzaken.

„ *dere plaats van myn hand; Ik kon niet het* „ *geringſte verſchil tuſſchen deze twee ſteeken* „ *bemerken; maar myn vel zelve wees dit ver-* „ *ſchil uitwendig zeer duidelyk aan, want het* „ *trok zich aanſtonds in, en maakte eene kleine* „ *verhevenheid op de plaats, daar de vergiftige* „ *prikking gedaan was.* En wie zou durven „ verzekeren, vervolgt SWAMMERDAM, dat de „ Planten ook niet haare manier van voelen „ hebben? Wat my belangt, ik ben geneigd te „ gelooven, dat haar ſlegts ſpieren ontbreeken, „ om ons de uiterlyke kentekenen van haar ge- „ voel te toonen. De beruchte Plant, die men „ den naam van *Senſitive*, of *'t Kruidje roer* „ *my niet*, gegeeven heeft, verſchaft 'er ons een „ zeer treffend voorbeeld van; want, het is on- „ getwyffeld door een ſoort van ſpieren, die „ haar eigen zyn, dat zy haare takken uitſpreidt „ en zamentrekt, gelyk als of het wezenlyke „ armen waren.

Het voelen der Planten.

„ Het is niet, dan door een bytend vocht te „ ſtorten in de wondjes, die de Inſecten in de „ Planten maaken, dat zy daar de bobbels in „ doen voortkoomen, welke wy Gallen noe- „ men, anders zouden die wonden of prikkin- „ gen alleenlyk van kleine uitwasjes gevolgd „ worden, gelyk gebeurt, als men zich ver- „ maakt met eenige letters of cyffers te ſteeken „ met een priem op de Citroenen, Oranje-ap-

Bytend Vocht, dat de Inſecten uitſtorten.

„ pe-

„ pelen, of andere Vruchten, of op de baſten „ van boomen, die nog jong en teder zyn; De „ trekken, welke men dus op deze groeijende „ Lighaamen gemaakt heeft, door het voedzel- „ ſap dier Planten opgezet, zwellen allengs, „ en verheffen zich merkelyk boven de opper- „ vlakte van den baſt of de vrucht." De beminlyke Harders, welken door VIRGILIUS bezongen worden, wiſten deze konſt es zeer wel in 't werk te ſtellen, zy hadden dus het vermaak van hunne liefde met de Boomen, daar zy de verklaaringen derzelve op gegraveerd hadden, als onder hunne oogen te zien groeijen.

——— ——— *Creſcent illæ, creſcetis amores!*

De

DE MUG.

De Muggen verdienen onze verwondering.

De Mug, schoon zy niets voortbrengt, dat of zo fraay of zo nuttig is, als 't geen de Vlieg doet voortkoomen, is echter verwonderlyker in haar zelve dan Deze, door de tederheid haarer leden, en door de wonderen haarer Staats-verwisselingen. Zy ondergaat 'er drie, gelyk als de andere Insecten; Dit is eene onveranderlyke wet der Natuur. De ligtheid, de vaardigheid, en, als ik het zeggen mag, de verhevenheid van haar maakzel en geledingen maakt haar geschikt, om in alle Elementen te leeven. Zy is beurtelings, en byna ter zelfder tyd, een Vischje, een tweeslachtig Diertje, en vliegt. Zy leeft in het water, in de lucht, op de aarde, zy zou byna in 't vuur kunnen leeven, haar lighaam en leden zyn zo fyn, dat 'er de Elementen nauwelyks vat op hebben.

Haare Nestjes op het Water.

Men ziet dikwils in den zomer brokjes of strookjes van eene slymerige zelfstandigheid op het water dryven, die naar een doorgeslaagen zeefje zweemen, gelyk de Kruideniers gebruiken, om hnnne Waar te zuiveren, en die met een soort van een staart aan de randen van de Kommen of Slooten, daar men ze alleen in vindt, of aan de wortels van een Boom vast zitten. De vermeende gaten van die Zeef zyn Eitjes,

zeer net geschikt op het flym, op dat het niet zinke; het zyn een foort van platboomde Schuitjes, waar op het Wyfje van de Mug haar Broed legt, want uit deze Eitjes koomen wel haast kleine Wormen voort, welke, zich voelende gemaakt te zyn om te zwemmen, en als Vischjes te leeven, nauwelyks hunne bekleedzelen verbrooken hebben, of zy werpen zich in het water.

Blyken der Voorzienigheid in dezen.

En hier in, gelyk in alle andere Gewrochten der Natuur, vertoont de aanbiddelyke Maaker een Vernuft, eene Wysheid, een Voorzorg, daarwy ons nauwelyks een denkbeeld van maaken kunnen, en daar de allerhardnekkigsten door getroffen moeten worden, als zy flechts hunne oogen openen en zien. Dit kleine Schuitje moest niet dan aan een Meertje, of Kom, of stilstaand en geenzins aan een stroomend Water betrouwd worden, tegen welks geweld en vloed het niet bestand geweest zoude zyn. Het moest zelfs in dat Meertje aan de kanten worden vastgemaakt, dewyl de wind het anders konde wegvoeren naar een plaats, daar het van de noodige zonnestraalen beroofd zou geweest zyn, waardoor de Eitjes moeten uitgebroeid worden, en uit welken hoofde dezelve altoos voor die straalen dienen bloot te liggen; dat paar Muggen derhalven, welke op dit zwakke Vaartuig de hoop van hun Nageslacht moeten waagen,

gen, dienden ook de oplettenheid en het vooruitzicht te hebben, eer zy het maakten, van op de plaatſing der zonne acht te geeven; en op te neemen, waar zy hun Schuitje leggen moeſten, om de Eitjes het meeſte voordeel van dezelve te doen toekoomen; zy moeſten derhalven niet alleen den beſten kant van 't Meirtje of de Sloot daar toe verkiezen, maar ook de ſchaduw der nabuurige Boomen in aanmerking neemen, om uit te rekenen of deze ook te veel lommer over hun Vaartuigje verſpreiden zouden; zy hebben dit alles in acht genoomen, en zy hebben, boven dit alles, nog de voorzorg gehad, om geene randen aan hun Schuitje te maaken, maar hetzelve enkel als een Vlot toe te ſtellen, naardien hunne Kinderen, die Viſchjes geboren worden, noch pootjes, noch haakjes hebbende, niet over die randen zouden hebben kunnen heen koomen, om zich te water te begeeven.

'tIs op deze wyze, dat meeſt alle Muggen geboren worden, en onder anderen die laſtige Couſins, die gelukkig ons waarſchouwen van haare aannadering door het geluid en gebrom harer Vleugelen; ten naaſten by, gelyk de Rateiſlang ons waarſchouwt van zyne komſt door het geraas van een ſoort van Bellen, die zy in haar Staart draagt. De *Couſins* worden even eens geboren.

Zo dra de Worm, die uit het Ei van de Mug De Worm,

die uit de Eitjes koomt, zinkt naar den Grond.

koomt, zich te water heeft begeeven, gaat hy naar den grond; hy heeft noch riemen, noch roer, ook heeft hy het een of ander niet noodig. Het is op den grond van 't water alleen, dat hy zyn Voedzel haalen moet; het zoude hem zelfs nadeelig zyn zich tusschen de oppervlakte des waters en den bodem op te houden; hy zoude dus een prooy zyner Vyanden worden; Het is alleen in de afzondering, dat de Goeden en de Zwakken veilig zyn voor de aanvallen der Sterken en Boozen; En noch zyn zy daar niet altoos derwyze in veiligheid, als zy behoorden te zyn; Getuige daar van onze Worm, die in het klein verblyf, dat hy zich zelven van Mastik gebouwd, of in de geringe wooning, die hy voor zich uitgehold heeft, zo dra hy ter plaatse zyner verordening gekoomen is, niet behoeft te vreezen, dat de Visschen hem zullen opslokken, maar geenzints veilig is voor de schaaren der Kreeften. Het is op dezelfde wyze omtrent gelegen met den armen Landman, hy leeft afgezonderd in zyn nederige Stulp, hy heeft niets te maaken noch met Kooplieden, noch met pleitzieke Menschen, naardien hy niets bezit; de Grooten hebben, om dezelfde rede, geen vat op hem; Maar kan dit alles hem bevryden van de knevelaryen der Tolbedienden?

En leeft

De Worm leeft eenige dagen op den grond van

van de Kom, en leeft van zeer weinig. Verdaar eenige dagen, volgens na een korten ftaat van ruft, naar zyn levendigen en woelachtigen aart geregeld, welke zich nu reeds poogt te ontwikkelen, neemt hy eene nieuwe gedaante aan, zyn hoofd wordt veel grooter, en hy begint te zwemmen, geholpen van zyn Staart, die nu beweegelyk geworden is; korten tyd daar na koomt van onder het bekleedzel dier kleine Vifch, eene kleine Mug te voorfchyn, welke zich van den grond des waters, eensklaps in de lucht verheft; maar die, gelyk aan zeer veelen onzer, fier op haar nieuwen ftaat, de gevaaren, die daar aan verknocht zyn, niet genoeg kent of vreeft, en zich onvoorzichtig gaat werpen in den bek van een Mufch of Zwaluw, of in het net van een Spin.

waar na de Mug te voorfchyn koomt.

De Mug is zaamgefteld uit zeer fyne en dunne deelen. Haar Hoofd is vercierd met een Pluim, en haar geheele Lighaampje is bedekt met fchubbetjes en wol of hair, om het zelve voor ftof en vogt te beveiligen. Zy doet haare Vleugels brommen, door dezelve te flaan op twee holle bekkens, die zy aan haare zyden draagt; zy is hovaardig op dit vermogen van geluid te kunnen maaken; men kan duidelyk zien, dat zy 'er zich te gelyk mede vermaakt en op verheft; zy komt ons dikwils aan de ooren brommen, op dat wy ons over haare be-

Haar deelen.

 kwaam-

kwaamheid verwonderen mogen; Dit geluid verveelt ons echter wel haaſt, en wy verbryzelen de ſchoone Speelſter, minder inderdaad om dien laſt van haar Muzyk te ontgaan, of haar dit vermaak te ontneemen, dan om dien ſcherpen ſteek van haar drievoudigen dolk voor te koomen.

Haar Snuit „ Maar de Mug heeft niets dierbaarer dan „ haaren Snuit, en men kan zeggen, dat dit „ kleine Werktuig een der grootſte wonderen „ van de Natuur is. Hy is zo dun, dat men „ deszelfs einde met de beſte Vergrootglazen „ nauwelyks zien kan. Men ziet eerſt een „ zeer langen ſchubbigen of hoornachtigen Koo„ ker, dien de Mug onder haar Keel draagt. „ Op het twee derde deelen van dezen kooker is „ eene opening, door welke zy met vier pooken „ ſteekt, die zy dan weêr in den kooker trekt. „ Van deze vier pooken is 'er eene, die, hoe „ ſcherp hy is, de drie anderen voor kooker „ ſtrekt, hen bergende in een lang groepje of „ ſleufje. Deze drie andere dolken hebben „ ruggen, gelyk fyne degens; zy zyn met ſcher„ pe tanden bezet aan de punt, die een weinig „ krom, en onbeſchryflyk fyn is. Als alle de„ ze Angels werken in het vleeſch der Dieren, „ en te zamen arbeiden, dan de eene na de an„ dere, dan alle te gelyk uitkoomende, en „ ſteekende naar verſcheide kanten, moet het „ bloed

„ bloed en de *lympha* of het water der nabuu-
„ rige deelen noodwendig uitſyperen, en eene
„ zwelling in de wonden veroorzaaken, wiens
„ kleine opening geſlooten wordt door de per-
„ ſing van de uitwendige lucht.

„ Als de Mug met het einde van haaren
„ kooker, die haar voor Tong dient, de vruch-
„ ten, of het vleeſch, of de ſappen, bekwaam
„ om haar te voeden, ontdekt heeft en gevoeld,
„ zuigt zy, indien het een vocht is, zonder dat
„ zy haar vlymen behoeft te gebruiken; maar
„ voelt zy een vel, dat haar voedzel bedekt,
„ en haar belet het 'er uit te zuigen, trekt zy
„ van leer, en ſtoot 'er door heen. Daar na
„ trekt zy de Angels weêr in den kooker,
„ dien zy tegen de wonde zet, om uit haare
„ opening al het vocht te zuigen, als met een
„ rietje."

Hoe zy daar mede werkt?

Zodanig is het Werktuig, dat de Mug gegeeven is, om des Zomers te arbeiden; Des Winters behoeft zy de koſt niet te zoeken, want dan eet zy niet. Zy brengt het koude Saiſoen in kelders, hoolen, en ſteenkuilen door; maar ik kan my niet overreeden, dat zy het zelve ſlaapende doorbrengt; Zy is van een al te levendig en werkzaam karakter. By het wederkoomen van den goeden tyd gaat zy voor haare Kinderen doen, het geen haare Voorouders voor haar gedaan hebben; zy gaat dit doen,

Des Winters eet zy niet.

 zon-

zonder het ooit geleerd, zelfs ooit iets dergelyks gezien te hebben; Zy gaat een klein Schuitje aan den kant van éen ſtilſtaand Watertje, en wel aan de Zon-zyde, vaſtmaaken, zy legt daar zulk een verbazende menigte Eitjes op, dat het Water d'er een kleur van krygt naar het ſoort van Muggen en Eitjes. Het wordt groen, als zy groen zyn, en ſchynt in bloed veranderd, als zy rood zyn. Uit deze Eitjes moeten de kleine Viſchjes voortkoomen, welke, eenigen tyd daar na, vleugels gekreegen hebbende, met dezelfde wapenen en vermetelheid, de onbedachtheden van het geſlacht gaan voortzetten, en de rampen, welke 'er de onvermydelyke gevolgen van zyn, vereeuwigen. La Fontaine heeft die wapenen, die onbedachtheden, die vermetelheid, en die rampen van 't geſlacht der Muggen zo wél voorgeſteld in eene zyner Fabelen, dat wy het der moeite waardig geoordeeld hebben met dezelve deze beſchouwing van de Muggen te beſluiten.

Vas-t'-en, chetif Inſect, excrément de la terre!
C'eſt en ces mots, que le Lion
Parloit, un jour, au Moucheron;
l'Autre lui declara la guerre:
Penſe tu, lui dit il, que ton titre de Roi
Me faſſe peur, ni me ſoucie?
Un Bœuf eſt plus puiſſant que toi,
Je le mene a ma fantaiſie.

A

A peine il achevoit ces mots,
Que lui même il ſonna la charge,
Fut le Trompette & le Heros.
Dans l'abord il ſe met au large,
Puis prend ſon temps, fond ſur le cou
Du Lion, qu'il rend presque fou.
Le quadrupede ecume, & ſon œil etincele,
Il rugit, on ſe cache, on tremble a l'environ:
Et cette alarme univerſelle
Eſt le ouvrage d'un Moncheron.
Un avorton de mouche en cent lieux le harcelle,
Tantôt pique l'echine, & tantôt le muſeau,
Tantôt entre au fond du naſeau.
La rage alors ſe trouve a ſon faite montée;
l'Inviſible ennemi triomphe, & rit de voir,
Qu'il n'eſt griffes ni dents en la bête irritée,
Qui de la mettre en ſang ne faſſe ſon devoir.
Le malheureux Lion ſe dechire lui-même,
Fait reſonner ſa queue a l'entour de ſes flancs,
Bat l'air, qu'il n'en peut mais, & ſa fureur extrême
Le fatigue, l'abbat; Le voila ſur les dents.
l'Inſecte du combat ſe retire avec gloire:
Comme il ſonna la charge, il ſonne la Victoire,
Va partout l'annoncer, & rencontre en chemin
l'Embuſcade d'une Araignée;
Il y rencontre auſſi ſa fin.

* * *

„ Loop heen, gy klein Inſect, verachtelyk gediert!
„ Dat, met een zot gebrom, om Menſch en Beeſten
„ zwiert."
Sprak eenmaal, tot de MUG, Sinjeur DE LEEUW:
„ Meent gy, verwaande, dat ge my met uw ge-
ſchreeuw,

, Antwoordt zy hem, dus zult vervaaren?
, 'k Durf u den oorlog wel verklaaren.
, Uw tytel van der Dieren Vorst schrikt my niet af,
, Het was een zot, die u het eerst dien tytel gaf,
, Een Stier is ruim zo sterk als gy,
, En evenwel ontziet en vreest hy my;
, Ik doe hem loopen waar ik wil,
, Gy zult haast weeten, hoe ik ook de Leeuwen dril.'
Nauw hadt zy deze woorden geuit,
Of vliegt met haar gewoon geluid,
Al hupp'lend in de hoogt', en stort
Juist op den hals des Leeuws, die woedend wordt
Door haar geprik, en spart, met glinst'rende oogen,
Zyn muil op, maar de Mug, steeds onbewoogen,
Houdt vast; Zy lacht om al 't geraas
Des Leeuws, en zegt, ' verwaande Dwaas,
' Vergeefsch wilt gy u tegen my verzetten,
' 'k Zal op uw Neus nu ook eens mynen angel wetten.'
Zy wipt daar op; De Leeuw nu waarlyk dol,
Slaat met den poot, en stampt, vliegt naar zyn hol,
Dan weder door het veld, en brult en raast,
Dat Mensch en Beesten sidd'ren, en verbaasd
Zich voor dat woeden trachten te verschuilen,
Die angsten evenwel, dat woên, dat huilen,
't Is al 't gewrocht van ééne Mug,
Die nu de Neus des Leeuws verlaat, en op zyn Rug
Gezeten, haar Victorie zingt.
' Draag zorg, zegt zy, dat gy my niet weêr dringt
' Om uwen hoogmoed te kastyden,
' 'k Verlaat u thans uit medelyden;'
De Leeuw schuimbekt van spyt, slaat met den staart,
En ziet de Mug, met snellen vaart,
Zich trotselyk weêr naar de hoogte spoeden,
' Wie zou, dus zingt zy, dit van my vermoeden!

' Een

'Een kleine *Mug*! dat die een Leeuw kon neder-
'slaan!
'En evenwel ik heb 't gedaan.'
Terwyl zy zich met deze vreugd vermaakt,
Wil 't ongeluk, dat zy in 't net geraakt
Van eene Spin, die haar, na haare Zegepraal,
Wel vaardig peuzelt voor een lekker tusschen-maal.

DE MOLKREKEL.

„ De Liefde is vol verborgenheden ; 't Is
„ alles raadzelachtig, wat aan hem is;
„ Zyne Pylen, zyn Kooker, zyn Flambouw,
„ zyne Kindsheid. Het is waarlyk geen
„ werkje van eenen dag, om zulk eene diepe
„ Weetenſchap uit te putten; Ik kan niet al-
„ les, op eenmaal, van de Liefde zeggen,
„ maar ik zal maar eens, op myne wyze, vertel-
„ len, hoe die blinde God zyn gezicht verloor."

't Is op deze wyze, dat LA FONTAINE die fraeye Fabel begint, waarin hy vertelt, hoe de Dwaasheid, terwyl zy met de Liefde ſpeelde en ſtoeide, Hem de oogen hebbende uitgeſtooten, door Jupiter veroordeeld wierdt, om hem altoos voor Gids te dienen, een vonnis, 't welk ongelukkiglyk noch ſtand houdt.

De Molkrekel is blind.

Wy zullen ook van een Blinden ſpreeken, die, ſchoon geen God zynde, echter niet minder opmerking of verwondering verdient; Ik zal niet zeggen, hoe hy het gezicht verlooren heeft, hy heeft nooit kunnen zien, en kent derhalven het ongeluk niet van dit zintuig te misſen. Men kan hier in ondertuſſchen eene gunſtige voorzorg der Voorzienigheid erkennen; Zy geeft zomtyds nieuwe Zintuigen aan de Dieren, naar maate dezelve groeijen. Zy geeft

hen

hen nieuwe middelen, om zo te ſpreeken, om hun beſtaan te vermenigvuldigen, maar Zy neemt hen die, welke Zy hen reeds geſchonken hadt, niet af, of zo zy dit doet, is het tot hun beſt, en Zy ſtelt hen in andere opzichten ſchadeloos wegens dit gemis. Getuige de Mug, welke Zy niet uit het water haalt, daar dit Diertje een vry naar leven leidde, dan om het zelve in een Element over te brengen, waarin het zyne bezigheden en vermaaken op honderd verſchillende wyzen kan veranderen. Indien zy meeſt alle Dieren blind laat ter wereld komen, het is alleen, om hen eenige dagen daar na des te beter te doen zien, hoe ſchoon en beminlyk het licht is; maar het is niet in de wetten of handelwyze der Voorzienigheid, dat een Dier, 't welk het licht aanſchouwd heeft, hetzelve daar na weder verlieze.

Aanmerking daar over.

De Molkrekel wordt dus genoemd, om dat zy blind zynde, gelyk de Mol, ook even eens als deze, onder de aarde werkt, en ter zelfder tyd het geluid van een Krekel nabootſt.

Haare Eijernesten.

„ Laat ons een ſpade neemen, zegt de Prior „ de Jonval, en den Ridder eenen klomp „ ſaamgehechte Aarde toonen, in wiens hart „ hy een kamertje zal vinden, bekwaam om „ twee Hazelnooten te begrypen, waarin alle „ de Eitjes liggen. Laat ons de Aarde voor„ zichtelyk opgraven, om niets te breeken.

„ Zie

„ Zie daar, Heer Ridder, de kluit, waar „ van ik u gefprooken heb; zy is zo groot „ als een Ei, en gy ziet, dat zy van een klei- „ ne grift omringd is: neem dezen klomp, „ fplyt hem midden door met een mes, en gy „ zult den ingang van het kamertje toegeftopt „ vinden.”

Waarom geflooten zyn?

Daar zyn twee redenen, waarom de Molkrekel haar kamertje, of de deur van haare woonîng, zo zorgvuldig, en men mag zeggen *hermetifch* fluit. Haar geheele Nakomelingfchap is daar in, en men moet erkennen, ter onzer fchande, dat de geringfte Dieren een levendiger en werkzaamer zucht voor hun krooft hebben, dan de meefte Menfchen, en dat zy inzonderheid beter weeten, hoe men hetzelve moet beminnen. De Lucht, welke in het verblyf, daar de Eitjes in zyn, dringen zoude, zou de warmte, die dezelve moet doen uitkoomen, verfpreiden. Daarenboven zou een zekere kleine Tor, die een gezwooren vyand is van de Molkrekel, van de kleinfte opening gebruik maaken, in dit verblyf fluipen, en de uiterfte wanorder en vernieling aanrechten in dat onnozel huisgezin, voor dat het zelfs geboren was. De graft, die men rondom dit kluitje ziet, is als eene Borftweering, en dient mede om de gevaaren af te keeren. Daar ftaat altoos een op fchildwacht op den buitenften

Haare verdediging.

rand

rand van de graft, het zy de Molkrekel zelve, of zyn Wyfje, of iemand van zyne bloedverwanten, of vrienden. Als de gemelde Tor nadert, maakt men 'er jacht op; zo 'er meer zyn dan één, roept men hulp, en het houdt niet lang aan, of men krygt die. Byaldien men voor de meerderheid van vyanden moet wyken, zo verbergt de Molkrekel zich in die schuilplaatsen, gangen en bochten, welke hy, ten dien einde, by tyds onder de aarde gemaakt heeft, en redt zich op deze wyze uit het gevaar. De Plaats, alwaar de hoop der Familie is neêrgelegd, is sterk genoeg, om zich eenigen tyd te verweeren. Men mat de vyanden af, men doet uitvallen, terwyl men zich niet in staat oordeelt, om een geregelden veldslag te waagen; men verplicht de belegeraars dus, om zelve aan alle kanten op hunne hoede te zyn, men noodzaakt ze om hunne macht te verdeelen, en men verzwakt ze dus, om ten minsten de overgave te vertraagen. Men windt, door dit alles, tyd, de omstandigheden veranderen, en eindelyk volgt dikwils eene liefelyke stilte na een geweldigen storm.

„ Als de Winter aankoomt, neemen de „ Molkrekels het Celletje, dat hunne Eitjes „ begrypt, weg, en brengen het zeer diep on- der

Hoe zy des Winters leeven?

„ der de aarde, altoos beneden het bereik van
„ de Vorst: Naar maate dat, in 't Voorjaar,
„ het Weêr weder zacht wordt, brengen zy het
„ kamertje weer naar boven, dicht genoeg by
„ de oppervlakte der aarde, om de Eitjes de
„ kracht der warme lucht, en der zonne te
„ doen gevoelen. Begint het weer te vriezen,
„ dan wordt het weder naar beneden gebragt."

En zonder gezicht werken kunnen? Hoe geschiedt dit alles zonder oogen? —— Gelyk veele andere dingen zonder dezelve geschieden.. Het gezicht zou van weinig gebruik zyn in een verblyf, dat ontoegankelyk is voor het licht; De Natuur heeft ongetwyffeld aan de Molkrekel het vermogen geschonken van de vyandige Torren te hooren, te voelen, of te rieken, en tot het verrichten van het geen aan de bezorging haarer Jongen vast is, leidt zy haar zelve met de hand; Het is ook om de middelen t'haarer behoudenis te vermeerderen, dat zy haar aan den staart twee Sprieten heeft geschonken, om alles wat haar omringt te voelen.

Grootte van het Insekt. Dit Insect is ten minsten twee duimen lang, het heeft vier Vleugels, twee grooten, die het naar welgevallen toevouwt, en twee kleinen, die het onder zyn Harnas verbergt, (want het is met een Harnas gewapend) het heeft aan het uiteinde van yder zyner pooten een Zaag, waar van de tanden zeer sterk en wel verstaald zyn.

D E

DE VLOO.

Un ſot par une Puce eut l'epaule mordue,
Dans les plis de ſes draps elle alla ſe loger.
Hercule! ſe dit il, Tû devois bien purger
La terre de cet hydre, au printemps revenue.
Que fais tu? Jupiter! Que de haut de la nue
Tu n'en perde la race, afin de me vanger!

Een zotskap wierdt des nagts door eene Vloo geſtooken,
Die in de plooijen van zyn dekens was gedooken.
O Hercules! riep hy, hier koomt uw moed te pas:
Daal neder en verlos my ras
Van deze hydra, die my zelfs op 't bed durſt plaagen,
Dit 's een vermetelheid, die ik niet wil verdragen;
En gy Jupyn zend uwen bliksem neêr,
En wreek my, zo gy wilt, dat ik uw tempels eer.

— — — —

Die Man wiſt zo wél niet te lyden, als de Kinderen te Sparta; Hy was banger voor de beet van eene Vloo, als die Kinderen voor de tanden van een Vos. Het is eene ſchande voor onze eeuw, dat 'er Menſchen zyn, die de Verwyfdheid zo verre laaten gaan; Laat ons niet langer eene Vloo vreezen, en in plaats van den donder van Jupiter, en de knots van Hercules daar

daar tegen te begeeren, laaten wy haar met aandacht zien fteeken, laat ons zien van welke werktuigen zy zich bedient, om het bloed uit onze aderen te trekken, en wat pypje zy gebruikt, om het op te zuigen.

Befchryving van de Vloo.

De gemeene Vloo, die men in het Latyn Pulex, in 't Italiaanfch Pulice noemt, is een klein Diertje van een bruine kleur, met een byna ronden kop, zes pootjes, een fpitfen bek, de borft bedekt met een fchild, en een grooten buik: haar hoofd is in zekere opzichten gelyk met dat van de gemeene Sprinkhaan: Zy heeft aan twee zyden zwarte oogen, die rond zyn en fchitteren als git. Zy heeft twee kleine hoorntjes op het voorhoofd, welke zes ruige knoopen of geledingen hebben, waaronder men uit den grond ziet uitkoomen een langen en ronden Angel, getand of uitgegroefd, en bedekt met wol of hair, welks punt zeer fyn en wél gefchikt is om te fteeken. Ter zyde van den mond en den angel koomen de voorfte pooten voor den dag, welke zich in drie geledingen toevouwen, zy zyn met doornen of ruige punten bezet, en gewapend met twee haakjes, die de Vlooijen gebruiken als handen, om zich vaft te houden. Uit de Borft koomen andere pooten bezet met lange en korte doornen, en eindelyk de achterpooten, die zeer lang zyn, en met dewelken de Vloo fpringt; Om die rede zyn de-

deze achterpooten ook zeer ſterk geſpierd. Zy zyn aan het boven-einde gevlekt; de haakjes der pooten zyn alle opwaards gebogen; De Rug van de Vloo is met zes ſcheden voorzien, welke denzelven ſchilverachtig maaken. De Eitjes van de Vloo zyn wit. Het Hart is onder het hoofd in de borſt.

Haare Eitjes.

De Vlooijen, zo wel als de Luizen, koomen, zegt SWAMMERDAM, van Neeten, waar in zy alle haare veranderingen ondergaan, zo wel ten opzichte van de gedaante, als van de kleur, gelyk men dit zien kan met behulp van een Mikroskoop. Men heeft hem echter verzekerd, dat LEEUWENHOEK hadt waargenoomen, dat de Vloo tegen het einde van den Zomer uit haare Eitjes kwam, op de wyze der Wormen, en dat zy zich dan in een dop beſloot, waar in zy verborgen bleef tot in den volgenden Maart. *Swammerdam* heeft niet kunnen bepaalen, wat hier van ware, noch, of de Vloo in dezen dop de gedaante van Nymf of Popje kreeg.

Zy aazen op Menſchen.

Dit gekurven Diertje bepaalt zich tot de Menſchen, en byzonderlyk tot de Vrouwen, de Honden en de Huiskatten. De zomer en de herfſt brengen de meeſte Vlooijen voort; men vind ze in menigte in de neſten der Rivierzwaluwen. De Vloo byt, of ten minſten ſteekt, en de plaats, daar zy geſtooken heeft, wordt

rood en vuurig, maar zy blyft nooit by doode Menſchen, gelyk ook niet by de zulken, die van de vallende Ziekte worden aangetaſt; zelfs Lieden, die op ſterven liggen, worden van de Vlooijen verlaaten, om dat hun bloed bedorven is. Zie hieromtrent eene waarneeming, die my door een Liefhebber van de Natuurlyke Hiſtorie is medegedeeld. „ Het is vermaaklyk, zeide hy my, te zien, met welk eene gezwindheid de Vlooijen een dood Dier verlaaten. Ik heb ontelbaare reizen Konynen dood geſchooten, en als ik 'er by kwam om ze op te neemen, vond ik ze bedekt van dit Ongediert, 't welk zich, de een tegen den ander, als om ſtryd haaſteden, om te ontvluchten, en door alle de hinderpaalen van het hair, ja zelfs in menigte van binnen uit de ooren uitkwamen; Ik zag ze rondom op het gras al ſpringende wegvluchten. Schoon ik nu dikwils deze Konynen in myn Weitas heb geſtooken, en mede genoomen, zonder aan deze Vlooijen, op verre na, den noodigen tyd te geeven, om dezelve te verlaaten, ſchoon ik ze zelfs dikwils heb opgenoomen en geborgen, terwyl ik zag, dat zy nog geheel bezaaid waren met dit Ongedierte, zo heb ik echter nooit kunnen merken, dat ik 'er van geſtooken wierd, en ik geloof niet, dat ik 'er ooit één van t'huis gebracht heb, waar-

Die der Dieren zyn onderſcheiden.

„ uit

„ uit ik heb besllooten, dat dit soort van Vlooi-
„ jen, schoon uitwendig naar de onze gely-
„ kende, waarschynlyk zich met ons bloed niet
„ voeden kunnen. Deze byzonderheid ver-
„ dient des te meer opgemerkt te worden, om
„ dat dezelve geheel strydig is met het geen
„ men van de Honden, Katten en andere Huis-
„ dieren waarneemt, welker Vlooijen ons
„ bloed byna zo lekker schynen te vinden, als
„ dat van haare gewoone slacht-offers.

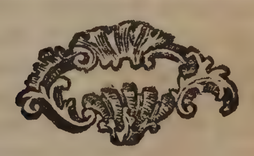
Springen zeer sterk.

Als eene Vloo wil springen, zo zet zy haare zes pooten te gelyk uit, en derzelver verscheidene geledingen te gelyk werkende zyn als zo veele Veeren, die, door haare *elastike* kragt, haar in staat stellen, om een sprong van eene verbazende uitgestrektheid te doen, en ons haar straks uit het gezigt doen verliezen. Men ziet de gedaante eener Vloo in de *Mikrographie*, of de beschouwing der kleine voorwerpen, van den Heer HOOCK: Men ontdekt daar eene kleine fyne Veer, zo sterk en verwonderlyk, dat de Vloo twee honderd maalen de hoogte van haar lighaam springen kan.

Hospitaal voor Vlooijen enz.

OVINGTON verhaalt, dat 'er by SURATTE een Hospitaal is, gesticht voor Wandluizen, Vlooijen, en alle soorten van Ongedierte, dat zich met het bloed der Menschen voedt; Om hen te onthaalen, moet men een Mensch zoeken, dat zich wil getroo-

ſten aan hunne woede en gulzigheid over te geeven. Maar wat bekoomt men niet voor geld? Men betaald eenen Armen voor een nacht, en hy laat zich zyn bloed ruſtig afzuigen; Men maakt hem naakt vaſt op een bed in de Zaal van het Feeſt, dat is te zeggen, in de Zaal, alwaar deze Inſecten zich onthouden. Die gewaande liefdaadigheid, hoe redeloos en buitenſpoorig, hoe ſtrydig met de Menſchelykheid, is een gevolg van hun Geloof wegens de Zielsverhuizing, en wy kunnen 'er een ander gevolg uit trekken, dat, zo 'er geen Landen zyn daar de Menſchen gelukkig leeven, 'er ten minſten gevonden worden, daar de Dieren het doen. De Paarden en de Honden mochten wel wenſchen, dat dit Gelooſtuk van de Zielsverhuizing ook onder ons ware aangenoomen,

DE MIER.

De geluk-kige ſtaat der Mie-ren.

De verveeling te vermyden, zich het aangenaame en het nuttige te verzorgen, aan niemand iets verſchuldigd te zyn, zich byzonderlyk niets te verwyten te hebben, te leeven in eene zoete eensgezindheid, in een broederlyken vrede, in eene aangenaame eenvoudigheid, in eene zuivere onſchuld; nog hartstochten, nog gemaakte behoeftens, nog laſtige bezigheden, nog de ongeſtadigheden van het Fortuin te kennen, alle ſlinkſche wegen te vermyden, de zogenaamde kloekheid, die zo na aan de ſchurkery grenſt, af te keuren, niets te begeeren, dan 't geen men reeds bezit, geen grooter vermaak te hebben, dan dat vermaak met zyns gelyken te deelen, alles te genieten, en niets te verſpillen, zodanig behoorde het gedrag, zodanig de gelukſtaat van den Menſch te zyn, en zodanig is, helaas! alleen de ſtaat der Mieren.

Laat ons by haar te ſchool gaan; Laaten wy daar den weg leeren kennen, welke ter Deugd, en derhalven tot het geluk leidt. Zie hier dan nieuwe meeſters, die onder nieuwe, en niet minder aangenaame gedaantens, ons dezelfde les-

leſſen zullen geeven, welke ons de Byën gegeeven hebben.

Gedrag van een verſtandigen Vader met zyn zoon,

Een verſtandig Vader, die zyn Zoon tederlyk bemint, die, om hem gelukkig te maaken, hem zelf wil opvoeden, en zyne Ziel verfraeijen, beſpaart hem de dorheid der voorſchriften, en poogt alleenlyk tot zyn hart te ſpreeken; Maar om zich den weg tot dat hart te baanen, poogt hy zich meeſter te maaken van alle de deuren, en die deuren zyn de Zintuigen. Hy vertoont aan zyn Zoon niet anders dan aangenaame voorwerpen, hy leid hem tot de Deugd langs eenen weg met bloemen beſtrooid, overtuigd, dat, zo dra hy het vermogen haarer bekoorlykheden zal ondervonden hebben, hy de moeijelykheden, die hy mogt vinden in haar te volgen, zal overwinnen. Hy onderregt hem dan niet anders dan door ſchilderyen; door raadzels, door zinnebeelden; hy doet hem door die middelen het geluk kennen, om dat hy 't hem doet zien; en die groote Weetenſchap, de Zedekunde, welke ons tot in het graf moet vergezellen, wordt hem, door de gezegde middelen, reeds in zyne wieg, om zo te ſpreeken, ingeboezemd.

Dog het is dezen goeden Vader niet genoeg zyn Zoon op den weg der Deugd te leiden, hy poogt alles van hem te verwyderen, wat hem denzelven zou kunnen doen verlaaten; hy geeft

hem

hem eenige Vrienden, welke hy zorg draagt zelve voor hem te verkiezen, en op welker gedrag hy met gelyke oplettenheid waakt, als op dat van zyn Zoon zelven.

ô God! de wyſte en tederſte aller Vaderen! Gy zyt onze Vader! Gy toont het ons ten duidelykſten! Gy hebt ons, door Jeſus Chriſtus, ſlechts twee geboden gegeeven, welken gy, van onze vroegſte jeugd, van onze wieg af, reeds in onze harten gegraveerd hadt, die namelyk van U en onzen Naaſten lief te hebben; Gy wilt ons den laſt van dorre voorſchriften beſpaaren, en brengt alle onze plichten tot twee wetten, welken het geen Redelyk Menſch behoorde moogelyk te zyn te overtreeden, zelfs ſchoon gy die niet hadt voorgeſchreeven. Gy ſchryft ons een dienſt voor, welke niet anders bedoelt, dan om ons van de verkeering der Boozen te verwyderen, en, door middel van onze gezelſchappen zelve, als 't ware, tot u te leiden; Gy ſpreekt weinig tot ons, op dat wy U met des te meer eerbied, aandacht, en gewilligheid hooren zouden, maar 't geen gy ons voorhoudt is naar onze zwakke manier van bevatten geſchikt; 't Is door middel van 't geen ons omringt, dat gy tot ons ſpreekt, en ons onze plichten voorhoudt; Wy zouden zekerlyk wys, deugdzaam en gelukkig worden, zo wy deze uwe ſtemme gehoor gaven, maar andere

en van God met ons.

beuzelachtige voorwerpen, en die onzen aandacht het minst behoorden te vestigen, trekken ons af, en houden ons dikwils eeniglyk bezig. Ach! wy kunnen u niet ernstig genoeg smeeken, ô Vader, de dwaasheden uwer Kinderen langmoedig in te schikken, en hen meer te onderrechten en te leiden, naar maate zy, door hunne losheid, die onderrechting, dat geleide meer van nooden hebben.

Aanspraak aan de Jeugd, en de Ouderen.

Beminnelyke en schuldelooze Jeugd, waar voor ik schryf; Gy, welker treden ik wensch vast te maaken op het pad der Deugd; Gy, welken uwe Ouders, die weeten, al wat zy u verschuldigd zyn, wysselyk poogen te verwyderen van de Wereld en haare dwaalingen; Gy! koomt herwaards, laat ons te zaamen de verwonderlyke dingen hooren, die zo veele Schepzelen ons, van wegen onzen Hemelschen Vader, en betrekkelyk tot onzen plicht en ons geluk, te zeggen hebben! Koomt ook herwaards gy Ouders zelve, en laaten wy allen onze Harten openen voor de lessen der Deugd, en de schoonheden der Natuur.

Wy hebben de Byën in alle haare handelingen gevolgd, laaten wy even eens de Mieren volgen, en wy zullen 'er niet min voldaan van te rugge keeren. De vergelyking tusschen deze twee werkzaame en verstandige Geslachten van Insecten zal gemaklyk te maaken zyn, als

men

men 't geen men van de eerften gelezen heeft, zich in de gedachten wil herroepen, en als nederftellen by 't geen men van de laatften leezen zal. Gy zult zelfs de Schildery van de Vlieg naaft die der Mier ophangende, en de eene met de andere befchouwende, het verfchil des te gereeder zien. LA FONTAINE drukt dit op zulk eene natuurlyke, zulk eene bevallige, en waaragtige wyze uit, dat elk deze fraaije Fabel van hem behoort te kennen; maar is 'er een onder die van dezen grooten Man, welke niet elk behoort te kennen? Een Man van zulk een eerlyk en goed hart, als fyn vernuft, fraaijen geeft, en zuivere zeden.

La Mouche & la Fourmi conteftoient de leur prix,
ô Jupiter! dit la premiere,
Faut-il que l'amour-propre aveugle les efprits
D'une fi terrible manière?
Qu'un vil & rampant animal
A la fille de l'air ofe fe dire egal!
Je hante les Palais, & je m'affieds a ta table,
Si l'on t'immole un bœuf, j'en goute devant toi,
Pendant que celle ci, chetive & miferable,
Vit trois jours d'un fetu, qu'elle a trainé chez foi.
Mais, ma mignone! ditez moi
Vous campez vous jamais fur la tête d'un Roy,
d'Un Empereur, ou d'une Belle?
Je le fais, & je baife un beau fein, quand je veux,
Je me joue entre des cheveux;
Je

Je rehausse d'un teint la blancheur naturelle,
Et la derniere main, que met a sa beauté
Une femme allant en conquête,
C'est un ajustement des Mouches empruntés.
Puis allez me rompre la tête
De vos Greniers. Avez vous dit?
Lui repliqua la menagere,
Vous hantez les Palais, mais l'on vous y maudit;
Et quant a gouter la premiere
De ce, qu'on sert devant les Dieux,
Croyez vous, qu'il en vaille mieux?
Si vous entrez partout, aussi font les profanes;
Sur la tête des Rois, & sur celle des Anes
Vous allez vons planter; je n'en disconviens pas,
Et je sçai, que d'un prompt trepas
Cette importunité bien souvent est punie.
Certain ajustement, ditez vous, rend jolie;
J'en conviens, il est noir, ainsi que vous & moi,
Je veux, qu'il ait nom Mouche; Est ce un sujet pour quoi
Vous fassiez sonner vos merites?
Nomme-t-on pas aussi Mouches les parasites?
Cessez donc de tenir un langage si vain;
N'ayez plus ces hautes pensees,
Les Mouches de Cour sont chassees.
Les Mouchards sont pendus; Et vous mourrez de faim,
De Froid, de Langueur, de Misére,
Quand Phebus regnera sur un autre Hemisphére;
Alors je jouirai du fruit de mes travaux,
Je n'iraí par monts, ni par vaux
M'exposer au Vent, a la Pluië,
Je vivrai sans melancolie;
Le soin, que j'aurai pris, des soins m'exemtera,
Je vous enseignerai par la,

Ce

Ce que c'est qu'une fausse ou veritable gloire,
Adieu, je perds le temps, laissez moi travailler,
Ni mon grenier, ni mon armoire
Ne se remplit a babiller.

De Vlieg en Mier betwistten eens malkaar den prys,
, ô Jupiter! sprak de eerste, op eene fiere wys,
, Durft dit veragtlyk Dier zich dan met My gelyken?
, Met My! die pas voor Uwen Vogel heb te wyken!
, Zie hoe ik vlieg en zwier en in Paleizen woon,
, My op uw tafel zet, en die der and're Goôn;
, Als m' u een offer slacht, mag ik 'er 't eerst van
, proeven,
, Terwyl dat zy, die tegen my durft snoeven,
, Drie dagen op een slecht gestoolen brokje bikt,
, En dikwils vruchtloos om haar dorre kaaken slikt.
„ Maar Gy, Vriendin! sprak toen de Mier,
„ Gy, die met zulk een weitsche zwier
„ In deez' Vergadering durft praalen,
„ En een gewaande grootheid maalen,
„ zeg my, zet g' u wel immermeer,
„ Op 't hoofd eens Konings, of van een Schoone
„ neer?"
, Dat doe ik, zei de Vlieg, ik streel, wanneer 't
, my lust,
, Den zachtsten boezem; als een schoone rust,
, Speel 'k met haar lokken, en vergroot het schoon
, Van 't Lelyblanke vel, 't welk ik te fraayer toon.
, De Moesjes heb ik haar geleerd te draagen,
, Gy! Weetniet! wil dan langer my het hoofd niet
, plaagen,
, Nog werp m' uw korenzolders tegen!'
„ 't Is waar, sprak Mier, maar allerwegen,

Waar

„ Waar gy verschynt, zyt gy gehaat.
„ Gy proeft het eerst! Ik raad u, dat gy 't laat,
„ 't Is heiligschennis. Dringt g' u in; zo doen ook Guiten!
„ Gy vliegt op 's Konings hoofd! Gaat ook op Ezels buiten!
„ Een onverwachte dood is vaak de regte straf
„ Van zo veel vryheid, die m' u nimmer gaf.
„ 'k Ben zwart, zo wel als gy, g'hebt dit niet boven „ my,
„ Maar weet, ô Slechthoofd, dat als wy
„ Den ruuwen winter aan zien naderen,
„ Wy ons in troepen faam vergaderen,
„ En in ons onderaardsch verblyf,
„ Bevryd van twisten en gekyf,
„ Bevryd van koud' en zorg, en rampen,
„ Met geen gebrek of honger kampen,
„ Daar gy als dan vergaat, als sneeuw op 't veld,
„ Door Regens, Vorst, en Wind gekweld;
„ Gy zult haast uw Geslacht by duizend om zien „ koomen,
„ En dan bekennen, dat uw droomen
„ Van valsche grootheid, droomen zyn,
„ Myn korenzolders Wezen en geen Schyn;
„ Dan zult g' als al de rest van uwe makkers sneeven,
„ Dan zal uw sterven my myn eere wedergeeven.

Laaten w' ons dan spoeden, om deze voortreffelyke Huishoudster van naby waar te neemen. Welke schoone lessen zal zy u geeven, Jonge Juffer, welker staat my doet beeven; Gy welker zeden en gedrag het lot van uws Vaders geheele huis beslissen zullen; Gy van welke

al

al het geluk van uwen toekoomenden Echtgegenoot afhangt; Ja gy! aan wien niet alleen de zorg voor uw eigen eeuwig heil, maar dat zelfs der kinderen, welke God u in zyne gunſte ſchenken zal, ten grootſten deele is toebetrouwd!

De Mieren hebben alles gemeen.

Op dezelfde wyze als de Byën en de gelukkige Inwooners van de Republiek van PLATO of THOMAS MORUS, zo vereenigen zich ook de Mieren binnen den omtrek daar zy haar verblyf houden, zy werken en leeven in 't gemeen, en dit gaat zo verre, dat de zorg der jeugd zelfs by haar voor eene zaak wordt gehouden, die den ſtaat aangaat; zodra haare kinderen te voorſchyn koomen, voeden zy die op met eene zorg die de geheele Natie bezig houdt, en zy zyn zo verre af, van iets in het byzonder te hebben, dat zy haare Nakoomelingſchap zelve aan het Gemeenebeſt toewyden en overgeeven. Dog die zeldzaame Edelmoedigheid bekoort ons zo ſterk, dat wy ons te veel haaſten om dezelve op te merken.

Haare verblyfplaats.

Haare woonplaats is een ſoort van Stad, wat in 't lang gebouwd, waarvan de ſtraaten op verſcheide pakhuizen uitloopen, welke niets dan nuttige dingen bevatten, en ter zelfder tyd dienen voor eetzaalen, ſlaapkamers, gezelſchap-zaalen enz. Dit alles doet veel eer aan 't volk, 't welk deze geſtichten gebouwd heeft, men zou die zelfde lofpraak, inzonderheid dat

deze

deze magazynen niet anders dan nuttige dingen bevatten, aan de onze niet even eens geven kunnen.

Hoe zy die maaken?

„ Daar zyn zekere Mieren, die de aarde vast „ maaken, en haare afrolling beletten door eene „ laag lym, waar mede zy het gewelf bestryken. „ Het zyn deze ook, die wy gemeenlyk zien „ verzamelen verscheide brokjes hout, die voor „ balken dienen, om het gewelf haarer straaten „ te schraagen, en voor invallen te bevryden. „ Dwars op deze balken leggen zy andere hout- „ jes, en daar boven op een hoop biezen, droog „ hooy en stroo, die zy met eene dubbele hel- „ ling leggen, opdat het water aan beide kan- „ ten kunne afloopen, en haare pakhuizen droog „ blyven; waarvan eenige dienen om haaren „ voorraad te bergen, andere om haare eytjes, „ en de wurmpjes die 'er uit voortkoomen, „ te bevatten.

Geaardheid der Mieren.

De Mieren, behalven dat zy niet zo wreed of gulzig zyn, hebben anders veel van den aart der Wespen, zy zyn gierig en roofziek; men kan haar, gelyk ook de Wespen, omtrent deze twee artikels rechtvaardigen. Zy zyn gierig, omdat zy een groot huisgezin te voeden hebben, en omdat zy dikwils genoodzaakt zyn den voorraad, dien zy voor 't Gemeen haalen, zeer verre te gaan zoeken. Wat haar ander gebrek belangt, zy rooven, maar zonder breeken,

zon-

zonder gerucht, en daarenboven zonder te weeten, dat het rooven verboden is. De Plakkaaten daar tegen zyn in haar Gemeenebeſt nooit in behoorlyke forma afgekondigd; zy vermoeden zelfs niet, dat 'er die Plakkaaten zyn; zy vinden iets dat van haar gading is, een pot met Konfituuren, by voorbeeld, in een kas; zy denken, dat die pot daar voor Haar ſtaat, en tot zo lang, dat een ander Dier, ſterker dan zy, dezelve van daar koomt haalen, eeten zy 'er met een goed geweten van, en neemen 'er zo veel van mede naar huis, als zy draagen kunnen.

En haare ſchranderheid en huishouding.

Zy houden een goede order in haare rooveryen; „ Het ſtaat dit kleine Volk niet vry „ om herwaards en derwaards om te loopen, „ waar het haar goeddunkt. Men zendt eenigen af, om het veld te ontdekken, en te „ zien, of hier of daar niet wat op te doen „ is, en op het bericht, dat zy inbrengen," zend men grooter of kleiner *Detachementen* af, naar het ſoort en de hoeveelheid van den buit, die 'er te haalen is. De langte van de reis ſchrikt haar niet af, men heeft *Relaiſen*, als 't nodig is. Eenigen tyd, na dat het eerſte *Detachement* vertrokken is, zendt men een tweede af, en zelfs een derde nog wat laater. Het geen het eerſte te rug brengt, geeft het over aan het tweede, zo dra het dat ontmoet, dit

ſtelt

ſtelt het aan het derde ter hand, dat derde brengt het t'huis, en keert voorts te rug, om het tweede te ontmoeten, 't welk even eens het eerſte te gemoet gegaan, en andermaal door hetzelve belaſt zynde, dit naar de eerſte wisſelplaats afbrengt, terwyl het eerſte *Detachement* zig geduurig bezig houdt, om van die eerſte wiſſelplaats te rug te keeren naar den oord, daar men den buit heeft opgedaan, om daar een nieuwen laſt van daan te haalen; Men houdt hier mede aan, tot dat alles in de gemeene voorraadplaatſen is overgebracht. Niets is aangenaamer, dan eenige duizend Mieren te zien draagen, ſleepen, vrachten rollen, zig met haar drie of vieren by malkander voegen, om, uit eene kleine laagte of helling, het lyk eener Vlieg, de helft van een karſenſteen, of iets diergelyks op te haalen, het over te geeven aan anderen, die het koomen af haalen, onmiddelyk daar op weder terug trekken, om meer te haalen, dit weder aan de anderen aanbrengen, en dit alles verrichten met een yver en bezigheid, die men zelden onder 't Menſchdom aantreft. Het ontdekken van een Suikerbrood of zelfs een gedeelte daar van, of van een pot met konfituuren is voor haar een zaak van het uiterſte belang: „ Zy klimmen uit een Tuin tot op „ de tweede en derde Verdieping, om daar by „ te koomen, dat is een ſchat, dien zy gevonden,

„ den, een Suikermyn, dien zy ontdekt heb-
„ ben.” Gelukkig zy, die even eens als de Mieren, niet anders wenſchen of zoeken, dan zulke dingen, welke zy gemaklyk bekoomen kunnen. Hun geluk is daar door te eerder te voltooijen; Het beſtaat in gemaklyke beuzelingen, het is minder aan toevallen of wiſſelvalligheden onderhevig, dan dat van anderen, die hunne begeerten tot moeijelyke beuzelingen uitſtrekken, die een voorwerp onruſtiger bejaagen, naar maate zy het bezwaarlyker bekoomen kunnen, en welke, uit dien hoofde, altoos zoeken, en nooit genieten.

Vervolging der Mieren.

„ De groene Luizen, die de bladen der boo-
„ men kronkelen en verſchrompelen, en den
„ bloeſem der Perſikken en Peeren beſchadi-
„ gen en vernielen; zyn bezet met een ſoort
„ van lym of honing, die de Mieren zeer gaar-
„ ne eeten. Zy worden derwaards gelokt,
„ maar zy hebben 't niet tegen de Planten of
„ Luizen; Deze doen dikwils al het kwaad aan
„ onze Boomen, dat men onbillyk aan de Mieren
„ wyt, welke daar over dikwils, tegen onze
„ eige belangens zelfs, geſtraft en vervolgd
„ worden.”

Zy hebben veele Vyanden,

Ten tyde van den oogſt verſpreiden de Mieren zich door 't veld; de meeſten keeren niet te rug. De Patryzen eeten ze op. Zy die dit gevaar ontſnappen kunnen, bedienen zich van

den overvloed, die op den grond voor handen is, en brengen zo veel koren t'huis als zy verzamelen kunnen. Haare yver is dan inzonderheid ongelooflyk groot, zy weeten die dierbaare oogenblikken zeer wel tot haar voordeel te besteeden. Maar is het waar, gelyk eenige Natuur-beschouwers beweerd hebben, dat zy, om het uitspruiten van het graan voor te koomen, de voorzorg gebruiken, om 'er de puntjes af te byten, en dus het spruitje of kiempje te verdelgen? Of zouden niet veel eer de gewaande graankorrels zonder kiempje, welke men in haare Magazynen vindt, Popjes of Nymfen zyn, in haar tonnetje beslooten?

maar geene Magazynen.

Dat laatste gevoelen is alleen aanneemelyk, en de Heer FRANCOIS CARRE, verklaart, in eene verhandeling over de Staatkunde der Mieren, geplaatst in de *Mercure de France*, *May* 1749. dat hy, na de naauwkeurigste waarneemingen, geen spoor ontdekt heeft van die groote voorraadplaatsen, die de Mieren onder de aarde maaken. De yver, met welke zy arbeiden, is de eenige oorzaak dier dwaling; Men heeft ondersteld, zonder in aanmerking te neemen dat zy veel eeten, dat 'er een groote voorraad moest overblyven, dien zy voor den Winter bespaarden. Daar zyn, in haare Historie, wonderlyke dingen genoeg, zonder dat men dezelve met onechte verhaalen, en onbewys-

wyſſelyke wonderen overlaade. De graanen, welke zy in haare magazynen opleggen, zyn in hun geheel; de korrels onbeſchadigd, en ten bewyze daar van ſtrekt, dat dezelve uitſpruiten, als zy 'er lang blyven, en dat de Mieren genoodzaakt zyn, dezelve dikwils buiten te brengen, en in de zon te leggen, om te droogen, het geen niet noodig zoude zyn, als zy 'er het kiempje van verdelgd hadden. De waarneemingen van SWAMMERDAM, en van den Heer DE REAUMUR ſtemmen in dit alles met die van den Heer CARRE overeen.

Indien de Mieren dan zo werkzaam, zo yverig zyn, om voorraad op te doen, zo is dit niet, om dat zy 'er des Winters veel van hoopen te nuttigen, want zy weeten wel, dat zy dan, gelyk andere Inſecten, een gedeelte van dit Saiſoen in den ſlaap, en in een ſtaat van verdooving, zullen doorbrengen. Maar de voornaame beweegreden van haaren arbeid is om voorraad te verzamelen, waar mede zy haare Jongen kunnen voeden, want het zyn dezen, daar zy eene allertederſte genegenheid voor hebben:

De jonge Wormpjes.

„ De Jongen, als zy uit den dop koomen, „ zyn Wurmpjes, niet grooter dan zandkorentjes. Na dat zy, een tyd lang, het voedzel ontvangen hebben, dat men haar in 't

„ gemeen geeft, en dat haar met gelyke *portien*
„ toegedeeld wordt, maaken de Jongen een
„ draad, en befpinnen zich in een wit, altemet
„ geel, Webbe, houden op met eeten, en wor-
„ den Nymfen; Veele Menfchen neemen haar,
„ in dezen ftaat, voor Mieren-eijers; maar het
„ zyn Chryfaliden of Popjes, waar uit jonge
„ Mieren voort moeten koomen. Schoon de
„ Kinders niet meer eeten, koft haare opvoe-
„ ding den Ouderen noch veel moeite. In 't
„ gemeen hebben zy verfcheide Huizen, en zy
„ brengen haare Jongen altemet uit het eene
„ Kweekhuis naar een ander, dat zy willen be-
„ volken. De Nymfen worden by de opper-
„ vlakte der Aarde gebracht, of daar van ver-
„ wyderd, naar maate dat het Weêr warm of
„ koud, droog of regenagtig is. Men brengt
„ ze 'er nader by, als het helder Weêr is; Na
„ den Regen leggen zy die altemet in de Zon,
„ als zy helder fchynt, of in een zoeten dauw,
„ als het lang gedroogd heeft. Maar als de
„ Nacht aankoomt, of als het begint te rege-
„ nen, neemen zy haare lieve Voedfterlingen
„ tusfchen haare pooten, en brengen ze zo
„ diep onder de Aarde, dat men dan een voet
„ en dieper moet graven, om deze Nymf te
„ vinden." *Schouwtoneel der Natuur op de aan-gehaalde plaats.*

Het

Het blykt, dat de Mieren vier of vyf Jaar kunnen leeven. De oudste krygen Vleugels, en gaan haar Voedzel op de Boomen zoeken. De leeftyd der Mieren.

De Mier is, volgens PLINIUS, de sterkste aller Dieren, om dat 'er niet één is, 't welk, naar evenredigheid zyner grootte, zulke zwaare lasten kan draagen of sleepen. Haare Sterkte.

Zy is werkzaam, en zelfs zo hardnekkig in den arbeid, dat de steenen zelfs, welken men by een Mierennest vindt, als gesleeten schynen in die plaatsen, daar de Mieren geduurig heén en weer loopen.

Zy is zo gulzig, dat als men een Kever, een Kikvorsch, een Vogeltje, of iets van dien aart in een Mierennest werpt, men het eenige dagen daar na in zyn geraamte vindt liggen, schoon afgekloovcn, en veel beter ontleed, dan de beste Ontleedkundige het zoude kunnen doen.

BONTIUS verzekert, dat 'er in de Indiën vliegende Mieren gevonden worden, van een roode kleur, die op de Bloemen, Boo-„ men, Struiken en Planten aazen, om daar „ de Stof van te verzamelen, waar van zy „ de GOMLAK of BOOM-LAK maaken. „ DALE merkt aan, volgens Doctor TAN-„ CREDE ROBINSON, dat het afvloeit van „ een soort van *Jujuben*, of Borst-bessen-„ boom Vliegende Mieren.

„ boom, dien de Mieren doorbooren. Vol-
„ gens den Heer JAMES is het een ſoort van
„ Harſt, 't welk de Mieren in een groote hoe-
„ veelheid haalen uit de Boomen van het Ei-
„ land CEILON, daar ons de beſte van toe-
„ gevoerd wordt, en daar zy haar Neſt van
„ maaken. *Suite de la Mat. Medic. Tom. XI.*

BYZONDERHEDEN

WEGENS HET

BOOM-LAK,

GETROKKEN UIT DE

WAARNEEMINGEN

VAN DEN HEER

GEOFFROY, DEN JONGEN.

De naam van LAC of LOC, welken men aan dit ſoort van Waſch geeft, koomt van de Arabieren, daar de Indiaanen het zelve van hebben leeren kennen. Men noemt het ook TREE in *Pegu* en *Martaban*. Lak.

Het Boomlak zoude die ſchoone roode kleur niet hebben, welke zy aan het Zegel-lak, daar het inkoomt, mededeelt, gelyk ook aan de Verwen, daar het in gebruikt wordt, by aldien het die zelf niet kreeg van 't Stof, waar in die Inſecten veranderen, die het vergaderd hebben, en die daar in beſlooten zitten, als men het verzamelt om ons toe te zenden. Men brengt het ons op kleine takjes, rondom Boomlak.

welken het in Huisjes of Celletjes verdeeld is, gelyk het Wasch der Byën, maar die Huisjes zyn zo regelmatig niet, of liever, men kan daar niet over oordeelen, om dat zy misvormd zyn, als wy ze krygen, naardien het Wasch daar van byna gesmolten is.

Bereiding. Het Lak wordt op verscheiderhande wyze bereid, en dient tot verscheide Verwen, en byzonderlyk tot het kleuren der Geiten-Vellen, die wy MAROQUIN noemen, om dat ons de eersten uit het Koningryk *Marokko* zyn aangebracht; maar men maakt ze tegenwoordig in Vrankryk, en misschien elders, na.

Van het uitgeperste Boomlak maakt men drooge Koeken, die verschillende schaduwen van rood hebben, welken men met den algemeenen naam van LAK blyft benoemen, men voegt daar byzondere naamen by, die dezelven onderscheiden. Maar 't is oneigenlyk, dat men

Carmin. het zelve CARMIN, of het Stof van de *Kermes*, of *Conchenille-Lak* noemt. KERMES is een Arabisch Woord, 't welk *Wormpje* betekent, men drukt dit in 't Latyn uit door VERMICU-

Vermillioen. LUS, waar van het VERMILLIOEN misschien herkomstig is, 't welk dezelfde kolcur is als het *Carmin*; Zie daar moogelyk iets, dat aanleiding tot de gemelde verwarring kan gegeeven hebben, maar de KERMES is anders zeer verschillende van de *Conchenille*; en is zelfs geen

geen Lak, maar een Uitwas op een Boom, veroorzaakt door het fteeken van een gekurven Diertje, gelyk wy onder het Artikel van de Vlieg gezegd hebben. De COCHENILLE is ook geen Lak, maar een Infect, 't welk op de *Opuntia*, welke de Franfchen *Raquette*, *Cardaffe*, of Indiaanfche Vyg noemen, leeft. De Vygen, welke deze Boom draagt, zyn zeer rood van binnen, en verwen het Water van hen, die dezelve eeten, met dezelfde kleur. Men vindt in Poolen een foort van CONCHENILLES, maar veel minder fchoon dan in Amerika. Men vindt ze op den Maftix-boom, het Glaskruid, het Weegbree, Knavel. Cochenille.

Daar drupt van eenige Boomen een foort van ruuw Lak, 't is dat, 't welk de Mieren verzamelen en volmaaken.

De Heer GEOFFROY zegt in de geleerde Memorie, waarvan wy hier het uittrekzel geeven, na eenige fcheikundige Waarneemingen over de Cochenille gemaakt te hebben, en verder van het fchoone PURPER fpreekende, 't welk men van de *Murex* krygt. „ Het geval alleen deedt Purper.
„ hetzelve den Tyriers ontdekken: *Zo* het
„ waar is, het geen de oude Schryvers ons daar
„ van berichten, was het een Hond, welke
„ een dier Viffchen (het zyn Schelpvisjes en een
„ foort van Zeeflakken) op den oever der Zee
„ hebbende opgevreeten, den geheelen Muil

 „ met

„ met zulk eene ſchoone roode kleur geverfd „ hadt, dat het geen kleine verwondering ver- „ wekte in hun, die dezen Hond zagen, en „ de luſt in hun deedt opkoomen, om het Dier, „ welks bloed of vochten die kleur gemaakt „ hadden, nader te leeren kennen.

„ Deze Verf, dierbaarder dan het goud zel- „ ve, hoe zeldzaam hetzelve toen nog ware, „ is langen tyd in gebruik geweeſt, tot dat men, „ ik weet niet by welk toeval, de *Kermes*, „ vervolgens het *Boomlak*, en eindelyk de „ *Cochenille* ontdekt heeft, alle dierlyke Stof- „ fen, welke in luiſter en ſchoonheid, het „ Meekrap, of baſtard Saffraan, het Braſiliën- „ hout, en andere groeijende Stoffen verre „ overtreffen." *Memoires de l'Academie des* „ *Sciences* 1714.)

Riekende en vliegende Mieren.

„ ALDOVRANDUS verhaalt, dat men, in „ BRASILIEN, groote Mieren met Vleugelen „ vindt, die een reuk van Cederenhout heb- „ ben, en zeer aangenaam van ſmaak zyn, „ en dat in zulk een grooten overvloed, dat zy, „ met troepen in de lucht opvliegende, daar „ als een dikke Wolk maaken. Daar is in de „ *Dagverhaalen*, (EPHEMERIDES) *van Duitſch-* „ *land, het tweede Jaar*, eene waarneeming „ van Doctor CAREL RAYGER, waar in hy ons „ bericht, dat men in het Jaar 1679, den 18. „ July, in een zeer heet, maar betrokken en

„ dy-

„ dyzig Weder, om twee uuren na den mid-
„ dag, een zwarm van groote gevleugelde Mie-
„ ren zag vliegen, die van het Noord ooſten
„ naar het Zuidweſten trokken, naar den kant
„ van den Donauw. De geheele Stad *Poſen*
„ was 'er van bedekt, want onder het vlie-
„ gen viel 'er een oneindige menigte neder,
„ die haare Vleugelen eensklaps verlooren.
„ Ten einde van twee uuren zag men 'er niet
„ eene, en niemand heeft ooit te weeten kun-
„ nen koomen, waar zy gebleeven waren.
„ Men liet niet na van 'er verſcheide Voortee-
„ kens uit te trekken, het eene van Peſt, het
„ ander van Oorlog, enz.

„ Vader LOUIS LE COMTE, Jeſuit, zegt in „ zyne *nieuwe Memories wegens den tegen-* „ *woordigen Staat van China*, dat de witte „ Mieren daar zeer berucht zyn, wegens het „ ongemak, dat zy veroorzaaken; zy zyn klein, „ teelen in het oneindige voort, en als zy zig „ van een Huis hebben meeſter gemaakt, zyn „ het de zwarte Mieren alleen, die haar daar „ uit verdryven kunnen. Zy hebben zulke „ ſcherpe Tanden, dat zy in één Nacht de „ grootſte Baalen doorbooren. Zy bederven „ zelfs het Yzer, het Koper, en het Zilver; „ het is waarſchynlyk, dat dit laatſte uitwerk- „ zel veroorzaakt wordt door eene byzondere „ hoedanigheid van haar Speekzel, het welk

Ander ſoort van Mieren.

„ als

„ als dan even als ſterk Water op onze Metaa-
„ len werkt."

Andere die zich gangen maaken.

Zommige Mieren in de Indiën gaan nooit bloot. Zy baanen zich wegen dwars door de Lighaamen die zy aantaſten, of maaken zelfs in de open lucht overdekte gangen, naar die plaatſen, daar zy wezen willen. „ Een ge-
„ loofwaardig Perſoon heeft aan den Heer
„ LYONNET gezegd, zelf Mieren van dit ſoort
„ gezien te hebben, dewelke in een Magazyn
„ van de Ooſt-Indiſche Compagnie geraakt zyn-
„ de, beneden op den vloer van hetwelke een
„ hoop Kruidnagels lag, die tot aan de Zol-
„ der reikte, zy zich een hollen en bedekten
„ weg gemaakt hadden, welke haar geleid hadt
„ tot boven op den hoop, zonder dat men 'er
„ uitwendig iets aan hadt kunnen zien, dat
„ zy geheel boven gekoomen zynde, de Zol-
„ der hadden doorgeboord, en in weinige uu-
„ ren voor verſcheide Millioenen Indiaanſche
„ Stoffen, die op de tweede Verdieping lagen,
„ en daar zy dwars door werkten, bedorven
„ hadden.

„ Deze overdekte wegen, die zy in de open
„ Lucht maaken, of die gangen op den grond,
„ hoe moeijelyk dezelve ons mogen voorkoo-
„ men, zyn echter in een korten tyd vervaar-
„ digd. Twee groote Mieren, Mannetjes of
„ Wyfjes, hebben 't opzicht over 't Werk.

„ Zy

„ Zy worden gevolgd van twee gelederen, of
„ agter elkander gefchaarde ryën Mieren-ar-
„ beidfters, waar van de eene ry de aarde
„ draagt, de andere een lymagtig Water. Van
„ de twee voorfte Mieren legt de eene haar
„ brokje Aarde aan den kant daar zy het ge-
„ welf, of de onderaardfche gang, beginnen
„ zullen te maaken, en om het inftorten voor
„ te koomen, kneedt de andere het terftond;
„ en maakt het met haar Lym-water vaft. Dit
„ verrigt hebbende, gaan zy nieuwe Materi-
„ aalen haalen, en plaatfen zy zich de aller-
„ achterfte van het gelid; De twee Mieren,
„ die haar opvolgen, en welke, elk op haare
„ ry, de tweede waren, en nu de eerfte ge-
„ worden zyn, leggen op het gemelde brokje
„ Aarde weder een ander ftukje, en kneeden
„ en metzelen het even eens als het eerfte;
„ dan gaan zy andere Materiaalen haalen, en
„ plaatfen zich ook weder de achterfte der ge-
„ lederen; Die haar opvolgen, zynde het der-
„ de paar, werken even eens voort, als de
„ twee eerfte paaren, en op deze wyze vol-
„ tooijen zy het Gewelf en het geheele Werk.

Goud-Mieren.

„ HERODOTUS, PLINIUS, SOLINUS, POMPO-
„ NIUS MELA, PHILOSTRATUS, en andere
„ Schryvers, zo wel oudere als laatere, maa-
„ ken gewach van zekere Mieren in de Indiën,
„ welke, ten opzichte haarer grootte, tusfchen
„ een

„ een Hond en een Vos in zyn." Zy verzamelen Goud by brokken; Als men, om haar te berooven, zyn tyd niet wél waarneemt, en dat zy den Roover kunnen krygen, zo verſcheuren zy hem. STRABO lacht, met rede, met deze vertelling; Het is zonderling, dat BUSBEK verzekert zulk eene Indiaanſche Mier gezien te hebben in Turkyen, van grootte als een middelmaatigen Hond: (*Suite de la Mat. Med. Tom. XI.*) Als iemand my vertelde ook dergelyk eene gezien te hebben, zou ik hem antwoorden, dat ik eene Patrys had gezien grooter dan een Struisvogel; en het oogmerk van myn antwoord zou het zelfde zyn, als dat van den Man, die verhaalde een Ketel gezien te hebben, grooter dan de geheele Stad Amſterdam; Dat is onmoogelyk, viel hem iemand van de bywezenden in, wat zoude men met zulk een vervaarlyken Ketel uitvoeren? „ Myn Heer, antwoordde de Verteller koel-„ tjes, hy was gemaakt om 'er die groote Kool „ in te kooken, onder welker bladeren gy „ ſtraks gehoord hebt, dat zich een Corps van „ duizend Man zou kunnen verſchuilen."

Men zal miſſchien de volgende byzonderheden ook wat al te wonderlyk vinden, en ik laat aan elk oordeel vry, gelyk de Heer Abt PREVÔT ook doet, die dezelve vertelt in zyne

ne *Historie der Reizen*, en die zyne Schryvers aanhaalt, zonder ergens voor in te staan.

Vergiftige Mieren.

Daar zyn in de Indiën twee voornaame soorten van Mieren, de groote en de kleine. „De „ steek der groote is byna zo gevaarlyk als die „ der Scorpioenen, en de kleine zwarte Mie- „ ren zyn niet minder schadelyk. Haare An- „ gel boort allerwegen door, en zy zyn in „ zulke groote menigte op de Boomen, dat „ men 'er van bedekt is, eer men het merkt; „ maar zy steeken zelden zonder dat zy voor- „ af getergd zyn. In de Zuidelyke Provintien „ maakten zy haare Nesten op de groote Boo- „ men tusschen den Stam en de Takken. Zy „ brengen daar den Winter, dat is te zeggen „ het Regen-Saisoen, door met haare Eitjes, „ die zy zorgvuldig bewaaren. De Spanjaar- „ den maaken veel werk van deze Eitjes, om „ 'er hunne Hoenders mede te voeden. Ge- „ duurende het drooge jaargetyde verspreiden „ zy zich in alle plaatsen, daar Boomen zyn, „ en men ziet ze nooit in de *Savanes*, zo noemt „ men de groene Vlaktens in Amerika. Men „ vindt haare paden dan allerwegen in de Bos- „ schen, die zo wel begaan zyn, als onze groo- „ te Wegen, en omtrent de breedte van drie „ of vier duimen hebben. Zy loopen zeer „ vaardig als zy van huis vertrekken, maar zy „ koomen te rug belaaden met zeer zwaare

„ las-

„ laſten, alle van dezelfde ſtof, en dezelfde „ grootte. Men heeft haar nooit anders dan „ hoopjes groene bladen zien draagen, welke „ hoopjes zo groot zyn, dat men 'er het In„ fect zelve nauwelyks onder zien kan. Met „ dat alles gaan zy egter ook als dan vry vaar„ dig in een zeer lange linie, en met een yver, „ als of zy malkander voorby wilden loopen." (*Algemeene Hiſt. der Reizen*, Tom. XII.)

Honing-Mieren.

Men vindt op het Eiland MADAGASCAR Mieren, die Honing geeven. (Tom, VIII.) Men vindt 'er op het Eiland CEILON, die wit van lyf, en rood van hoofd zyn; Zy zyn van middelbaare grootte. De Eilanders noemen ze VACOS. Het zyn miſſchien dezelfde, waarvan ik het bericht, aan den Heer Lyonnet gedaan, medegedeeld heb. Ten minſten maaken zy zich ook Gaanderyen, overdekte Wegen, of gewelfde Kanaalen in de open Lucht, en even eens of zy haare vermogens in meer dan een ſoort van werk wilden oeffenen maaken zy zich ook kleine Hutten van fyne Aarde, die zy zeer konſtig bereiden, en waar aan zy vier of vyf, of zes voeten geeven in het vierkant beneden en in de hoogte; Zy krygen Vleugelen, maar zy genieten dat voorrecht maar eenen dag; Zy vliegen gezamentlyk op, maaken eene Wolk, die de Lucht verdonkert, en vallen, na eeniga

ge uuren gevloogen te hebben, dood neder, waar in haar noodlot gelyk is met dat van het Haft. (Tom. VIII.)

witte doorschynende Mieren.

SMITH * zegt aan de *Goudkust* in AFRICA groote witte Mieren zo doorschynend als glas, gezien te hebben; zy zyn zeer gulzig, zy kluiven een Schaap op, en zuigen 'er, om zo te spreeken, al het vleesch, aderen enz. zo schoon af, als onze Mieren een groote Vlieg of een Rombout doen. Een Rot, die zy levendig aanvallen, kan haar niet wederstaan; zo dra eene enkele op dezelve gesprongen is, zo kwelt en plaagt zy haar zo geweldig, dat zy als woedend heen en weder loopt, en dus belet wordt haare vlucht, die het eenige middel van haar behoud zou wezen, met den noodigen spoed voort te zetten; De andere Mieren koomen 'er wel haast by, doorbooren haar door eene oneindige menigte Angel-steeken, en knappenze vervolgens op. Haare Nesten zyn pyramiden van tien of twaalf voeten hoog,

* THOMAS SMITH werdt geboren in de Provintie van Essex; hy was eerst Koninglyk Professor in de Regten; en vervolgens Secretaris van Staat onder de Regering van EDUARD den VI. en Koningin ELISABETH; Hy werdt in verscheide ambassades en gewichtige onderhandelingen gebruikt, en stierf in 't jaar 1577, in den ouderdom van 65 jaaren. Men heeft van hem eene Verhandeling raakende de Republiek van Engeland, en eenige andere werken.

hoog, verdeeld in verſchillende loges, waar van de eene geſchikt zyn voor de eitjes, de andere voor de woonplaats, andere voor de levens-middelen, en die levens-middelen zyn aangeſtooken vleeſch. Andere afdeelingen dienen voor de uitwerpzelen, maar daar is niet veel in, want men brengt dezelve daar niet, dan wanneer men door den regen belet wordt zich buiten dit ſchoone Paleis te begeeven, om zyne ontlaſtingen te maaken.

Hoe zy vechten.

Nog merkt men twee byzondere dingen in deze mieren op; Het eene is, dat zy in order van Bataille marcheeren, voorgegaan wordende van veertig of vyftig hoofden, welker ongeſchikte grootte en Reusachtige geſtalte haar recht ſchynen te geeven om over de andere te gebieden. De andere byzonderheid is, dat zy een ſoort van taal onder malkanderen hebben, waar van dit ten bewyze ſtrekt. *Smith* doodede een groot Inſect, genaamd *Cockroach*; Vier mieren kwamen by het lyk, en zich niet in ſtaat vindende om het op te eeten, of zelfs weg te draagen, bleeven 'er drie by om het te bewaaren; de vierde ging eene verſterking van volk haalen, maar toen men, daar by koomende, bevondt dat dit *renfort* ook nog niet ſterk genoeg was, zondt men op nieuws eenen Courier af, dewelke, na eenige minuuten wederkwam, van eene nieuwe

troep

troep gevolgd, welke den buit gezamenlyk weg droegen. (Tom. IV.)

HERRERA (*) zegt, dat er in de Golf van MEXICO ontelbaare menigten van vergiftige mieren zyn, welke men noch verdrinken, noch verbranden, noch zelfs op eenige andere wyze verdelgen kan. Men heeft geene andere party te kiezen, dan die van de vlucht. De Natuur behandelt de *Mexikaanen* in dat op zicht ongunſtig; zy zyn genootzaakt om hunne bedden op een ſoort van eylanden te maaken, of dezelve aan boomen op te hangen, of over groote kommen water op ſtokken te leggen. Somtyds vindt men, op weinig diepte onder den grond, een groot Ruim, met eytjes en nymfen dezer mieren vervuld, als men die ruimte peilt, vindt men ze drie of vier palmen hoog, als men daar het vuur in brengt, ſchynt dit vernielend element gee-

mieren die niet te verdelgen zyn.

* ANTONIUS HERRERA TORDESILLAS, Spaanſch Hiſtori-Schryver, was ſecretaris van VESPASIAAN DE GONZAGUE, Onderkoning van NAPELS. Hy wierdt vervolgens groot Hiſtory-ſchryver der Indiën, onder koning PHILIPPUS II. die, weetende dat de Studien, inzonderheid als men groote werken vervaardigt, groote moeijelykheden hebben, dezelve by *Herrera* door eene aanzienlyke jaarwedde poogde te verzachten. Hy ſtierf in den ouderdom van 66. jaaren. Men heeft van hem de *Algemeene Hiſtorie der Indiën* in vier folianten.

geene andere uitwerking op dit Broed te doen, dan die van eene aangenaame en vruchtbaare warmte, en wel verre, dat 'er deze Eitjes en Nymfen door vernield zouden worden, zo doet het dezelve daarentegen uit koomen, en de eenige vrucht, die men van de vermeende vernieling heeft, is, dat men des anderendaags uit dezelfde plaats millioenen van Mieren ziet te voorſchyn koomen. De rede, waarom het vuur geen vat, om zo te ſpreeken, op haar heeft, is misſchien, om dat het Venyn, daar zy mede voorzien zyn, krachtiger en werkzaamer is, dan het vuur zelve; want zo dra zy van de wortel eens booms gegeeten hebben, verlieſt de boom ſtraks zyne bladeren, en ſterft, als of hy verbrand ware. De Caſtiliaanen, welke in dit Land woonen, geen moeds genoeg hebbende om eenige menſchelyke middelen te zoeken, om zich van deze plaag te bevryden, hebben het dienſtiger, en zelfs gemaklyker, geoordeeld een boven-natuurlyk middel daar tegen te zoeken, 't welk echter geen beter uitwerkzel dan de vorigen heeft gehad; Zy hebben hun toevlucht tot de Heiligen genoomen, en zich onder dezelven een Patroon tegen de Mieren willen verkiezen; maar om niemand onder die Heiligen aanſtoot te geeven, of jaloerſch te doen worden, hebben zy 'er het lot om geworpen, en dat is den H. SATURNINUS ten deel gevallen. (Tom. XII.)

Daar St. *Saturninus* tegen moet waaken.

Zo

Zo de Mier, even eens als veele andere Insecten en Dieren, eene zeer gevaarlyke vyandin voor ons is, zo heeft zy ook gelyk wy gezegd hebben, op haare beurt, veele gevaarlyke vyanden. Een onder anderen, die er millioenen te gelyk van vernielt, en welken men, om die rede, den Mieren-Beer noemt. Het is een viervoetig Dier, van grootte als een middelbaare Hond; ruig van hair, en van een bruine kleur, die naar 't zwart trekt, met korte pooten, een nauwe keel, en een tong van dikte als een aardworm, van vyf of zes duim lang. Dit Dier voedt zich met Mieren, en men vindt het byna niet dan by Mieren-nesten. Het legt zyn snuit op den grond op den kant van een pad, dat de Mieren langs loopen, en steeckt zyn dunne tong uit, dwars over dat pad heen; De Mieren houden zich daar op, en in een oogenblik is die tong met dezelve bedekt, dan haalt hy ze in, om ze door te slikken. Vervolgens herhaalt hy dat zelfde spel, en doet het zo lang en zo dikwils, tot dat zyn honger verzadigd is. Deze Dieren geeven een sterken reuk van Mieren van zich, men kan hun vleesch echter eeten, schoon het 'er ook naar smaakt. Zy zyn vry gemeen op het vaste Land van Mexico, en op de kusten van de Zuidzee. (Tom. XII.) Mieren Beer.

Ik oordeel by dit artikel van de Mier eenige opmerkelyke byzonderheden te moeten byvoe-

gen, welke verhaald worden in het JOURNAL ETRANGER, een werk, dat als het nog eenige jaaren in dezelfde volmaaktheid wordt voortgezet, men malkanderen verwyten zal, dat men niet beter onderscheiden heeft van dien drom van Journaalen, welken ik niet weet, of de Geleerdheid meer benadeelen of algemeener maken? Dus luidt het eerste verhaal, te vinden in de maand van April 1762.

Bezoek-mieren.

„ De Heer HOMBERT vertelt, dat te *Paramaribo* op SURINAMEN, een soort van Mie-„ ren gevonden wordt, door de Portugeezen Be-„ zoek-mieren geheeten, waar aan de Inwoo-„ ners groote verplichtingen hebben. Zy gaan „ niet als met groote Troepen; als men ze ziet „ aankoomen, haast men zich om alle kasten „ en kisten open te zetten, in het geheele huis. „ De Mieren gaan daar in, en jaagen 'er de Mui-„ zen, de Rotten en de Cakerlakken, een soort „ van Insecten, die daar te lande vallen, getrou-„ welyk uit. De Inwooners twyffelen niet, of „ de Natuur zendt deze Mieren voordachtelyk, „ om hunne huizen van het gemelde ongedier-„ te, en van alle andere schadelyke Insecten „ te ontlasten. Byaldien iemand ondankbaar „ genoeg was, om haar moeite aan te doen, zo „ zouden zy zich zelve recht verschaffen met „ zich op hem te werpen, en hem alles stuk „ te byten, ten minsten zyn schoenen en kous-

„ sen

„ ſen te vernielen; maar men draagt wel zorg
„ van haar niet te ontruſten, en men wenſchte
„ zelfs, dat deze plechtige optochten maar dik-
„ wils geſchieden mogen.

„ Men moet erkennen dat de Europeaanſche
„ Mieren zulke gewichtige dienſten niet doen
„ aan 't Menſchdom, maar in vergoeding zyn
„ zy ook minder wreed jegens de dieren. In
„ Zwitſerland en Lauſnits echter, en in eenige
„ andere plaatſen, gebruikt men ze tot dezelfde
„ oogmerken. Men bedient 'er zich, by voor-
„ beeld, uitſteekend van om de Rupſen uit te
„ roeijen; zie hier de wyze hoe men dit aan-
„ vangt. Als een boom met Rupſen bezet is,
„ beſmeert men den Stam van onderen met
„ week pik of natte kley, en men hangt boven
„ in den boom een zakje met Mieren, waar in
„ men eene opening laat, daar zy kunnen uit
„ koomen; De Mieren loopen den boom over,
„ en zouden dien wel willen verlaaten, maar be-
„ let door het pik, of de natte kley, en door
„ den honger gedrongen, taſten zy de Rupſen
„ aan, die zy tot de laaſte toe op eeten.

Zodanig is het nut, 't welk ons deze twee ſoorten van Mieren doen; De eene zonder het te weeten, en de andere tegen haaren dank. Zo wy haar daar voor geene erkentenis verſchuldigd zyn, zo behooren w' ons ten minſten ook niet wreedaartig te wreeken over het na- Verdediging der mieren.

nadeel, dat zy ons, zonder kwaad oogmerk, doen. De gulzigſte en roofzuchtigſte zyn de Roode; De Zwarte leeven in weiden, in 't veld, in de boſſchen, en voeden zich met de gemeenſte dingen, die zy rondom haare wooningen vinden; Het ſchuldelooze leven, 't welk zy leiden, behoorde haar te bevryden van vyanden, die zy niet beledigen; maar zy zyn des niettegenſtaande een prooy niet alleen van de Patryzen, van de Spechten, en van alle ſoorten van Wiewouwen, maar ook van de Voſſen, Bunſems, en Dasſen. Men ziet dat ook onder de Dieren de onſchuld alleen niet genoeg is, om voor roofzieke klauwen te beveiligen, de zwarte Mieren behoorden zekerlyk anders minder vyanden te hebben, en vervolging te lyden dan de Roode, die, gelyk wy zeiden, de gulzigſte zyn, en niet keuriger vallen omtrent den ſmaak haarer ſpyzen, als de Weſpen, maar met dezelfde greetigheid een ſtuk Suiker, en het lyk van een Kever aantaſten.

Hoe dezelve van de boomen af te houden?

Om de Mieren te beletten op de boomen te klimmen, moet men den ſtam van onderen met lymige en kleverige ſtoffen beſmeeren. Men ſchikt, rondom de Oranjeboomen, ronde loode bakjes met water, en door dit middel wordt de boom een ongenaakbaar eiland voor de Mieren, Ik weet niet, waar ik geleezen of gehoord heb, dat de Mieren een ſtrooitje naar den kant van deze bakjes brengen, het zelve daar dwars

over

over het water in werpen, 'er dan op gaan zitten, en met dit zwakke vaartuig dezen Oceaan overvaaren, roeijende met haar pootjes, die aan beide kanten over het ſtrooitje hangen, als met riemen voort, tot dat zy aan de andere zyde van de kom gekoomen, boven op haar ſtrooitje klimmen, en verder tegen den rand opklouteren. Ik weet niet, zeg ik, waar ik dit geleezen of gehoord heb; maar ik weet wel, dat het eene Vertelling is van den zelfden aart, als welke die Reizigers dikwils doen, die misbruik maakende van de Goedhartigheid en het vriendelyk Vertrouwen hunner Toehoorderen, meenen, om dat zy van verre koomen, ſtraffeloos te mogen liegen. Verder zal men zich, om „ de Mieren te weeren, met goed gevolg be- „ dienen van 't ſap van Porcelein, gemengd met „ Azyn, of enkel met Aſch en Zout, dat men „ aan den voet des booms zal werpen; Uyens „ geſtooten met oude Reuzel, zullen ook won- „ deren doen."

Daar zyn verſcheide middelen om de Mierenneſten te verdelgen; werp daar een brok ongeleſchte kalk in, en daar water boven op, of ſtort er Terpentyn-oli, of Wyn-moer in, of Oly van Olyven of van Nooten; of wel, neem het geheele neſt, met drie of vier ſteeken van de ſpade op, en werp het in 't water. en te verdelgen?

Men belet de Mieren den toegang tot de win- of te weeren?

kels der Confituriers, met de regels voor dezelve met dik van koffy te beleggen, want zy houden van geen koffy, en brengen die noit onder haare snoeperyen.

Men kan de Mieren nog een andere laag leggen. „ Men heeft, digt by haare verblyfplaats, „ flegts een halfgeklooven been te leggen, zy „ zullen zich daar haastig opwerpen, en in een „ groote menigte op blyven. Als nu het been „ vol is, kan men het met de gasten of roovers „ in 't water werpen. Dit middel is al zo veilig, en koomt my minder wreed voor dan „ alle de andere.

Lof en beklag der bloemen.

De Schryver van het Journal voegt hier nog eenige aangenaame aanmerkingen by. „ Wy lazen deze Memorie, zegt hy, in het achterst „ van eene Allee, die uitziet op een fraeyen „ tuin, die een keus van de schoonste bloemen „ aanboodt; en schoon wy belang in de Mieren „ namen, bekenden wy echter aan malkanderen, „ dat de Bloemen ons meer troffen. Haar leven „ of bestaan is slechts van weinige dagen, en „ wat hebben zy in dien tyd niet al te lyden? „ Nauwelyks zyn zy ontlooken, of beginnen zy „ zelfs te ontluiken, of zy worden door de Byen „ met duizend steeken doorboord, welke haar „ als het bloed en het leven afzuigen; Een „ ontelbaare menigte Gekorvenen werpt zich „ greetig op haar, en zonder medelyden met

„ haar

„ haare jonkheid, ongevoelig voor haare ſchoon-
„ heden, beploegen zy haaren boezem, ver-
„ ſcheuren haare tedere vezels, bederven
„ haare kleuren, en verminderen de liefe-
„ lyke reuken, daar de Natuur haar mede voor-
„ zien heeft. De Mieren inzonderheid doen
„ haar een oneindig nadeel; Wy hebben dit ge-
„ zien, en wy hebben ons gehaaſt deze Memo-
„ rie in 't licht te geeven, minder om het Menſch-
„ dom aan te ſpooren dezelve te vernielen, dan
„ om het zelve te noopen tot het beraamen
„ van middelen, waar door de ſchoonſte ge-
„ wrochten der Natuur voor die wreede aan-
„ vallen der Mieren beveiligd mogen worden.
„ *In floribus Natura eſt maxima*, zegt PLINIUS
„ te regt, de Natuur vertoont zich nergens zo
„ grootſch of prachtig, als in de bloemen.

DE

BYZONDERHEDEN
WEGENS DE
MIEREN
UIT DAMPIER.

[Schoon het artykel van de Mieren reeds al vry lang is, denk ik echter, dat het den meeſten Lezeren niet onvermaakelyk zyn zal, dat ik hier nog eenige weinige, maar opmerkelyke, byzonderheden byvoege, welke ik in de *Reizen van* DAMPIER Tom. III. pag. 309. van de Franſche Uitgave van 1723. wegens de Mieren in de Baey van *Campecbe* vinde; zy zullen 't geen men reeds geleezen heeft, op een aangenaame wyze ophelderen of beveſtigen.]

Na van die groote Spinnen, daar men in dit Werkje, onder het artykel der Spinnen, reeds een woord van gelezen heeft, geſprooken te „ hebben, welke hy verzekert, dat men daar „ dikwils zo groot vindt als eens mans vuiſt, „ met lange pooten, maar die byna zo dun „ zyn als die van onze Europiſche Spinnen, ver„ volgt hy dus; Zy hebben twee tanden, of liever „ twee hoornen, anderhalf of twee duim lang, „ en dik naar evenredigheid, zwart als git, „ glad als glas, en zo ſpits en ſcherp aan het

„ ein-

„ pinde als een doorn; zy zyn niet geheel „ regt; maar krom; men bewaart die Tanden „ meest altoos als men deze Spinnen doodt. „ Zommigen houdenze in huune Tabaksdoozen „ om de Pypen uit te haalen, anderen bewaa- „ renze, om voor Tandestookers te dienen, in- „ zonderheid zy, die aan tandpyn onderhevig „ zyn, om dat men zegt, dat zy daar een middel „ tegen zyn. De rug dezer Spinnen is bedekt „ met een geel dons, zo zagt als fluweel; zom- „ migen zeggen, dat zy vergiftig zyn, maar an- „ deren spreeken dit tegen."

Na dit kort berigt wegens deze ontzagchelyke Spinnen gegeeven te hebben, gaat hy in dezer voegen voort.

„ Schoon dit Land dikwils aan overstroo- „ mingen orderhevig is, zo is het egter ver- „ vuld van Mieren van verscheiderhande soor- „ ten; Daar zyn groote, kleine, zwarte, geele „ enz. De beet of steek der groote zwarte „ Mieren is byna zo gevaarlyk als die der Scor- „ pioenen. De kleine geele Mieren doen geen „ minder kwaad; haare angel boort door 't „ Vleesch als een vonk vuurs, en zy zyn, op „ zommige plaatsen, in zulk eene groote menigte „ op de takken der boomen, dat men 'er dikwils „ geheel van bedekt is, eer men 't merkt; Zy „ maaken haare nesten op de groote boomen, „ en zy plaatsen dezelve op de stam tusschen de „ takken; Zommigen dier nesten zyn zo groot

„ als

„ als een Ton of een Oxhoofd. 't Is aldaar, „ dat zy den winter doorbrengen, en als het „ Regen Saifoen nadert, begeeven zy zig allen „ in deze kleine burgten, waar in zy haare „ Eitjes bewaaren. De Europeërs, die zig in „ de Weft-Indïen hebben nêergezet, agten de- „ ze Eitjes niet minder, om 'er hunne kippen „ mede te voeden, als wy de Garft; In het „ drooge Saifoen, als de Mieren uit haare nef- „ ten te voorfchyn koomen, bedekken zy de „ plaatfen daar boomen ftaan, maar zy koomen „ niet in de Weiden. Men ziet dan over al „ paden, die zy in de boffchen maaken, van drie of „ vier duimen breed, en zo beloopen als de „ meeft gebruikelyke wegen in eenig land; Zy „ loopen lugtig en vry als zy uitgaan, maar „ zy keeren naar haare verblyfplaatfen weder „ met zwaare laften op den rug, welke alle van „ dezelfde ftoffe, en van gelyke dikte zyn; Ik „ heb nooit opgemerkt, dat zy iets anders draa- „ gen dan ftukken van groene bladeren, maar „ zo groot, dat ik te nauwer nood het Infect, „ dat 'er onder was, konde zien; Des niette- „ genftaande gingen zy echter zeer gezwind „ voort, en daar was zulk een lange ry agter mal- „ kanderen, die zich beyverden om de een de an- „ dere voorby te loopen, dat het een vermaak „ was die drukte te zien, en dat het geheele pad „ met beweegende groente bedekt fcheen.

„ Daar

„ Daar is een ander soort van Mieren, die
„ zwart en vry groot en dik zyn, en welke
„ lange pooten hebben. Zy *marcheeren* met *trou-*
„ *pen*, en men zou zeggen, als men ze ziet
„ loopen, dat zy er op uit zyn om iets te zoeken;
„ Zy zyn altoos yverig in de weer, en volgen
„ hunne Kapiteins geregeld, werwaards deze haar
„ ook leiden mogen; Zy hebben geen gebaande
„ paden, gelyk de anderen, maar zy loopen
„ allerwegen gelyk de Jaagers; Daar kwam nu
„ en dan eene bende voorby de Hut, daar wy
„ ons verblyf hielden alwaar zy in onze bed-
„ steeden of Paviljoenen klommen, en zelfs in
„ onze kisten en koffers drongen, om alles, wat
„ zy daar van haare gading vonden, aan te pak-
„ ken en weg te slepen. Overal, waar haare Leids-
„ lieden voorgingen, misten zy nimmer moedig
„ te volgen; Wy deeden ze nooit haaren weg
„ veranderen, in tegendeel wy lieten haar de
„ vryheid van allerwegen te zoeken, waar zy
„ wilden, en, nadat zy haare jagt geëindigd had-
„ den, keerden zy voor de Nagt te rug. Deze
„ Benden waren zo talryk, dat zy twee of drie
„ uuren noodig hadden om voor by te trekken
„ schoon zy sterk voortgingen.

DE MIEREN-LEEUW.

De eerwaardige eenvoudigheid, welke de Schepper der Natuur volgt in alle de middelen, waar van hy zich bedient ter bewaaring en verzorging van 't Heelal; De order, het evenwigt, de overeenſtemming, welke hy tusſchen alle Wezens gemaakt heeft, ſchynt te vereiſſchen, dat de Dieren de eene den anderen ten prooi verſtrekken. Laaten wy een oogenblik onderſtellen, dat deze order veranderd is, zo zullen zy zich in het oneindige vermenigvuldigen; De groeijende Zelfſtandigheden zullen niet langer toereikende zyn om hen te voeden; Zy zullen de aarde verwoeſten, en er toch eindelyk toe koomen moeten om elkanderen aan te taſten en op te eeten. De Voorzienigheid, zal men zeggen, zou dit ongemak hebben kunnen voorkoomen; Zy zoude den voortgang der bevolking hebben kunnen ſtuiten of verminderen; Zy zoude, door beſmettelyke ziektens of hongers-nooden, een geſlacht, dat te ſterk ware toegenoomen, hebben kunnen dunnen, enz.

Waarom de Dieren. Maar zyn alle deze middelen der Godheid waardig? De laatſten althans zyn wreed, zy vertoonen niet dan yſſelyke ſchilderyen, en daar

daarenboven, welk eene verachtelyke rol voor het Opperwezen, gestadig te moeten toezien, of zulk eene klasse van Dieren niet al te talryk worde? en welke maatregelen 'er dienen genoomen te worden, om het zelve te verminderen, zonder eenige andere klasse te benadeelen, welke minder vermenigvuldigd is, en welker voortteeling derhalven voor als nog niet gestuit moet worden. Het was ongetwyffeld beter, dat de Mier den Mieren-Leeuw tot voedzel strekte, dat de Musschen den Mieren-Leeuw aten, dat de Sperwers en Klemmen jacht maakten op de Musschen, en op hunne beurt den Arenden tot spys verstekten, en dat de Arenden eindelyk, geene andere vyanden dan den Bliksem te vreezen hebbende, zeer weinig voortteelden.

Malkanderen verdelgen.

„ De Voorzienigheid, zegt men, zou den „ voortgang en de vermeerdering nu en dan heb„ ben kunnen stuiten." Hoe! ziet gy niet, dwaaze Mensch, dat gy dus u zelven veroordeelt, en de Voorzienigheid rechtvaardigt, waar van gy de wegen en handelingen wildet berispen! Is 'er eenig Dier, wiens voortteeling het nuttig ware te stuiten, om dat het sterk vermenigvuldigt en veel verslint, het is gewisselyk de Mensch; Nog eens, is 'er eenig Dier, voor het welk geboren te worden reeds een ongeluk is, of ten minsten eerlang wordt, het

is de Mensch, de schuldige en bedorven Mensch; De Voorzienigheid schynt hierom den Mensch zelven, (en dezen alleen onder alle Dieren) de zorg, om zyne al te groote vermenigvuldiging voor te koomen, overgelaaten te hebben; Zy voorzag, dat onze Dwaasheid en Verkeerdheid zo verre gaan zoude; ja Dwaazen en Verkeerden, die wy zyn, wy stellen daar helaas niet dan al te veel middelen toe in 't werk, wy hebben geene vyanden onder de Dieren noodig, die ons opeeten en verdelgen, wy doen het malkanderen, wy doen het ons zelven. Zyt gy voldaan, onbillyke Vitters! over het Vonnis, dat gy over u zelven hebt geveld? Dog, zoudt gy ook begeeren, dat alle andere Dieren even buitenspoorig en redeloos geweest waren, en dat de Schepper dit voorziende,... Maar neen! Hy zoude dan het Vee, 't welk door hunne natuurlyke ingeeving alleen geleid wordt, 't welk geene vryheid van verkiezen of werken heeft, kwaade, verderfelyke, onwaardige neigingen gegeeven moeten hebben. —— Of tot welke andere onnatuurlyke voorzorgen wilt gy de Voorzienigheid bepaalen? Een Vorst stelt zyn roem in de menigte zyner Onderdaanen; hy zoekt het getal der Levenden op alle mogelyke wyzen te vermeerderen, (want leeven is op zich zelven reeds een geluk) en gy zoudt eisschen, dat God, om aan een gedeelte der

Die

Dieren een fmertelyken dood, die flegts één enkel oogenblik duurt, te befpaaren, hen verftak van die menigvuldige, die zuivere geneugtens van geboren te zyn, te beftaan, te leeven, hun Geflacht voort te planten, en zich in hunne afftammelingen te vereeuwigen! Wat is deze Staatkunde bekrompen! wat is zy zwak! wat is zy zelfs onbillyk!

Laaten wy ons in diepen eerbied voor de Goddelyke Wysheid nederwerpen, en erkennen, dat alles goed is, zo als de Heere het gemaakt heeft; Elk Dier moet zyne vyanden en vernielers hebben; De Mier, die zeer vruchtbaar is; en, door haare fterke voortteeling, de Aarde tot laft zou kunnen worden, heeft 'er verfcheide; Zy, welken zy het meeft te vreezen heeft, zyn de Menfch, die de geflagen vyand is van alle Dieren en van zig zelven; De Patrys, de Vos, de Das, de Bunfem, de Mieren-Beer, en de MIEREN-LEEUW. Deze laatfte, die bedreven Landmeeter, die liftige Jaager, die behendige Verfchalker, die geduldige Philofooph, die rechte Wyze, die het levendigfte, het woelachtigfte Temperament van de Natuur gekreegen heeft, en hetzelve maatigt met een vermogen op zich zelven, 't welk ons moet doen bloozen. Lof der Godheid!

Een geeftig en bevallig Poëet levert, onder den naam van het Eekhoorntje, een Klaag-re-

queſt in aan de Schim van LA FONTAINE, die verzuimd heeft, dit aardig Diertje in zyne Fabelen te doen ſpreeken. De Kapel, de Mierenleeuw, en inzonderheid de tedere Tortelduif, die verdient door de grootſte Mannen geroemd te worden, zouden ongetwyffeld, voor eenige Jaaren, dergelyke Requeſten wel hebben willen inleveren; maar zy hebben genoegzaame rede om zich te trooſten, dat zy door dien gunſteling der Natuur vergeeten zyn; Deze heeft haaren roem door andere groote Mannen verbreid, zy heeft haare Eigenſchappen door de twee grootſte Hiſtorieſchryvers, die zy ooit heeft voortgebracht, de Heeren de BUFFON en DAUBENTON, doen beſchryven, en haare Pourtretten door de bekwaamſte Tekenaars van den Koninglyken Tuin, den Heer AUBRIET, en zyne Kunſtgenooten, doen maaken.

van Buffon, enz.

De Mieren-Leeuw.

Wy hebben de Kapellen beſchouwd; Wy zullen in 't vervolg miſſchien de Torteldui bezigtigen; Laaten w'ons thans tot den MIERENLEEUW bepaalen. Laaten wy hem zien in de verſchillende Staaten, daar hy doorgaat. Hy is eerſt ſlegts een klein platagtig Inſect, gelyk aan een Lins. Hy zet zich in 't middelpunt van een kegelachtig kuiltje, dat hy in 't zand gemaakt heeft, hy begraaft zich daar in, en men merkt niets, dan een Kruis, dat door zyne uitgeſpreide knypers gemaakt wordt. Hy is ter

zelf-

zelfder tyd de Jaager en de Strik, daar 't Wild, en byzonderlyk de Mier, in valt. Hy maakt vervolgens het nederige Graf; waarin hy zich tot eene ſchitterende Staatsverwiſſeling bereidt; Dan wordt hy eene ſchoone Scharbout, die men niet genoeg met verwondering en vermaak beſchouwen kan, en die men altoos zonder gevaar ziet, want hy heeft nog Wapens, nog Vergif.

De Mieren-Leeuw heeft een weinig van de gedaante, en inzonderheid van de kleur van een Zeug of Pisſebed; „ uit zyn Hoofd, 't welk „ dun en plat is, koomen twee harde holle „ Hoorentjes, die twee lynen lang zyn, wat „ dikker dan een Haar, en met Haakjes aan „ het einde, gelyk de Nagels van een Kat. Als „ men ze met het Vergrootglas beſchouwt, „ ſchynen zy ten naaſten by, gelyk de hoor- „ nen van die groote Tor, die men het vlie- „ gend Hart noemt. Zy hebben elk aan hun „ baſis een klein zwart Oog, 't welk zeer klaar „ ziet, want het Diertje vlucht op het minſte „ voorwerp, dat het bemerkt." Beſchryving.

De Mieren-Leeuw is ſober en geduldig, twee noodzaakelyke Eigenſchappen voor elk, die van de Jacht moet leeven, en die niet dan op een kleine plek gronds kan jaagen. Niet alleen is dit het geval van de Mieren-Leeuw, maar hy moet zelfs, gelyk de Spin, zyn prooi afwag- Geaardheid.

 ten.

ten. Hy heeft geen Werktuigen om met voordeel te jaagen, hy heeft nog Netten; noch Strikken; Waarin hy noch meer te beklaagen is dan de Spin; Maar de Spin blyft ook altoos 't geen zy is, terwyl de Mieren-Leeuw dit boven haar vooruit heeft, dat hy wel haaſt zich in de lucht zal verheffen, en de Zuidweſte Windjes en de Liefde te gemoet zal vliegen. Een zeer leerzaam Zinnebeeld, 't welk de Natuur ons hier voor oogen ſtelt, om ons te leeren, dat men veel moet geleden, en lang in een onbekenden ſtaat geleefd hebben, om naderhand, zonder gevaar, tot aanzien en luiſter te geraaken. 't Was volgens dien wyzen grondregel, dat de oude Koningen van Perſien niet wilden, dat hunne Kinderen, tot een zekeren ouderdom toe, van de minſten hunner Onderdaanen onderſcheiden wierden. —— Maar moet ik hier niet vreezen, dat men my de woorden van LA FONTAINE zal tegenwerpen:

—— Ik hadt nimmermeer gedacht,
Dat m' hier Vorſten by te paſſe bracht.

Verblyf. Laaten wy dan tot den Mieren-Leeuw wederkeeren. Hy houdt zich in drooge zandige plaatſen op, op dat de Regen hem niet overſpoele in het kuiltje, dat hy zich gemaakt heeft, en waarin hy zich moet ophouden, om zyn Wild af te wagten; „ Want terwyl andere

„ Die-

„ Dieren vleugels, of ten minsten pooten,
„ of eenige andere middelen hebben, om hun-
„ nen Roof te naderen, kan dit Diertje niet
„ anders doen, dan geduldig wachten.
„ Hy loopt zynen Roof nooit na, gelyk wy
„ gezegd hebben, en zou eer sterven, dan een
„ schrede naar hem doen; Zyn Roof moet
„ zelf by hem koomen, en zyne behendigheid
„ is groot genoeg, om op deze wyze te be-
„ staan." Die behendigheid vertoont zich dan allereerst in 't maaken van zyn kuiltje, waarin hy veel konst gebruikt. Hy bedient zich van het onderste gedeelte van zyn Lighaam, als van een Spade, of het Rister van een Ploeg, om een omtrek te maaken, welken hy nooit grooter aanlegt, dan hy bekwaamelyk kan uitholleri. De rekening, die hy daar over by zich zelven maakt, is wisser, dan die wy dikwils in onze onderneemingen volgen.

Levens-wyze.

Na dat hy dezen omtrek, al achterwaards loopende, heeft afgestooken, werpt hy 'er de aarde uit, naar maate hy het opent, hy begraaft zich onder de aarde, maakt ze los en luchtig, werpt ze, met zyn hoorntjes en zyn hoofd, naar buiten, en vervolgt zyn werk met het kuiltje naar onderen steeds nauwer te maaken, zo dat het de gedaante van een trechter krygt. Hy doet dit alles met eene werkzaamheid en behendigheid, daar men verbaast over

 staat.

ſtaat. Men begrygt ligtelyk, dat hy noodwendig eene lichte en zandagtige aarde hebben moet, tot het oogmerk van zyn werk en zyn gemak, zo wel als om zyn prooi te doen vallen, en om geen gevaar van den regen te hebben.

Het kuiltje voltooid zynde, zet hy zig alleen op den grond van hetzelve neder, en verbergt 'er zich byna geheel, om den voorbygangeren geen vrees aan te jaagen; hy zoekt ze namelyk in zyne ſtrikken te lokken, en hy zou zelfs zyn hoofd niet boven het zand laaten uitſteeken, zo hy niet in de noodzaakelykheid ware, om zich in gereedheid te houden, als 'er Wild verſchynt.

Vangſt. Hy kan niet anders zien, dan 't geen hem koomt van dien kant, daar hy zyn hoofd naar toe gekeerd houdt; maar hy wordt in 't middelpunt van zyn trechter, of omgekeerden kegel, ſtraks gewaarſchouwd, of 'er eenig gekurven Diertje langs of over den rand gaat, 't welk niet geſchieden kan, zonder dat 'er eenige zandkorreltjes afrollen. Dan keert zich de Mieren-Leeuw naar dien kant, werpt hetzelve een hagelbui van zand over het lyf, en doet hier door ter zelfder tyd het zand van onderen uitvallen, en het Wild dus naar beneden tuimelen, daar hy het met zyne geopende knypers of hoorntjes, welke hem tevens voor knypers verſtrekken, aanvat, doodt, en uitzuigt.

Die

Die vangſt is aangenaam om te zien, het einde is treurig, maar het is noodzaakelyk, men moet zich aan dat denkbeeld gewennen. De Mier, en andere kleine kruipende Gekurvenen, zyn de prooijen van den Mieren-Leeuw, gelyk het Lam, het Paard, de Menſch zelf, die van den Leeuw, den Beer, en andere Roofdieren zyn, als zy dezelve of niet ontvlieden, of niet overwinnen kunnen.

De Mieren-Leeuw brengt de lyken der Verſlagenen buiten zyn verblyfplaats, zo dra hy ze heeft uitgezoogen, want hy wil niet dat deze Verblyfplaats ergens door verdacht is. De Heer POUPART, Schryver van een zeer fraaije Memorie, daar wy dit geheele Artikel uit getrokken hebben, gelooft, dat de Hoorntjes van dit Inſect ter zelfder tyd niet alleen Knypers, maar ook Pompen of Spuiten zyn; en hy geeft 'er deze reden van, om dat hetzelve noch Angel, noch Snuit heeft, en dat het evenwel zeker is, dat het al de vochten van zyn Roof uitzuigt, naardien het, korten tyd daarna, zichtbaarlyk grooter wordt, en dat die Prooi, als de Mieren-Leeuw dezelve buiten zyn kuiltje gebracht heeft, tot ſtof in malkander valt, zo dra men dezelve met den vinger aanraakt. Daarenboven, waarom zoude dit Diertje jaagen, byaldien het geen voordeel hadt van zyne jacht, of zich niet met het gevangen Wild voedede? **Gereedſchappen.**

Staatsverwisseling. De tyd van zyn Staatsverwisseling nadert eindelyk. Hy schynt met blydschap af te staan van de Jacht en het moorden, hy schynt den onschuldigen en gelukkigen levensstand, daar hy zal intreden, te voorzien, zyn eerste zorg is zyn kuiltje als te beploegen, en daar bochtige gangen in te maaken, met oogmerk, buiten twyffel, op dat de Insecten, die daar in vallen zullen, niet meer eene steilte zullen vinden, welks al te scherpe randen zy niet weder zouden kunnen beklouteren.

Nymf. Dan verbergt hy zich in het diepst zyner afzondering. Hy maakt aan eenige zandkorreltjes een zeer fyne Zyde vast, welke hy spint al ronddraeijende om zich zelven, gelyk een rad om zyn spil of As. Dus bewoelt hy zich, en maakt zich een graf, in welks eerste laagen veel zand gemengd is, maar waar van het binnenste behangen, of getapisseerd is, met een zeer schoon paarelkleur Satyn.

gedaurende een jaar. De Mieren-Leeuw blyft van den eenen Zomer tot den anderen in dit klein vertrek. Het geen hy vervolgens staat te worden, is dat lange wachten wel waard. De Scharbout, die 'er uit voortkoomt, en die, onder het Vel van een Mieren-Leeuw, slegts drie linies lang was, krygt eensklaps een lighaam van zestien linies, en dat geschiedt zonder eene nieuwe Schepping. De ringen zyns lighaams waren de eene in

in de andere ingeschooven, zy koomen nu alleenlyk uit hun koker te voorschyn. Zyn vleugels, welken hy nu uitrolt, en die meer dan twee duimen lang zyn, lagen in zyn vorigen staat toegevouwen en opgerold, zo juist en netjes, dat zy niet meer dan twee linies in de lengte besloegen.

De Scharbout legt maar één Eitje in zyn leven, of legt 'er ten minsten niet meer dan één gelyk. Byaldien een Vlieg, of ander klein Insect haar die weinige vruchtbaarheid mogt verwyten, zo zoude zy aan hetzelve het eigen antwoord kunnen geeven, 't welk de Leeuwin eens gaf aan eene Zog, die haar dezelfde verwyting deedt, dat zy zo weinig Kinderen hadt. „ 't Is waar, zeide zy, ik heb maar één Zoon, „ maar die Zoon is een LEEUW.

De Scharbout legt maar een Eitje.

„ Men moet aanmerken, dat de verscheide „ soorten van Scharbouten, welke men des Zo„ mers langs de Riviertjes en rondom de bosschen „ ziet vliegen, allen niet van dit kleine Diertje „ voortkoomen. Zy die daar uit geboren worden, „ hebben twee Sprieten, welke dun zyn by „ het hoofd, en dikker worden naar de uiter„ ste einden, naar maate zy verder van het „ hoofd af zyn. Zy hebben twee groote Oo„ gen aan den kant des hoofds, en hebben 'er „ geene boven, gelyk andere soorten van „ Scharbouten. Hun buik is niet uitgegroefd

Verscheide soorten van Scharbouten.

„ over

over deszelfs lengte, gelyk men dit aan anderen ziet, en het einde van hun ſtaart is met Hair of Wol bezet.

Koomen ook uit Viſchjes.

Daar zyn twee andere ſchoone ſoorten van groote Scharbouten, welker oorſprong zeer verſchillende is van die, waarvan wy ſpreeken. Zy koomen uit twee kleine Visjes. (POUPART „ *Mem. de l'Acad. des Scienc.* Ao. 1704.

„ Ik beb nog een ander ſoort gezien, zegt „ SWAMMERDAM, welke zeer lange en breede „ vleugelen hadden, en welker Lighaam, naar „ evenredigheid, zeer klein was; Op hunne „ vleugelen waren als een ſoort van Draaken „ afgebeeld."

De

DE MOT.

De Mot leefde, voor dat wy Stoffen hadden, ongetwyffeld niet dan in het Wol en Dons der Dieren; Maar zy bevondt zich zo wel in de Stoffen, die wy voor haar gemaakt hebben, dat zy geen ander verblyf meer verkieſt. Het is iets aardigs te zien voor een Aanſchouwer, die 'er geen belang in heeft, dat is te zeggen, voor een Menſch, die gelukkig genoeg is van geen Kleerkamer of Meubelen te bezitten of te behoeven, welk een fellen oorlog men geſtadig tegen de Motten voert, en hoe deze, niet tegenſtaande die onophoudelyke aanvallen, geſtadig echter het veld behouden, en zich in de Stoffen blyven handhaven. Miſſchien zal men oordeelen, dat zy uit medelyden en menſchlievenheid haare overwinningen niet behoorden te achtervolgen, en onze koſtbaare Klederen en Tapyten te verlaaten; Maar waarom hebben zy, die zo byſter klaagen, dat hunne Meubelen en Stoffen van de Motten bedorven worden, zo veele Meubelen en Stoffen? Zy zouden vryer leeven, zy zouden geruſter, zy zouden gelukkiger zyn, als zy 'er minder hadden, en zy zouden als dan de Motten gemaklyk verdryven kunnen. Het ſchynt dat God, om

De Mot leefde voorheen in het Wol of Dons der Dieren.

om hen te straffen wegens hunne gehechtheid aan alle deze overtolligheden, gewild heeft, dat zy dezelve niet behouden zouden, dan met geduurig te worstelen tegen de ongemakken, welke deze dwaasheid onvermydelyk vergezellen, dan met dezelve geduurig van het stof te reinigen, en de Motten daar uit te verjaagen.

Is een soort van Rups. De Mot is een soort van Rups, naardien zy een Kapel of Uiltje voortbrengt. Daar zyn twee soorten van Motten; De Groote en de Kleine. SWAMMERDAM hadt een Eenhoorn-Tor, welker hoorn agterwaards gekromd is, en welke hy zegt van een Mot van het groote soort voort te koomen, welk Soort twee of drie Jaaren leeft, eer het tot den staat van Nymf koomt; (zie de *Collect. Acad. de Dijon Tom. V. de la part. etrang. p.* 179.)

Haar Verblyf. Het kleine of gewoone soort van Motten vindt haare levensmiddelen en dekzel op dezelfde Stof, daar zy zich op zetten, zy bewinden zich in een Cylindrische schede, welks binnenste zy van haare eigen Zyde weeven, en waarvan zy het buitenste onachtzaam bedekken met het afschraapzel der Stof, die haar ter verblyfplaats verstrekt; De Mot is, om dit schraapzel te krygen, van twee tanden voorzien, welke haar voor Vyl verstrekken, en men zoude, om die rede, deze fyne stof, daar zy zich van bedient, al zo gevoeglyk Vylzel kunnen noemen.

Gereedschappen.

„ Die

„ Die schede, aan de beide einden open, is in „ 't midden wat uitgezet en wyder, en loopt „ nauwer toe naar de openingen; Door dit „ maakzel kan het Insect zich naar welgeval- „ len omkeeren en draaijen in dezen koker, „ met zich naar het midden wat in te trekken, „ ook kan het zelve, zyne Woonplaats willen- „ de verlaaten, aan het een of ander einde uit- „ gaan, naar dat het begeert. Men merkt vry „ dikwils op, dat de Motten spinnen, inzon- „ derheid als zy zich langs de muuren of zol- „ ders voortsleepen, om haar voedzel te zoe- „ ken, 't welk van meer dan één soort is;" Zy zouden dus, by voorbeeld, zich met de- zelfde stoffen, daar zy haar kooker van maa- ken, kunnen voeden, by aldien zy niet, even als wy, verkoozen haare gerechten nu en dan eens veranderen. „ De draad, dien zy maaken, Draad. „ dient om haar hangende op te houden, en „ voor vallen te bewaaren, in den tyd, dat zy „ ophouden te werken, en dat zy zich in haar „ kooker gaan verbergen."

Zy hebben een zwarten Kop, en het overi- Lighaam. ge van haar Lighaam is rosagtig wit; Zy heb- ben twee Oogen, twee Tanden, en zestien Pooten; De zes voorste Pooten zyn ondertus- schen die, daar zy slechts mede gaan, de tien andere dienen haar slechts om haar Kooker, of Cylinder vast te houden, welke zy altoos me-

mede draagen, en daar zy niet verder dan ter halver lighaame uitkoomen.

Scheede. *Swammerdam* meent, dat als de Mot eene zekere grootte gekreegen heeft, en dat zy zoude beginnen beklemd te worden in haar Schede of Kooker, zy een anderen maakt; De Heer DE REAUMEUR zegt, dat zy dien, welken zy gemaakt heeft, alleenlyk openſnydt en verwydt, en dat zy die opening met dezelfde ſtoffe vult, en zaamenweeft. Dit gevoelen ſchynt gegrond op een nauwkeuriger Waarneeming dan die, welke *Swammerdam* meent gedaan te hebben. De Natuur geeft aan alle Dieren dezelfde neiging, namelyk van geen nutteloozen arbeid te doen; Maar nu, het zoude een nuttelooze arbeid zyn, zich een geheel nieuw kleed te maaken, als men 't oude zodanig kan verſtellen, dat men 'er denzelfden dienſt van heeft, en men beſpaart zich gaarne die moeite, ten zy men de dwaasheid heeft van te willen ſchitteren en pronken; maar de dwaasheid heerſcht niet dan onder de Menſchen.

Afgang. Niet alleen is het buitenſte bekleedzel der Schede, maar ook de Afgang der Motten van dezelfde kleur als de Stof, daar zy van leeft, en beide hebben zy wat meer luiſter dan deze Stof, zy kunnen vermaalen worden, en zich als een Pap of Brei, met water vermengen. De Heer *de Reaumeur*, die deze ontdekking

king gedaan heeft, ſtelt voor om de Motten op verſcheide ſtoffen te laaten vermenigvuldigen, en de kleuren, die zy daar afneemen, te verzamelen. Dit zoude een nieuwe bron van rykdommen zyn voor de Stoffen-verwers; Onze Dames konden 'er ook eenig nieuw middel in vinden, om haar Vel te verfraaijen; Dit zoude de Motten in luiſter en aanzien brengen.

Hoe de Mot te verdelgen?

Ter zelfder tyd ondertuſſchen, dat men deze Inſecten in hunne werkplaatſen zal verzamelen, en hen hunnen taak doen werken, zal men wél doen met hen overal elders te verdelgen, zo veel men kan. „ De Heer *de Reaumur*, „ zegt de Heer DE GUE'NEAU, Lid van de Aca-„ demie van *Dijon*, heeft middelen gezogt om „ de wolle Stoffen voor de Motten te beveili-„ gen. Vette Wol, Peper, Olyven-oly, een „ ſterk aftrekzel van Tabak, eene Pekel van „ 't Zout van de Souda, of van Weedaſch, „ Brandewyn, alle ſoorten van verdikte rook, „ maar inzonderheid de rook van Tabak, en „ boven alles de Terpentyn-oly, ontbonden of „ niet ontbonden in Brandewyn, zyn de beſte be-„ hoedmiddelen niet alleen tegen de Motten, „ maar zelfs tegen de Rupſen, de Vlooijen, de „ Koren-luizen, de Vliegen, de Spinnen, de „ Mieren, de Oorwormen, enz.

Als de Mot het oogenblik van haare laatſte Staats-verandering voelt naderen, ſluit

zy de beide openingen van haar Koker; blyft 'er tien of twaalf dagen in, en koomt 'er in de gedaante van Uiltje of Kapelletje uit te voorſchyn, maar klein, en geene andere kleur hebbende, dan een vuil graauw, en daarenboven eene onaangenaame, en zelfs laſtige wyze van vliegen.

Andere Kokerdiertjes,

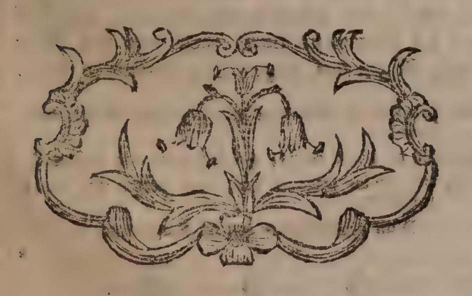
Men vindt op de Aard- en Water-planten verſcheide andere Inſecten, die in Kokers of Scheden leeven; een van de aardigſte dezer Kokers is die, welke *Swammerdam* in zoute wateren gevonden heeft op de oevers van de Noordzee. „ Die Koker, zegt hy, wordt „ bewoond door een Worm zonder voeten, „ welke voor op zyn hoofd verſcheiden goudkleurige punten heeft, door middel van welken hy eene menigte Zandkorrels losmaakt en opſchraapt, welken hy vervolgens by malkanderen voegt met een ſoort van leem, en „ dat zo juiſt, zo netjes en nauwkeurig, dat „ de behendigſte Konſtenaars, als zy dit werk „ zagen, daarvan verwonderd zouden ſtaan. „ die Koker is van eene kegelachtige gedaante; „ hy is van binnen glad en effen, maar van „ buiten wat ongelyk en oneffen. Dit verſchil koomt van de behendigheid, welke dit „ Inſect heeft, om de gladde en gelyke oppervlakte van het Zand altoos naar binnen te

„ kee-

„ keeren, terwyl de hoekige en oneffene zy-
„ den naar buiten liggen."

Andere Water-Insecten, als zy op het punt zyn van in Nymfen te veranderen, fluiten de openingen hunner Kokers met steentjes, die hen naar den grond doen zinken, alwaar hunne Staats-verwisseling onbelemmerd doorgaat; zy laaten kleine openingetjes tusschen deze steentjes, om door dit soort van roostertje het Water te krygen, dat zy nodig hebben in te ademen, zonder dat zy de vyandlyke Insecten, die daar mochten willen indringen, behoeven te vreezen.

en derzelver schranderheid.

De Luis.

Aanmerking over

De onderſcheidingen tuſſchen Groot en Klein, Edel en Gering, Schoon en Lelyk, beſtaan niet dan in onze zwakke verbeelding; Alles is groot, alles is edel, alles is ſchoon in de Natuur. Het Zaad, of het beginzel, daar een Olyphant uit voortkoomt, is een ondeelbaar deeltje, gelyk aan dat, 't welk aan eene Mier het Wezen geeft. Dit ondeelbaar deeltje krygt ſterker groei in het een, dan in het ander, en dit maakt het geheele verſchil uit. De Rot van La Fontaine heeft recht om den Menſchen dit verwyt wegens den Olyfant te doen:

Mais qu'admirez vous tant en lui, vous autres hommes?
Seroit ce ce grand corps, quî fait peur aux enfants?
Nous ne nous priſons pas, tout petits que nous ſommes,
D'un grain moins que les Elephants.

'T is al de Lof van de Olyfanten, wat men hoort,
Wat heeft dit Dier, o Menſchen! dan, dat u bekoort?
De grootte van zyn Lyf mag Kinderen doen vreezen,
Maar 't is niet moogelyk, dat Gy zo dwaas zoudt wezen,

En

En schoon gy hadt die vrees, zo vat ik echter niet,
Waarom g' op 't lompe Dier met zo veel eerbied ziet?
Geloofc my, wy zyn klein, maar fraei, en rap, en aartig,
En, om dit alles, uw Verwond'ring beter waardig;
Ja 'k schat my niet een haar beneden d'Olyphant,
En 'k wacht dat vonnis ook geruft van uwen kant.

't Is waar, dat de Rot die verwaandheid duur moet betaalen, en dat *La Fontaine*, straks na deze aanspraak, de Kat laat bewyzen, dat de Rot geen Olyfant is; maar dit geeft den laatsten geen recht, om zich boven den eersten te verheffen; hy heeft de Rinoceros op zyn beurt tot vyand; de Rot zelve, die in zyn Snuit kruipt, is voor hem zo zeer te vreezen, als de Kat voor de Rot is; daar is geen Dier of het heeft zyn vyand en verdelger.

De schoonheid is niet wezenlyker, dan de grootte; Die woorden, welke een Beer aan Ulysses te gemoet voert, zyn zeer verstandig. „ Wie brengt u toch in 't hoofd, dat de eene „ gedaante fraeijer is dan de andere: En byal„ dien dit al zo ware, is dan de Menschelyke „ gedaante de leest, waar naar alles geschoeit „ moet worden, en waar naar men de schoon„ heid moet bepaalen."

Inderdaad een Rups is zo verwonderlyk in zyn soort als een Eekhoorntje, of een Canarie. hetSchoon

rievogeltje in de hunne. De adel is nog harsenschimmiger dan de schoonheid. Een Luis wordt geboren, groeit, teelt voort, en sterft, gelyk een Bye, gelyk een Kapel; hy wykt dezelve nergens in; God heeft aan het een en ander soort van deze Dieren een even teder en verwonderlyk maakzel gegeeven, en zodanig als het naar de bepaalde oogmerken hunner verordening moest wezen.

en Lelyk. Men moet echter erkennen, dat 'er Wezens zyn, welker evenredigheden, zonder dat zy volmaakter zyn dan die van andere Wezens, onze zinnen op een aangenaamer wyze aandoen, en 't is billyk, dat wy deze voortrekken; Dit is zelfs het oogmerk der Natuur, zy heeft geene tegenstrydige Schepzelen gemaakt, geene tegenovergestelde hoedanigheden willen vertoonen, dan om de eene door de andere des te meer te doen afsteeken; wat zouden haare Schilderyen zyn, zo dezelve geene schaduwen of diepzelen hadden? zy zouden het gezicht vermoeijen, zy zouden eerlang verveelen. Wat zoude een altoosduurende dag voor ons wezen? Hy zoude ons beletten de waardye van het licht te bemerken; wy zouden deszelfs aangenaamheid niet kennen, om dat wy het nimmer missen zouden; Dat zelfde oogmerk is het, 't welk de Natuur in het verschillend voorkoomen der Dieren bedoelt; Laaten wy dan het fraaije boven het

het lelyke verkiezen, gelyk wy den dag boven den nacht beminnen, maar laaten wy niet denken, dat de wezenlyke en innerlyke waarde zo veel verfchilt als de uitwendige vertooning.

Wy mogen met meer vermaak een Byë dan een Luis befchouwen, om dat de Byë een aangenaamer en nuttiger manier van werken heeft, en om dat de Luis ons niets dan haveloosheid, elende, en fmart onder het oog brengt, maar wy moeten ons over de laatfte niet minder dan over de eerfte verwonderen, want zy heeft, even als de Byë, alles wat zy hebben moet, om onze verwondering op te wekken. De Luis verwekt afkeer.

Dit Infect, 't welk ten naaften by moet fterven daar het geboren is, ondergaat geene luifterryke Staatsverandering, het krygt noch vleugels, noch eenige andere middelen om op eene aanzienlyke wyze te reizen of te verfchynen; Maar, om die zelfde reden, is 't ook niet bloot gefteld aan de gevaaren, die andere Gekurvenen in hunne Gedaante-wiffelingen loopen, ook heeft het minder vyanden te vreezen; alles koomt derhalven op één uit. Haare eenpaarige ftaat.

De Luis koomt uit haar Ei te voorfchyn in dezelfde geftalte, als zy haar geheele leven blyven moet; Zy groeit alleenlyk, en haare geftalte wordt grooter; hier in gelyk aan den Menfch, dien zy dikwils zeer veel plaagt, en wien zy zomtyds zelfs het leven kan beneemen.

Verwisselt echter van Vellen.

Zo zy verscheide Vellen of Huiden verlaat voor dat zy haar laatste groei gekreegen heeft, om dat dit de gewoone weg is, langs welken alle Insecten tot hunne volkomenheid geraaken, zy verlaat dezelve ten minsten zonder moeite; Zo dra zy van haar laatste bekleedzel ontdaan is, onder het welk zy in den staat van Nymf was, koomt zy tot den staat van Voortteeling; Zy heeft nu alle haare sterkte gekregen, waar voor zy vatbaar is, en is bekwaam geworden, om haar Geslacht voort te planten, en om te bevolken; Zy doet het, dan is het oogmerk van haare verordening bereikt, en zy sterft wel haast daar na; Het gewoone getal der Eitjes, die de Luis legt, is van veertig tot vyftig; wy behoeven daar niets van te zeggen, zy zyn niet dan al te veel bekend onder den naam van Neeten; Maar laaten wy de Luis zelve in den staat haarer volkoomenheid nog één oogenblik bezichtigen.

Haare Eitjes.

Haar maakzel.

Haar Hoofd is wat langwerpig naar het voorste uiteinde, het loopt uit in een soort van Snuit, en die Snuit in een Angel. Zie Fig. 11.

Fig. 11.

HaarSprieten.

De Sprieten b. b. zyn bedekt, gelyk ook de Kop, met een dikke huid, maar die doorschynend is, en voorzien met stevige hairtjes, welke daar geregeld op geschikt zyn. Die Sprieten hebben vyf geledingen, waar door de Luis dezelve verlangt naar de voorwerpen, die zy wil

wil aanraaken, of ze naar haar Kop toe in malkanderen vouwt.

De Oogen c, c. liggen achter de Sprieten; Zy zyn zo klein, en bygevolg hunne *facetten*, of ruitjes zyn, zelfs met behulp van de beste Vergrootglazen, zo weinig te onderscheiden, dat men denken zoude, dat dezelve niet gemaakt zyn, gelyk die der meeste andere Insecten. **Oogen.**

De Pooten hebben elk zes geledingen of leden, van verschillende grootten, en eindigen met twee Haakjes, welke SWAMMERDAM den Duim en voorste Vinger noemt, en waar van het Insect zich bedient, om de lighaamen, die eene evenredige grootte voor deze kleine werktuigen hebben, aan te vatten en vast te houden. **Pooten.**

De Luis zou weinig gebruik van deze Haakjes maaken, als zy over een touw of draad liep, maar dezelve zyn haar noodig, nu zy over een hair loopt, en een geheel bosch van hairen moet doorkruissen; nu, zeg ik, zyn haar deze haakjes noodig, om die hairtjes, die haar in den weg zyn, te verleggen, om anderen tot haaren doortocht te schikken, en op te klauteren langs die, welke in haar voorgenoomen weg liggen. **Haakjes.**

De Cyferletters 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, wyzen de zeven *stigmata* of tochtgaatjes en openingetjes aan, daar wy in ons eerste deeltje, *Stigmata.*

 on-

onder de beschouwing der Rupsen, en der Insecten in het algemeen, al van gesprooken hebben. Deze *Stigmata* of kleine openingen ontvangen de buiten-lucht, die de Lucht-ader gedurig inzuicht of oppompt, en welke zy in het geheele lighaam verdeelt door de takken h, h, h, die zich zaamenvoegen, zich kruissen, met malkanderen gemeenschap hebben, en tot achter de Oogen loopen, om de lucht naar de Hersenen te brengen.

Is doorschynende, Het ware te wenschen voor de Ontleedkundigen, dat alle Insecten zo doorschynend, zo helder doorzichtig waren, als de Luis; Men kan, zonder dezelve te ontleeden, niet alleen haare inwendige deelen, maar ook derzelver werking en beweeging zien, 't welk niet moogelyk is in de Gekurvenen, welker buitenste bekleedzel doof en ondoorschynend is.

„ De beweeging van haar Maag is zodanig, „ dat men, met eenigen grond, dit gedeelte, „ een ander Diertje, in het Dier zelve besloo- „ ten, zou kunnen noemen." Als de Luis het bloed uit een onzer aderen, die zy gestooken heeft, opzuigt, zo wordt dit nieuwe voedzel, voor dat het in haar maag koomt, te rug gestooten door de spyzen, welke ten naastenby verteerd zynde, daar nog liggen; Dat soort van stryd eindigt door de vereeniging en vermenging van het nieuwe met het oude Voedzel,

zel, en is inzonderheid opmerkelyk, om dat men het voor zyne oogen ziet.

Als een Luis uitgehongerd is, dat is te zeggen, als zy een dag of twee zonder voedzel heeft doorgebracht, zo gaat het bloed, dat zy als dan opzuigt, zonder belemmering in haar maag over, en niets is aangenaamer dan te zien, met welk eene vaardigheid het daar in loopt. Neem een Luis, welke gy een dag of twee hebt laaten vasten, zet haar op uw hand, die gy vooraf wat vryven moet, om dezelve rood te maaken, en de poren te openen, dan zult gy de Luis zyn kop tusschen haare twee voorste pooten zien nederbuigen, en een Poor of zweetgaatje zoeken; zodra zy een gevonden heeft, zult gy haar de snuit daar zien in steeken, die het bloed tot in haar hoofd doet opspringen, en van daar tot in haar maag overgaan. Deze werking is even vaardig, en zekerlyk veel verwonderlyker, dan die, waar door men de Spiritus uit het glas, waarin die was, doet opklimmen in den omgekeerden pyp van een Thermometer; Als een Mensch een Luis op zyn hand zet, ter plaatse daar die hand ruig is, zo klimt de Luis agteruit op een van de hairtjes, waarop zy zich zet als op een boom, en van daar stoot zy haar snuit met meer kracht en verder, dan of zy deze ondersteuning niet hadt. Als dit steunpunt ondertus-

en van binnen waar te neemen.

tusschen haar begint te begeeven, dat is te zeggen, als het hairtje buigt onder deszelfs last, zo valt de Luis met het zelve neder, maar zy verlaat daarom het hairtje niet, daar zy zich op gezet, nog de ader daar zy haaren snuit in gebragt heeft, en die zy bezig was te zuigen; zy kromt alleenlyk haare pomp, en schikt zich naar de nieuwe richting, die zy dan verplicht is aan te neemen. Zy gelykt, in deze gestalte, naar de Jongen van verscheide levend-baarende Dieren, die de pram hunner Moeder zuigen nu eens op den buik liggende, dan op zyde, zomtyds zelfs op den rug.

Haar Snuit.

De Schede van den Snuit der Luis is aan haar boven einde gewapend met Nageltjes of Haakjes, welke, terwyl zy zuigt, in het verbooren, en daar eene jeukte of kitteling ver oorzaaken, die eenige pyn medebrengt, om dat zy al te sterk is; Dit Insect heeft geene andere wapens, dan zyn Snuit, ook kan deze hetzelve voor Angel verstrekken.

Het is zeer bezwaarlyk om, onder de Luizen, de Mannetjes van de Wyfjes te onderscheiden.

Dit kort verslag is, denk ik, genoeg, om ons een onzer geduchtste Vyanden te doen kennen; een vyand die niemand ontziet of vreest. Onze verweerende wapenen tegen denzelven zyn voortreffelyk; Het zyn Deugden; De Maatigheid, en Reinheid zyn de beste middelen, om

Hoe men de Luizen

om van dit Ongedierte vry te blyven; Het gebeurt zelden, dat zy het niet verdryven. De Geneeskunde gebruikt tegen deszelfs geweldigste aanvallen, en tegen zyn al te groote vermenigvuldiging, soortelyke middelen, of *specifica*, welke de geheele wereld kent. kan verdelgen?

Het spreekwoord is waarachtig, dat het Ongeluk de Ongelukkigen opzoekt. De Armen, die reeds ten doel staan voor zo veele andere elenden, zyn nog de prooi van dit Ongedierte. Dat wy hen beklaagen, maar dat wy hen tevens helpen. Zy, die voor de Ongelukkigen, voor dit groot en beklaagelyk gedeelte van het Menschelyk geslacht niets dan een dor medelyden hebben, zy, die hetzelve beklaagen, zonder hun hulp toe te brengen, zyn even als de zulken onder de Geleerden, die zich met enkele kundigheden genoegen, zonder dezelve tot een verstandig gebruik aan te leggen, zy zyn geleerd maar niet wys; Zy hebben veele dorre denkbeelden, daar nog zy zelven, nog anderen eenig nut van hebben; Zy verheffen zich verwaandelyk boven het Menschdom, en zy verdienen den naam van Menschen nauwelyks.

DE PLATLUIS.

Gewoone geaardheid der Kinderen.

De Kinderen zyn uit der aard werkzaam, en vindingryk; en door een gevolg van deze twee beminlyke hoedanigheden, welke, by hunne onnozelheid en vriendelykheid gevoegd, ons dezelve zo waard maaken, zouden zy minder aan Ongedierte onderhevig zyn, byaldien wy, door onze verkeerde wyze van opvoeden, hunne lighaamen niet even zeer benadeelden als hun geest. De onderwerping en vriendelykheid zyn de aanlokzelen, die de Kinderen gebruiken om ons te beweegen ter hunner hulp; zy voelen hunne zwakheid, en wy moesten hen dezelve laaten gevoelen, ter tyd toe, dat zy in staat waren onzen bystand te ontbeeren; Maar even dwaasselyk als ongelukkig voor hun en voor ons zelven, geeven wy hun het gezach in handen, eer zy hetzelve gebruiken kunnen, en om hunne zwakheid en gebrek te vervullen, leeren wy hen over anderen gebieden; Dan worden zy gemeenlyk onhandelbaar, buitenspoorig en Tyrannen voor dat zy Menschen zyn; Dan zyn dikwils de naarste gevolgen hunner zotte verwaandheid en domme heerszucht, de droevigste tegenspoeden en diepste vernederingen, nauwelyks genoegzaam, om hen

Kwaade opvoeding.

hen te geneezen van een hoogmoed en wreedheid, die wy hun zelve hebben ingeplant, en om die gebreken in hunne geaardheid te verbeteren, welken zy ons alleen te wyten hebben. Even eens handelen wy ten opzicht van de lighaamelyke opvoeding der Kinderen; Altoos tegen de Natuur in de weer, beginnen wy, zo dra onze Kinderen geboren zyn, dezelve te verzwakken, en moedeloos te maaken! Ja wy dooven den moed, de neiging, die hun de Natuur gegeeven hadt, om zich zelven te redden, door onze dwaaze voorzorgen uit; wy verstikken ze in doeken en windzels, wy verbroeijen ze in hun zweet en uitwaassemingen, wy verweeken ze in hunne ontlastingen, en wy verzwakken vroegtydig het maakzel hunner vaste deelen, en byzonderlyk het weefzel hunner Zenuwen, zo veel wy kunnen. Dit is eene der oorzaaken dier bittere traanen, en van dat harttreffend schreyen, tegen 't welk wy vruchtloos onze ziel poogen te verharden. ——— Byaldien de Kinderen, in dit tydgewricht, in staat waren om hunnen toestand met dien van andere Dieren te vergelyken, hoe zouden zy zich beklaagen, dat zy geen Reebokjes, of jonge Vossen, of Konyntjes waren! 't Is waar, dat hunne toekomstige staat veel voordeeliger kan worden, dan die van deze Dieren, en dat zy dezelve van den kant der

en behandeling.

der Ziel reeds oneindig overtreffen, maar laaten wy ons best doen, om hun ook van de zyde des Lighaams dat geluk te bezorgen, 't welk zy recht hebben van ons te vorderen, en dat, met één woord, de Mensch, het voortreffelykst, het edelst van alle ondermaansche Schepzelen, niet langer tot die engte gebracht worde, om het noodlot der Dieren, waar van hy zyne Slaaven maakt, of die tot voorwerpen zyner verachting zyn, ongelukkig te benyden.

Wy moeten zinlyk zyn.

Dat God, uit inzichten en beweegredenen, die ons onbekend zyn, de wilde Beesten aan malkanderen ten prooi overlevere, dat hy toelaate, dat zy geplaagd worden door Vlooijen, en ander Ongedierte! Wy moeten zyne schikkinge steeds eerbieden, en mogen gerustelyk vaststellen, dat dezelve wys en goed zyn, om dat hy ze gemaakt heeft; Maar nademaal hy ons eene gladde huid heeft gegeeven, waarop de Gekorvenen zich niet kunnen verbergen, en nademaal de Natuur en ons Vernuft ons duizend middelen aan de hand geeven, om ons te ontdoen van die, welke ons aanvallen, zo blykt hier uit duidelyk, dat het oogmerk van het Opperwezen niet is, dat wy hier in met andere Dieren gelyk staan, en even eens door die lastige en bedekte vyanden geplaagd zouden worden, en zo moeten wy derhalven geene middelen verwaarloozen, om ons daar van te ontslaan;

ſlaan; Integendeel zien wy hierin onze verplichting om ons, van der Jeugd af, aan zinlykheid en reinheid te gewennen; Dit is het beſte tegengift en behoedmiddel niet ſlechts voor het Ongedierte, maar ook voor de meeſte Ziektens, die de eerſte ſtraf zyn van het tegenoverſtaand gebrek, en uit morſigheid onvermydelyk voortkoomen. En het ſta my vry hier eene aanmerking by te voegen, welke den meeſten myner Lezeren vermaak moet geeven, om dat 'er de meeſten belang in hebben; De deugd van Zinlykheid en Reinheid, (want waarom zoude ik het geen Deugd noemen?) is, gelyk de meeſte andere deugden, gemaklyker te betrachten voor hun, die in een middelbaaren ſtaat leven, dan voor de Ryken en Grooten; Daar zyn in de huizen der laatſten te veel Bedienden, te veel huisgeraaden, te veel omſlag en dwaasheden, dan dat 'er de zinlykheid behoorlyk in behartigd worden zoude. Even moeijelyk is dezelve voor de Armen, die met gebrek en behoeftigheid worſtelen; Maar dit is eene onnatuurlyke ſtaat, een ſtaat, die in eene Maatſchappy van Redelyke Schepzelen niet behoorde bekend te zyn, en welken men ten minſten mag hoopen, dat een billyk medelyden van onder de Chriſtenheid zal verbannen. Laaten wy ondertuſſchen, die in gunſtiger omſtandigheden leeven, die ons met zo veel gemak van

welk in een middelbaaren ſtaat gemaklykſt waar te neemen is.

dezen plicht kunnen kwyten, die 'er door ons blykbaar voordeel toe genoopt worden; Laaten wy by zo veele ongelukken, als waar door het ons zomtyds voor een oogenblik kan ſpyten, dat wy geene Dieren geboren zyn, dit ongeluk niet vrywillig voegen, van even eens als zy, door het Ongedierte gekweld te worden. —— Ik vraag alle myne Lezers verſchooning voor zulk eene lange uitweiding.

De Platluis. De PLATLUIS is een klein plat Inſect, 't welk zich zeer vaſt hecht aan de huid, het bloed opzuigt, en eene zeer ſcherpe jeukte veroorzaakt. Het gelykt naar kleine krabbetjes of kreeftjes, maar het is zo klein, dat men het niet wel kan zien dan door het vergrootglas. Het zet zich gemeenlyk onder de Oxels, in de Winkbrauwen, de hairtjes van het oog, en aan de natuurlyke deelen.

Hoe te verdryven. Het eenige middel om de Platluizen van de huid te verdryven is dezelve met haare eytjes te doen omkoomen; Als zy dood zyn verdroogen zy, en vallen van zelve af.

TURMER wyſt, in zyne *verhandeling over de ziekten der huid*, twee middelen aan, waar van het een gebruikt kan worden, als men niet te veel gekrabt en de deelen ontveld heeft, en het ander, als dit laatſte werkelyk plaats heeft, men bedient zich heden tegen dit ongediert en alle andere van een zeer bekende zalf, en die

byna

byna niet met al kost, te weeten de grauwe zalf; als dezelve wel bereid is, is het een zeker middel; daar koomt een weinig kwik in het mengzel.

Een ander min geweldig en even krachtig middel is Rook-Tabak in sterke Wyn-Azyn getrokken, en met eenig vet vermengd tot een zalf gemaakt, waarmede men de plaatsen vryft, die door het ongediert zyn aangetast.

Een Mensch, die langen tyd Platluizen had gehad, en de zelve eensklaps kwyt raakte, zonder dat hy daar eenig middel tegen hadt in 't werk gesteld, zou met reden mogen vreezen van wel haast te zullen sterven, want dit Ongedierte, gelyk de Luizen in de Luis-ziekte, verlaat den Mensch doorgaands niet, dan als het bloed begint te bederven.

Wordt zomtyds overgeworpen.

De Ongelukkigen, welke door de wreedheid en de Onrechtvaardigheid der Menschen, of door de gestrengheid der wetten in groote menigten by malkanderen in de gevangenissen, en inzonderheid op de Galleyen, zuchten, hebben Allen Platluizen, en dikwils neemen zy, als gy hen digt voorbygaat, zonder hun een Aalmoes te geeven, eenigen dier Diertjes van hunne huid, en werpen ze op u, om zich over uwe onbarmhartigheid te wreeken.

't Geen slecht is,

Die wraak, schoon dezelve in zommige opzichten billyk voorkoomt, laat echter niet na be-

berispelyk en strafbaar te zyn, om dat dezelve een recht op een gedeelte onzer bezittingen onderstelt, 't welk geen plaats heeft, en daarenboven om dat het wraak is, en dat het nooit vry staat zich te wreeken, zonder eenig nuttig einde te bedoelen. Men ziet in deze wraake zelve ondertusschen, hoe diep de Natuur het denkbeeld van de verplichting, om ongelukkigen eenigen onderstand toe te schikken, aller menschen harten heeft ingeprent; zy die in deze laagte van elenden en behoefte zyn vervallen, meenen dien onderstand met recht te kunnen vorderen; In plaats van dat recht te onderzoeken of te betwisten, laaten wy ons, van onze vroegste jeugd af, tot weldaadigheid en barmhartigheid gewennen, laaten wy de zaaden dier Deugd, welke de Natuur zelve in onze harten gezaaid heeft, zorgvuldig kweeken, laaten wy de eer van het Menschelyk geslacht ophouden, door het Menschelyk geslacht, naar onze vermogens, wel te doen, en onze meerderheid boven de Dieren toonen door meerder geluk rondom ons te verspreiden. Ik hoop t'eenigen dage zo gelukkig te zyn van door herhaalde en onbetwistbaare Proeven en ondervindingen te toonen, dat de Mensch van Natuure goed is, of dat het ten minsten moogelyk is hem zodanig te maaken. Dat men de Voorschriften, welke verscheide agtenswaardige wys-

gee-

geeren in onze dagen, wegens de Opvoeding der Kinderen gegeeven hebben, getrouwelyk volge, en de Menſchen zullen wel haaſt in het algemeen gelukkig worden, om dat zy het malkanderen zullen poogen te maaken.

DE

BOOM-GELYKENDE

WATER-VLOO.

Het water is de bron des Levens.

Zommige oude Philoſophen hebben het water beſchouwd als het eerſte element, en zelfs als het beginzel van alles ; Het wordt ten minſten toegeſtemd, dat het zelve 't beginzel is van de voeding en den groei. Het Vuur geeft de beweging aan de zaaden van allerhande ſoort, en ontzwachtelt die; maar deze tedere ſpruitjes (ik pas dit woord zo wel op de Dieren als op de Planten toe, en verſtâ er de eene en andere door, voor zo verre dezelve nog niet geformeerd of volkoomen ontzwachteld zyn) koomen om, voordat zy geboren worden, byaldien de vochtigheid dezelven niet vruchtbaar maakt, voedt, verſterkt, en hunnen waſchdom doet bekoomen. De vrugtbaarſte en aangenaamſte landen zyn die, welke van water omringd en door boſchen bedekt zyn.

Oceanumque PATREM RERUM, Nymphasque ſorores,
Centum quæ ſylvas, centum, quæ flumina ſervant.
VIRGILIUS *Gorg. Lib.* IV.

Dat

Dat is volgens de vertaling van VONDEL.

Laat ons, zegt Cyrene tot haar Zoon,

Laat ons den Oceaan toedrinken al te gader.
Z'aanbiedt den Oceaan, der Dingen, Bron en Vader;
Haar Zuſters, Nymf by Nymf, voogdeſſen over al
Het Lant, en Boſch, en Stroom, elk hondert in getal.

Ja! de Oceaan is wezenlyk de Man, om zo te ſpreeken, de Echtgenoot der Natuur, en de Vader der Wezens. De Boſchen zyn aan denzelven hunne vruchtbaarheid verſchuldigd, de Rivieren dienen hem.

Zonder het zelve

In die ſtreeken alwaar deeze zoete en levendigmaakende vruchtbaarheid niet heerſcht, kwynt en verdroogt alles; Getuigen de Woeſtynen van Lybien, en eenige Oorden van Europa, welke mede welhaaſt in Arabiſche Woeſtenyen veranderen zullen, als eene onvernuftige baatzucht derzelver geboomte geheellyk opgeofferd heeft aan de verkwiſtende en zorgelooze weelde dezer eeuw, die alles verſlint, zonder voor het toekoomende te zorgen, en de noodzaaklykheid der brandſtoffen vermeerdert, terwyl zy derzelver voorraad vermindert, de Veenen uitbaggert, en het planten van jong geboomte al te onbedacht verwaarlooſt.

kwynt alles.

Eene der redenen welke de ouden ſchynen overgehaald te hebben om te gelooven, dat het water het eerſte Element, en, om zo te ſpreeken, het geliefd Element der Natuur is, ſteunt

daar op, om dat het water als de ziel van 't Heelal ſchynt te zyn; De Aarde en de Hemel zelf zyn niet dan Vaten, geſchikt om het water te ontvangen en te verdeelen over alles, wat beſtaat. De grootſte wonderen zyn niet op de Aarde, noch in de Lucht, maar in het water. Niets byna leeft of groeit in eenige andere hoofdſtoffe, 't welk niet even eens in 't water kan groeijen of leeven. De meerderheid van 't water boven de andere Elementen vertoont zich in de geringſte zaaken, zelfs in de Inſekten. De zulken, die het water voortbrengt, vertoonen zich fynder, volmaakter, netter dan die der Aarde; want ſchoon het eene wezen, eigenlyk geſprooken, niet volmaakter is, dan het ander, om dat zy allen in hun ſoort volkomen zyn, en beantwoorden aan de oogmerken, welke de opperſte wysheid met dezelve bedoelde, zo zyn echter de zulken, die meer uitwendige vercierſelen konden ontvangen, daar van rykelyker bedeeld, en zy vertoonen zich om die rede behaagelyker aan ons oog, ja zy verdienen, boven de anderen, onze verwondering; maar nu zodanigen zyn gemeenlyk de onmiddelyke voortbrengzelen van het water, en 't is in dien zin, dat ik dezelve fynder en volmaakter noeme. Men heeft hier van reeds kunnen oordeelen uit de Mug. De WATER-VLOO zal 'er een nieuw bewys van verſtrekken.

de Water-Schepzelen zyn volmaakter.

De

De Natuur-beſchouwers noemen dezelve een Vloo ter oorzaake van haare beweegingen in 't water, welke zomtyds die van de Land-Vlooijen nabootſen; Ik zeg zomtyds, want haare bewegingen zyn zeer verſcheiden; zy heeft 'er van driërleie ſoorten; De eerſte, die voortgaande en recht uit is, gelyk de vlucht van een Vogel, die zyne vleugelen beweegt, die klimt en daalt, maar doorgaans eene rechte linie volgt. De tweede (deze, gelykt naar den ſprong van een Vloo) zoude men de beurtlingſche beweeging kunnen noemen. Dezelve bootſt ook de vlugt van een Mos na, die haare Vleugelen roerende zich verheft, of dezelve nader aan haar lighaam brengende nederdaalt. De derde beweeging van de Watervloo is een ſoort van draaijing vry gelyk aan de kringswyze beweeging van zommige Duiven, welke men ter oorzaake van deze byzondere beweeging Draaijers (*Columbas gyratrices*) noemt. Hunne beweegingen.

Zy voert alle deze verſchillende beweegingingen uit met twee getakte armen b. b. fig. 12. die uit haare borſt opkoomen. Haar geheele hoofd is begreepen in de kleine ruimte c. a. c d e f g h is eene ſchaal, welke het geheele gedeelte haars lighaams, dat beneden de borſt is, bedekt. Men ziet onder deeze ſchaal, door de opening d e f haare pooten en haare ſtaart e. De geheele figuur dezer Vloo gelykt eenigzints naar fig. 12.

 die

die van een Romeinfche S. men noemt haar boomgelykende Vloo, om dat haare armen naar de takken van een boom gelyken.

De oogen. Haare beide oogen zyn zo klein en zo dicht by malkander, dat men ze flechts voor één neemen zoude; zy zyn elk in eene oneindige menigte anderen verdeeld, want zy zyn nets-gewyze gemaakt, zo als SWAMMERDAM het uitdrukt, of zo als wy het reeds in andere Infecten genoemd hebben, met ruitjes of *facettes* gefleepen. En deze *facettes* zyn zeshoekig, of hebben zes zyden, gelyk de Celletjes der Wespen en der Byën. De Natuur maakt gemeenlyk gebruik van deze figuur in de vereeniging van rechte lynen, en van de *Spiraal* of krul-lyn in die van de kromme lynen, ook zyn zy beiden de volmaakften, elk in haar foort.

Bek. Boven de Oogen is een kleine fcherpe, en doorfchynende kromme Bek; Het is vermoedelyk, dat het Infect er zich van bedient, om zyn Voedzel, door middel van zuiging, te bekoomen, gelyk andere Water-Infecten, welke een Bek of Angel hebben, die van binnen hol is, en waar door zy het zelfde einde bereiken.

Armen. De Armen dezer Vloo dienen haar voor riemen, of vinnen; zy verdeelen zich als in twee takken, en elke tak in drie geledingen.

Eitjes. Het fchynt, dat zy haare eitjes op haar rug draagt, en zelfs, dat zy daar uitkoomen. Het

geen

geen dit gevoelen waarschynlyker maakt, is, dat, zo dra zy dezelve geworpen heeft, men eene menigte witte Diertjes by haar ziet, welke naar haar gelyken, en, even als de Water-Vloo zelve, geene andere gedaante-wisselingen behoeven te ondergaan, dan die van groeijing en waschdom. Als zy van vel veranderen, zo blyft de afgelegde huid de gedaante haars lichaams zo net behouden, dat men dat looze vel voor het Diertje zelve neemen zoude.

De Watervloo, teelt in zommige jaaren zo verbaazend voort, dat de Poelen en Moerassen, daar zy in leeft, daar mede bedekt zyn; Gelyk haar kleur hoogrood is, zo meent het Volk, 't welk altoos geneigd is om het wonderlyke en inzonderheid wonderlyke als dat hun tevens vrees kan verwekken te gelooven, in zodanige jaaren doorgaans, dat het Water bloedig is, het geen hun de grootste rampen schynt te voorspellen? die het water- kleuren.

Et cette allarme universelle,
Est l'ouvrage d'un Puceron:

Vaak is een Vloo, dat arme kleine Beest,
D'onschuldige oorzaak van dien schrik geweest!

Op eene dergelyke wyze ten naastenby kan men die bloedregens verklaaren, welke zommige Historieschryvers de zwakheid gehad heb-

ben

ben van te gelooven, en die men vervolgens wel hardnekkig op hun woord geloofd heeft. „ Daar zyn, zegt *Swammerdam*, Insecten, die „ een rood vocht van zich werpen, als zy de „ gedaante van Nymfen verlaaten, en de ge- „ waande Bloed-regens zullen, naar alle gedach- „ ten, waargenoomen zyn in jaaren, waarin „ dit soort van Insecten sterker dan naar ge- „ woonte vermenigvuldigd was.

Voorbeeld daar van.

„ FLORENTIUS SCHUIL, Hoogleeraar in de „ Geneeskonst te LEIDEN heeft my eertyds ee- „ ne waarneeming medegedeeld, waar door „ deze myne gissing ten uitersten versterkt „ wordt. Het gemeene Volk te Leiden was „ schriklyk ontrust, om dat de wateren dier „ Stad, zo zy meenden, in bloed veranderd wa- „ ren. Op dit gerucht ging de gemelde ***Pro-*** „ ***fessor Schuil*** in een Schuitje, dat in een der „ Graften lag, om dit gewaande bloedwater „ van nader by te bezichtigen; ten welken ein- „ de hy ook ter plaatse, die men hem aan- „ wees, als de meest bloedige, met een glas „ wat opschepte; Hy beschouwde dit water „ aandachtig, en vond, dat het wriemelde van „ kleine roode diertjes; hy deelde zyne ont- „ dekking aan de omstanders mede, en de ang- „ stige schrik veranderde in eene schielyke ver- „ wondering." Hoe veele andere wonderen zouden, als zy met even goede oogen wierden

ge-

waargenoomen, ophouden wonderen te zyn, ten minſten ons vrees en ſchrik aan te jaagen.

Swammerdam ſtelt, eer hy het artikel van de Water-Vlooyen beſluit, een eenvoudig en gemaklyk middel voor, om dezelve waar te neemen; namelyk van dezelve in een groot Glas met water te zetten. Want het water zelve is een wezenlyk vergrootglas; men zoude daar zelfs verſcheide andere voorwerpen in kunnen waarneemen. De eenvoudigheid van dit ſoort van Microſcoopen maakt dezelve dikwils verkiezelyk boven de zulken, die men niet dan met zwaare koſten kan bekoomen, om dat zy veel arbeid vereiſchen. Water-Mikroscoop.

De

DE SCORPIOEN.

Een vyand van 't Menschdom is

Nog al een Vyand van den Mensch, en zelfs een Hoofd-vyand! Het schynt dat de geheele Natuur zich tegen ons wapent, nadat wy tegen onzen Schepper wederspannig zyn geworden; Het schynt, dat zy ons allerwegen strikken spant. Wy denken eene plant te plukken, een vrucht op te neemen, een SCORPIOEN steekt ons, en die steek is voor ons doodelyk, als men ons niet schielyk te hulpe koomt.

de Scorpioen.

De Scorpioen is levendbaarend volgens de waarneemingen van REDI, welks waarneemingen over den Scorpioen getrokken uit zyne *ondervindingen over de voortteeling der Insecten*, men in de *verzameling van* DIJON geplaatst heeft, alwaar dezelve *Tom.* IV. *pag.* 368 en 427 te vinden is. De Eitjes van den Scorpioen koomen in haar lighaam uit; gemeenlyk draagt zy tusschen de zesentwintig en veertig. Het Lighaam van dit Insect wordt, gelyk dat van de andere Insecten, verdeeld in drie voornaame deelen; Het hoofd, de borst, en de buik, of het onderlyf. Het heeft een vierde deel, of liever een Lid, daar zy ons mede aanvalt, en dat is de Staart; Ik noem dit liever een Lid, om dat men

men het slechts als een aanhangzel of gedeelte van het onderlyf beschouwt. Zie fig. 13. fig. 13.

Het Hoofd is niet van de borst afgescheiden, gelyk in de andere Insecten. Het raakt er zelfs zo onmiddelyk aan, dat van vier oogen die de Scorpioen heeft, twee op deszelfs borst, en de twee anderen alleenlyk in 't hoofd schynen te zitten. Het hoofd.

Uit het boven einde van dit laatste koomen twee kleine armen, of korte knypers te voorschyn, waar van de Scorpioen zich, buiten twyffel, bedient als van tanden om haar voedzel te vermaalen en in haar mond te brengen. Ik weet niet, dat iemand die twee kleine knypertjes tot noch toe heeft opgemerkt, gelyk ook de vier oogen die 'er boven zyn. De Scorpioen haalt deze knypertjes in haar mond, op eene wyze, dat men 'er geen voetspoor van bemerkt. Armen.

Aan de borst zyn acht armen vast, elk verdeeld in zes geledingen, en in twee kleine haakjes uitloopende.

Haare twee armen, welker wortels in het voorste gedeelte van het hoofd vast zyn, gelyken naar die van de kreeften, en zyn insgelyks met schaaren of knypers gewapend,

De Buik is verdeeld in zeven ringen, uit welks laatsten de staart voortkoomt, welke Buik.

staart

ſtaart zeven geledingen of gewrichten, en, in de zevende een angel heeft. REDI verzekert, dat hy uit de Kooker van den Angel een druppel wit vocht heeft zien vallen. Als de ſteek van een gekorven Diertje eene ontſteeking voortbrengt, zo koomt dit van het vergif, 't welk het zelve daar in geſtort heeft; De Scorpioen moet derhalven ook zulk een Vergif, en wel een zeer fyn vergif, hebben, naardien het in weinig uuren de geheele Masſa des bloeds in dat dier, 't welk geſtooken is, ten eenemaal bederft.

Oogen.

Zommige Scorpioenen van Amerika en de Ooſt-Indien hebben tot twaalf oogen; daar zyn zwarte, roode, blauwachtige onder; zy zyn meer of min groot, maar zy overtreffen, ten dezen opzichte, altoos die van onze Noordelyker Landen.

Kleine Scorpioenen.

Men ziet in Holland Scorpioenen, die niet grooter zyn dan Weegluizen, en de Hollanders voeren 'er ons ongetwyffeld nu en dan eenigen toe. Zy worden, tegen onzen wil, en hunne bedoeling, een ſtuk van den Handel, want men vindt ze in kiſten, die langen tyd geſlooten zyn geweeſt, en in ſtoffen, welken men niet genoeg heeft los gemaakt. SWAMMERDAM zegt niet, of de ſteek van deze Scorpioen gevaarlyk is, of niet; De Geleerden houden zich gemeenlyk met die huishoudelyke beu-

beuzelingen niet op, en dit is evenwel het beste gedeelte van hun loffpraak niet. Wy hebben meer belang, om te weeten of een Insect venyn by zich hebbe of niet, dan om het maakzel en de werking zyner deelen in alle byzonderheden te kennen.

DE SLAK.

Quoiqu'un fier Eléphant, malgré l'énorme tour,
Qui de ſon vaſte dos me cache le contour,
S'avance ſans ployer, ſous ce poids, qu'il mépriſe,
Je ne t'admire pas avec moins de ſurpriſe,
Toi, qui vis dans la boue, & traines ta priſon;
Toi, que notre courroux écraſe avec raiſon.
Que je dois t'admirer, quand tu me dévélopes
Les étonnans reſſorts de tes longs téleſcopes,
Et qu'a mes yeux ſurpris tu préſentes les tiens,
Qu'élevent par degrés leurs mobiles ſoutiens!

Andere Koker-diertjes,

Dus ſpreekt de welſpreekende RACINE in den eerſten Zang van zyn *Gedicht over den Godsdienſt*, met eene wysgeerige verwondering van de Slak. „ Schoon de fiere Olyphant, niet„ tegenſtaande het vreesſelyk gevaarte, 't welk „ hy op zyn rug draagt, en 't welk my belet „ het maakzel van dien rug te zien, moedig aan „ komt ſtappen met een laſt, dien hy ver„ acht, om dat hy denzelven nauwelyks voelt; „ beſchouw ik u echter met geen minder aan„ dacht en verwondering, ô veracht Diertje, „ 't welk in de modder leeft, 't welk uwe „ wooning of gevangenis allerwegen mede„ ſleept, en 't welk wy in onzen Toorn, en niet „ buiten rede, verbryzelen als wy u ontmoeten. „ Hoe zeer moet ik my over u verwonderen,

„ als

„ als gy my de zonderlinge veeren uwer lange „ Telescopen ontvouwt, en uwe uitgeſtrekte „ oogen aan myn verbaasd gezicht vertoont, „ en dezelve op hunne beweeglyke pypen allengskens hooger opheft."

Wy moeten ons inderdaad niet ſlechts over dit Inſect verwonderen, maar wy hebben reden; om zyn onbekenden, geruſten, en gelukkigen ſtaat te benyden. Het brengt het geheele ongunſtige jaargetyde zonder ongemakken of behoeften door; Het is veilig voor de ongeſtadigheden van het ruuwe Winter-weder; Al den tyd, dat de Natuur ruſt, ruſt het met dezelve, en als die algemeene Moeder ontwaakt, ontwaakt het mede. Haare kleine afzondering, daar de geſtrengſte winterkoude niet doordringen konde, wordt door de eerſte Zonneſtraalen verlevendigd. 'T is ook hier, dat de zachtheid meer uitwerkt dan het geweld. De Slak opent haar deur, en ziet rond naar alle kanten; zy ziet de eerſte voortbrengzelen der Lente, en oordeelt het nu tyd, om mede te voorſchyn te koomen; Kruiden en Planten, die reeds tot eene taamelyke hoogte zyn opgeſchooten, en door een Zee van Dauw bevochtigd worden, noodigen haar naar buiten, en bieden haar de geneuchten van eene aangenaame wandeling en verfriſchend bad gulhartig aan. Het Diertje is des te gelukkiger, om dat deszelfs geluk gemaklyk te bekoomen en zeker

is; Daar is niets, dat er eenigen inbreuk op maaken, of dat het zelve verstooren kan, zo lang de koelte, de schaduwe, en het lommer deszelfs verblyf begunstigen: En dezelve begunstigen dat, tot dat de tyd zyner ruste aankomt.

De Slak heeft eenige vyanden te vreezen; Dat is de algemeene wet der Natuur; Van alle haare vyanden zyn wy de geduchtste. Wy dooden haar voor ons nut, dat is te zeggen, als zy ons schade doet, of wanneer wy dezelve willen eeten, en dat is billyk, maar wy dooden haar ook dikwils enkel uit een grillig vermaak, of in een kwaaden luim, en dat is onrechtvaardig.

Heeft echter vyanden.

Ik zal dit laatste niet bewyzen, nog aandringen, dat men nooit eenig Diertje, hoe verachtelyk in onze oogen, zonder reden of oogmerk dooden moet; Ik wil nooit twisten; Zelfs niet, als ik de Rede zo zichtbaar op myn hand heb, als in deze verzekering; Die de billykheid en gegrondheid daar van niet voelen kan, zal altoos uitvluchten weeten te vinden, en spitsvinnige drogredenen by te brengen, om zich dezer verplichtinge te onttrekken.

Soorten van Slakken.

De Slak verdient genoeg gekend te worden om haar artykel wat uitvoeriger en nauwkeuriger, dan zommige andere te verhandelen. Daar zyn Aardslakken, daar zyn er, die in de zoete wateren leeven, daar zyn er, die zich in de

Zee

Zee verhouden. De Aardflakken worden verdeeld in ESCARGOT's, of Schelpflakken, welke de Wyngaard-Slakken zyn en een dekzeltje hebben; De kleine gedraaide Slak, de Tuin-Slak of Lakey, de Huis-Slak, de Weide-Slakken enz.

Men onderfcheidt de Water-Slak in twee voornaame foorten, de eene is het gemeene foort, en de andere van dat foort, 't welk zeldzaamer is; Die laatfte is levenbaarend, en de Slakken van dit foort worden Criftallyns geheeten. Die van het eerfte worden wederom verdeeld in Slakken, die aan den navel gemarmerd zyn, die de Schelp aan eene zyde, en zulken, die de Schelp aan beide zyden hol hebben, enz. Water-Slakken.

Deze onderdeelingen kunnen in het oneindige worden vermeerderd, volgens de landen en de hoedanigheden der wateren; byna alle waterflakken, die ik daar heb opgenoemd, worden in Holland gevonden.

De bekendfte Zee-Slakken zyn in Holland de ALIE KRUIK, welke men anders *Bernard den Hermiet*, of den *Soldaat* noemt; de gedraeide Schelp, de Porcelyn-Slak, of de Dop van Vénus, de Nautilus, enz. Alikruik.

De Wyngaard-Slakken, of de Dekzel-Slakken, welken men ook Slakken met den ruikenden nagel (*Unguis odoratus*) heet, om dat dit foort van dekzeltje naar een nagel gelykt, en om dat Wyngaard-Slak.

 het

het vry ſterk riekt als het verſch is, worden by de Franſchen gemeenlyk *Eſcargot's*, by de Vlaamingen *Caracol's* genaamd, welk laatſte woord van het Spaanſche afkoomt.

De Schelp der Slakken. „ Voor dat wy van het lighaam, of de weeke zelfſtandigheid, der Schelp - Slakken „ ſpreeken, moeten wy een woord van de „ Schelp zelve zeggen, welke men zeer oneigenlyk haar huis noemt; want dezelve is niet „ anders dan het vel van het Diertje, zonder „ 't welk het zelve niet meer zou kunnen leeven dan een Menſch, wien men het vel hadt „ afgeſtroopt, of een Kreeft, die men van haare „ ſchaale hadt beroofd, of een Schildpad, wien „ men zyn Schild hadt ontnoomen; Die ſchaal „ moet men als het been van de Schelpſlakken beſchouwen, want dezelve dient voor ſteunpunt „ der Spieren van dit Schelpdiertje, gelyk de beenderen der viervoetige dieren hunne Spieren „ ten ſteunpunt verſtrekken." SWAMMERDAM.

De *Murex* of *Blatta*. Onder de Schelp-Slakken is er inzonderheid een, welker dekzel dierbaar is; Het is geduurende verſcheide eeuwen, het voornaame vercierzel van de Vorſten geweeſt; Deze Slak is de MUREX; haar dekzel, 't welk het ſchoonſte Purper uitlevert, heet BLATTA.

Lengte der Slakken. De Schelp ſlak, tot haaren laatſten groey gekoomen zynde, en haare volkoomen grootte hebbende, beſlaat, als zy kruipt met haar Schelp, om-

omtrent drie en een half duim in de langte, en twee duimen in de breedte, fig. 14, onder deze langte en breedte begreepen het geheele saamenhangende stuk *b b b b* 't welk voor de voortgaande beweeging van het Diertje dient, en eene verzameling van beenen schynt te zyn, de eene aan de andere vast gemaakt door een vlies, gelyk aan dat, 't welk de vingers van de End-vogels, of de Vleermuizen samenvoegt. Het geheele lighaam, in onze figuur door *b b b b* aangeweezen, is bezaaid met kleine bultjes, of een soort van klierachtige knopjes, waar uit een lymig vocht sypert, 't welk de Schelpslak ophoudt op de bladeren, waar op zy verplicht is te kruipen om haar voedzel te bekoomen. fig. 14.

Op haar hoofd vertoonen zich twee groote hoornen *a a*, en, twee kleine *b b*, boven die laatsten is de mond *c.* en tusschen de groote en kleine bemerkt men, maar alleenlyk in den tyd van de *Rût*, of de koppeling, de opening *d* waar uit de teel-leden voortkoomen, waar in dit Insect van de meeste andere dieren verschilt, welke deze leden of in het midden, of aan het onderste einde van hun lighaam hebben. Hoornen.

De rand, of dikke boord *e g f* is aan de eene zyde vast aan 't lighaam van de Slak, en aan de andere aan de Schaal, en maakt die twee deelen derhalven onscheidbaar. Als men deze Schaal of Schelp zachtjes breekt, vindt men dat Boordzel.

 het

het lighaam, waar van zy het bekleedzel of de omflag maakte, de geheele holligheid van het foort van verwulf, of de krul-lyn *l n t k* beflaat; Een nieuw bewys, dat deze fchaal niet anders dan een hard en fteenachtig vel is, en zie hier, waar door men dit zelfde bewys nog meer kan verfterken; Zo dra men met fchaartjes en tangetjes, hier toe gefchikt, de fchaal heeft weggenoomen, „ ontdekt men byna alle „ de ingewanden, want de vliezen, of bekleed-„ zels die dezelve bedekken, zyn zeer zacht, „ dun, en met vaten doorzaaid; Op de minfte „ vryving, welke op die vliezen gefchiedt, ziet „ men het bloedt van het Dier te voorfchyn „ koomen, 't welk een lymig, blaauwachtig en „ bleek vocht is."

Openingen.

Zy heeft twee openingen door welker eene zy haare uitwerpzelen looft, en waarvan haar de andere dient voor den doorgang der lucht.

De twee groote hoornen *a a*, welke in den eerften opflag des oogs niets verwonderlyks hebben, dan de waardigheid, waarmede het Diertje dezelve kan uitfteeken en intrekken, verbergen noch andere wonderen, welke deze verre overtreffen; Zy loopen uit in twee oogen waar over zich, ingeval van noodzaakelykheid, en naar welgevallen van het Dier, twee fpieren vouwen, die gefchikt zyn om deze oogen te bewaaren.

Oogen.

'T is op het gezicht dier oogen, waar van

het maakzel en de plaatſing waarachtige wonderen zyn, dat *Racine* met eene billyke verwondering uitroept.

Que je te dois admirer, quand tu me developes
Les étonnants reſſorts de tes longues télescopes.

„ Hoe zeer moet ik my over u verwonderen, „ als gy my de zonderlinge veeren uwer lange „ Telescoopen ontvouwt, en uwe uitgeſtrekte „ oogen aan myn verbaasd gezicht vertoont."

Men moet ze zien, deze veeren, om over de oneindige wysheid en macht, die dezelve gemaakt heeft, te oordeelen. —— De eerſte Menſchen, welker hart nog niet bedorven was, hebben zich in diepen eerbied voor het aanbiddelyk Opperwezen nêergeboogen op het enkel gezicht van de uitwendige ſchoonheden der Natuur; zy zouden verrukt zyn geworden, en in de grootſte verwondering opgetoogen, byaldien zy, even als wy, hadden kunnen doordringen in het inwendige maakzel der lighaamen, welke dit Heelal vercieren. Die wonderen worden ons gemeenzaam, wy verwonderen er ons nauwelyks meer over, als wy dezelve zien, terwyl wy eeniglyk toejuichen aan de behendigheid en ſchranderheid, waar mede wy dezelve weeten te ontdekken! —— Was dit dan het oogmerk, ô groote en wyze God, waar toe gy ons dit licht, en de midde-

len om het zelve te vermeerderen, gefchonken hebt? Wy gelyken naar die onmaatige menfchen, die ongelukkig worden, om dat zy al te gelukkig willen zyn, en die vermoeid zynde van de vermaaken, welken zy hebben uitgeput, te nauwer nood getroffen worden door eene vertooning, waar in alle de Menfchelyke konft zich vereenigt, terwyl die Wyzen, die hunne verluftigingen maatiger gebruiken, en met den noodigen arbeid verwiffelen, door die zelfde vertooning als betoverd ftaan.

Of de Slakken waarlyk oogen hebben.

De Heer GAUTIER denkt niet, dat de hoornen der Slakken Verrekykers, of dat derzelver uiteinden met oogen voorzien zyn. „ Te Vergeefs, zegt hy; heeft men de hoornen dezer „ Infecten in Telefcoopen veranderd; Dezelve „ hebben het Gemeen geen meer licht gegeeven „ dan hetzelve vooraf goedvondt aan dit Diertje te fchenken. De hoornen die men voor „ Oogen neemt, zyn niet anders dan Stokjes, „ waar van de Slak zich bedient om te voelen, „ en zynen marfch by den taft te regelen, naardien dezelve wezenlyk van gezicht ontbloot „ is." (Zie zyne *waarneemingen over de Natuurlyke Hiftorie, de Natuurkunde en de Schilderkonft. Tom. 1.*) Men zou den Heer *Gautier* kunnen antwoorden, dat er aan de einden der Stokjes, waarvan hy fpreekt, oogen zyn, om de Slak haaren weg te wyzen; En ik denk, dat

hoe

hoe bekwaam en kundig men hem ook onderſtellen moge, men zich, ten dien opzichte, liever houden moet aan de waarneemingen van SWAMMERDAM, en van anderen der beſte Natuurkenners, dan aan die welke hy belooft, en waar van hy, buiten twyffel, den uitſlag reeds voorzien moet hebben, nademaal hy zo ſtoutelyk bepaalt, dat alle die groote mannen zich grovelyk vergiſt hebben.

Terwyl de Heer *Gautier* oogen of Verrekykers aan de Slakken weigert, geeft hy haar, om haar ſchadeloos te ſtellen, *kruipende Vleugelen*, gelyk hy ze noemt; Deze Vleugelen zyn het geen *Swammerdam* het doorloopende groote ſtuk heet; of de verzameling van pooten, verbonden door vliezen, welke de voortgaande beweeging van het dier bevorderen. (*) Als

(*) Hoe zeer ik geneigd ben, om de wezenlyke wonderen der Natuur te erkennen en op te merken; hoe zeer ik my overtuigd houde, dat er duizendmaal meer konſt en oogmerk is in de *formatie* der kleinſte lighaamen van alle Diertjes, dan wy, met alle onze vlyt en nauwkeurigſte waarneemingen, noch hebben kunnen ontdekken; en hoe billyk ik het derhalven achte, om geene blyken der Goddelyke wysheid onopgemerkt voorby te gaan, zo meene ik echter ter zelfder tyd, dat die Wysheid van den Schepper uit geene ingebeelde wonderen of twyffelachtige bewyzen behoeft opgemaakt te worden; en van zodanigen aart denk ik, voor het minſt, dat die van de gemelde oogen of *Teleſcoopen* der Slakken zyn; De Lezer zal

Als iemand de ontzwachteling en vertooning van de oogen, de harſenen, en de ingewanden van

zal er waarſchynlyk op dezelfde wys, met my, over oordeelen als ik denzelven het bericht, 't welk de Heer Charvet, Domheer van St. Antonius, daar van geeft, en dat in het V^e deel der Vaderl. Letteroeff. te vinden is, zal hebben onder het oog gebragt; Dus luidt dat gedeelte, 't welk wy tot ons tegenwoordig oogmerk noodig hebben.

„ De kundige Schryver van het SCHOUWTONEEL „ DER NATUUR zegt, in de negende Zaamenſpraak „ des eerſten deels, ' Dat de Natuur den Slekken met ' vier verrekykers voorzien heeft, op dat zy daar ' mede 't geen haar omringt, mogen ontdekken. Hy ' voegt 'er nevens; „ ' Dat die vier hoorntjes zo vee' le buizen zyn met een glazig vocht aan 't einde; of ' vier gezicht-zenuwen, op welken een zeer ſchoon ' oog geplaatſt is, dat de Slek niet alleen haar kop ' opligt om van verre te zien, maar haare vier gezicht' zenuwen, met de oogen aan 't einde, nog veel hoo' ger opſteekt: Dat zy die verlangt en richt naar ' welgevallen, en men dezelven voor wezenlyke verre' kykers te houden hebbe, die zy uitſteekt of intrekt ' naar de gelegenheid het vordere; En eindelyk, dat ' op twee der hoornen de oogen zeer ligt zyn te ont' dekken en dat moogelyk de twee andere, de werk' tuigen van den Reuk ſchraagen.'

„ Deze nieuwe waarneeming ſcheen my, in den „ eerſten opſlag, eer vernuftig, dan bondig. Ja zelfs, „ veronderſteld dat zy juiſt is, zo zie ik nog niet, „ hoe men de hoornen van dit Dier de hoedanig„ heid van Verrekykers kan toeſchryven? De Verre„ kykers

van de Slakken nagaande, de beoeffening der ontleedkunde niet zoude willen vervolgen, als hy

„ kyker is nergens anders toegeſchikt, dan om de „ lichtſtraalen te breeken, en tot het oog te brengen. „ Zyn nu, gelyk men veronderſtelt, de oogen der „ Slekken aan het voorſte uiteinde zyner hoornen ge- „ plaatſt, zo is het klaar, dat de benaaming van Ver- „ rekyker aan dit zintuig niet toekoomt.

„ De Heer PLUCHE heeft zyne waarneeming ont- „ leend van den Heer LISSER, beroemd ontleedkun- „ digen van de Konlnglyke Academie te Londen, „ die eene waarneeming van den Heer POUPARD „ beſtrydt.

„ De Heer *Poupart* hadt ſtaande gehouden, dat een „ Slek, welk een voorwerp men haar ook voorhou- „ de, zonder haar aan te raaken, geen het minſte te- „ ken geeve van 't zelve te bemerken. De Heer *Lis-* „ *ſer* ontkent dit, en beweert; aan den anderen kant, „ dat dit Dier de horens intrekt, wanneer men 't „ zelve met een ſtrootje nadert, ja zelf dan, wan- „ neer men een Zonneſtraal, die omtrent zyn oog „ koomt, onderſchept.

„ De Nieuwsgierigheid dreef my aan om te on- „ derzoeken, wie van beiden gelyk hadt? Ik zag „ een Tuinſlek, die deftig en geruſt voortging, met „ de hoornen zeer hoog uit de Kokers opgeſtooken, „ en plaatſte in haaren weg, een keyſteen van eene „ genoegzaame grootte, om van verre ontdekt te „ kunnen worden, en haar in den loop te ſtuiten. „ Ik twyffelde byna niet in 't minſte, of zy zou, „ op het naderen van dit beletzel, van den rechten weg,

hy byzonderlyk in het geringste Insect niet een Wareld in het klein, en in de minste voorwer-

„ weg afwyken, of in den voortgang vertraagen; Groot „ was dan myne verwondering, als ik haar den „ genoomen weg met dezelfde onvertsaagdheid zag „ volgen en in 't einde met den kop tegen den steen „ aanloopen.

„ Ik herhaalde deze Proeven met veele andere Slak- „ ken en bevond, dat onder een zeer groot getal 'er „ geene bedachtzaamer was: Allen vervielen zy, „ wat men deedt, tot denzelfden misslag. Een haa- „ rer was niet in staat, om een strik, welken ik „ haar gespannen hadt, op te merken, en dien, ter „ rechte of slinkerhand afgaande, te ontwyken.

„ Gy zyt dan buiten twyffel nieuwsgierig, om te „ weeten, wat deze Dieren met de hoornen doen? „ Ik heb opgemerkt, dat zy, wel verre van de voor- „ gewende verrekykers te richten om de voorwer- „ pen, die haar ontmoeten, waar te neemen, zich „ daarvan bedienen, gelyk de Blinden van een Stok, „ om door het gevoel de lighaamen, welke zy aan- „ raaken, te onderscheiden, en haar best doen, om „ die met de hoornen, zo verre als moogelyk uit- „ gestooken, op verscheide plaatsen te onderzoe- „ ken.

„ Onder de Slekken, die tot den steen kwamen, „ keerden de zulke, die weinigmoeds hadden, na den „ grond onderzocht te hebben, te rug, en koozen „ eenen anderen weg, terwyl stoutmoediger van aart de „ hoogte opklommen, de horens uitgestrekt recht „ voorwaards houdende. Andere Slekken, die by

„ geval-

werpen de grootheid van den Maaker ontdekt, zo moet hy of blinder en ongevoeliger zyn dan de

„ geval aan den kant van den steen te land kwa- „ men, gebruikten desgelyks haare horens, om al „ voelende den doortocht te ontdekken, en bemer- „ kende, dat 'er een weg buiten om was, spaar- „ den zy de moeite om den steen op te klouteren, „ en weeken voor dien hinderpaal, om met meer „ gemaks hun weg te vervorderen.

„ Deze wyze, om by den tast als blinden voort „ te gaan, scheen my een beslissende proef ten „ voordeele van het oude gevoelen, 't geen de Heer „ *Poupart* omhelst. Ik heb ook te vergeefsch in de „ Horens der Slekken de geringste merktekens van „ een Zintuig, om te zien, gezocht. Eene groote „ menigte heb ik ontleed, en, gelyk de Heer *Pou-* „ *part*, niets gevonden, dan een soort van een „ doorloopende Zenuw, zwartachtig van kleur, „ welker einde gelykt naar den knop van een Rot- „ ting, en overdekt is met een lymachtig vocht, dat „ in staat is om het water te keeren, zonder iets in „ 't minste de fynheid van het gevoel te benadee- „ len.

„ 't Is door dit middel, dat de Natuur, die ver- „ maak schept in de verscheidenheid van voort- „ brengzelen, het gebrek van gezicht in dit Dier „ vergoedt. Zy heeft den Slekken vier horens gegee- „ ven van eene zeldzaame buigbaarheid, die niets an- „ ders zyn, dan de kokers van eene zenuw, welke „ zy met veel behendigheid en snelheid naar alle „ zyden bewegen kan, en die de voorkoomende lig-

de levenlooze ſtoffe, of dieper in het bederf van hart en zeden verzonken liggen, dan de onzuiverſte Dieren in de ſlyk en modder, daar zy in leeven.

SWAM-

„ lighaamen aanraakende, een levendig en vaardig „ gevoel voortbrengen, door 't welke zy de gevaa- „ ren, die haar omringen, vermyden.

„ Het is noodig, dat de Slekken zeer langzaam „ langs den grond voort moeten kruipen; Hadden „ zy pooten, of een gemaklyker gang, haare hoo- „ rens zouden zeer blootgeſteld wezen aan kneuzing; „ en hadden zy oogen, gelyk andere Dieren, de „ Schelp, die haar tot een ſchuilplaats ſtrekt, zou „ overtollig ſchynen.

„ Maar kan de Slek, zonder behulp van 't gezicht „ haar voedzel vinden. Waarom niet? De Reuk kan „ haar tot leidsman dienen in het zoeken van eigen- „ aartig voedzel. Men weet, dat dit zintuig, in „ veele Beeſten veel ſcherper dan in de Menſchen, „ hun dikwils ten levensonderhoud noodzaaklyk is. „ De Reuk leert den Os de vergiftige kruiden, wel- „ ken hy in de weiden ontmoet, van 't nuttig voed- „ zel onderſcheiden. Het wild Varken ruikt van „ verre den Jaager aan den kant van 't woud in een „ hinderlaag gelegen. De Wolf wordt door den Reuk „ zyn prooy veel eer gewaar, dan door 't Gezicht, „ 't geen hem veel loopens uithaalt. Met ſtilzwy- „ gen ga ik den Hond, en andere Dieren, die ee- „ nen zeer fynen reuk hebben, voorby. 't Geen ik „ gezegd hebbe is genoeg om te toonen, dat de „ Slakken, om haar voedzel te zoeken, het gezicht „ wezenlyk niet noodig hebben." —— ——

SWAMMERDAM, in wien ik niet weet of ik my meer moet verwonderen over de behendigheid, de doordringenheid van geeſt, of het geduld, heeft in de Slak waargenoomen en getoond lippen, een mond, tanden, een tong, en alle deelen, welke in alle Dieren, van den Olyphant af, tot aan de Myt toe, ſteeds dezelfde zyn, maar tevens op zulk een verbazende en oneindige wyze verſchillen, dat zy ter zelfder tyd, dat zy de eenheid van den Schepper bewyzen, te gelyk ook zyne algenoegzaamheid, wysheid, konſt, en vryheid aantoonen, en doen blyken, dat hy dezelve niet met moeite, maar als ſpeelende gemaakt heeft. Andere deelen.

Wy zoeken alles, wat naar een ontleedkundig verſlag gelykt, in dit Werkje te vermyden, 't welk ſlechts de eerſte beginzelen van de Studie der Inſecten moet bevatten, en voor de jonge lieden geſchikt is; Wy zullen dan de Hiſtorie van de Schelpſlak beſluiten met het verhaal van zommigen haarer werkingen, en met eene korte verklaaring van haar Schelp.

Als men haar in 't Water werpt, terwyl zy in de Schelp beſlooten is, gaat zy naar den grond; Zy is dan als een Duikelaar, wien men handen en voeten gebonden heeft; Als men haar in tegendeel in 't water werpt, wanneer zy buiten haar Schelp is, zo ſpreidt zy dat Hoe zy zich in 't Water redden?

boord of boordzel, daar wy van gesprooken hebben, uit, en maakt 'er een platboomd Schuitje van, op 't welke zy ter genade van wind en getyen dryft; want zy is niet gemaakt om te zeilen, en de Natuur heeft haar daarom noch Riemen, noch Roer gegeeven, om haare koers te richten.

Hoe men ze buiten de Schelp doe komen?

Als men haar uit haar schelp wil doen koomen, om haar waar te nemen, is het niet genoeg daar boven op te kloppen, in tegendeel zy verbergt 'er zich dan des te dieper in, om zich in veiligheid te stellen; maar breek met den rug van een Mes het achterste gedeelte van de Schelp, dan gevoelt zy pyn, en om dezelve te vermyden kruipt zy zo veel voorwaards, als zy kan, want men heeft gezien, dat zy niet geheel en al buiten haar schelp kan koomen, om dat die aan haar lighaam vast is.

Wat zy in droogte doen?

De Schelpslakken, die zich in drooge plaatsen, en derhalven niet wel naar haar zin, bevinden, zoeken een boompje, klimmen daarop, en maaken het breedste blad te bekoomen, waar op zy zich achter dat blad met haar Lym vastmaaken, en in dezen staat van kwyning een gunstigen regen afwachten.

Zy zyn gezellig.

Zy is gezellig van aart, zy bemint de saamenleeving, en zoekt 'er het vermaak van te genieten, inzonderheid in die gelukkige tyden, waarin het vochtig weder haar een overvloed

en welvaart verſchaft, waar door alle haare vermaaken levendiger worden; Als dan ziet men honderden van Schelpſlakken zich verzamelen, zich vereenigen, malkanderen aanhaalen, en troetelen, zich aan elkanders Schelpen vaſt hechten, en elkander beurtlings voortſleepen. Zomtyds trekt een twee anderen voort; Men ziet in haare vreedzaame Republiek noch twiſten noch gevechten. Het voedzel kan dezelve niet veroorzaaken, dewyl het zelve meer dan genoegzaam voor allen is. Zy verkiezen zodanige plaatſen voor haar verblyf, alwaar de Aarde meer levensmiddelen voortbrengt, dan zy gebruiken kunnen. De liefde die de meeſte andere dieren zo woedend maakt, en Hem zelfs, die zig den Meeſter van alle andere Dieren waant, tot zulk eene razerny kan vervoeren, de liefde verbreekt nimmer onder haar de banden der Eendracht en Vriendſchap.

en leeven lang. Het ſtilſte, het geruſte leven is niet alleen het gelukkigſte, het is ook het duurzaamſte. De Schelpſlakken leeven lang „ men kan haa„ ren Leeftyd, zegt *Swammerdam*, moeijelyk „ bepaalen, maar ik geloof, dat dezelve „ zeer lang is, en ik maak dit op uit den „ langzaamen groei van haar ſchelp; Want „ men ziet daar, aan de buitenſte oppervlakte, „ een menigte kringetjes of kerfjes, die rond „ loopen, op de zelfde wyze als men aan de

 „ hoor-

„ hoornen der Koeijen vindt, waardoor de „ Boeren den ouderdom dezer Dieren bereke- „ nen."

Sterven in 't water.

Men moet, als men dezelve ontleeden wil, om alle haare deelen onderſcheidenlyk te zien, haar in 't water laaten ſterven, zy ſterven daar in binnen zes of zeven dagen.

haare Schelp.

De Schelp der Slakken is niet het minſt opmerkelyk gedeelte dezer Dieren. In het eitje zelve, waar in de ongebore Slak beſloten is, heeft zy reeds een Schelpje, 't welk dan nog ſlechts een klein knopje of puntje is, en het bovenſte deel dier Schelp, welke zy t'eenigen dage moet krygen. Dit knopje vermeerdert naar maate het Diertje groeit; Het wordt geformeerd van dat ſnotterig vocht, of dat lym, 't welk uit deszelfs lighaam vloeit, en onder het droogen hard wordt. „ Men kan de draadjes, waar „ uit die Schelpen ſaamgeſteld zyn, zeer wel „ zien op die plaatſen, alwaar de vochten van „ de krullyn in malkanderen loopen en zich „ vereenigen."

„ Het verglazel der tanden van den Menſch „ en der Dieren is insgelyks niet anders dan „ een Weefzel van zeer fyne dunne draadjes; „ In zommigen word het glad en hard, gelyk „ wezenlyke Steen; Schoon de Tanden in hun „ eerſten oorſprong niet anders zyn dan eene „ ſlymerigheid, of een Soort van ſnot, 't welk „ al-

„ allengskens vleesachtig, en eindelyk been-
„ achtig wordt."

De Schelp van de kleine gedraaide Slek gelykt naar een *Spiraal* of krullyn, gelyk haare Latynſche naam TURBO (*de* TOL) ook genoegzaam aanwyſt; Zy eet nooit by dag, of koomt zelfs dan niet te voorſchyn, dan wanneer het regent, zy brengt den tyd van de warmte en de droogte op den baſt van een boom door, en 't is gemeenlyk den Wilg, dien zy verkieſt; Zy plakt daar den mond of opening van haar Schelp op vaſt, en houdt zich geruſt in dezen ſtaat, tot dat de koelte en het vochtig weder haar noodigen om te voorſchyn te koomen, en haar voedzel te gaan zoeken.

Deze Slakken zyn gemeenlyk niet meer dan drie en een halve linie lang; De twee groote hoornen die haare oogen, naar myn gevoelen, bevatten, hebben ten naaſten by eene derde van haar lengte, dat is te zeggen eene linie, als zy gaat, draagt zy haar Schelp in de gedaante van een Pyramide op haar rug, en verdient in dezen ſtaat geen minder verwondering als een Olyphant, die een Toren draagt.

Eene andere kleine Slak van hetzelfde ſoort verſchilt niet van deze, dan hierin, dat zy een platachtiger Schelp heeft, die tevens zeer dun en doorſchynende is.

Ey-gelykende Slak.

Op de oevers der beeken vindt men onder de

de biezen en onder de bladen van de Plompen of Water-roozen (*Nymphea*) de Ey-gelykende Slak, dus genaamd, om dat haare Schelp de gedaante van een Ey heeft; Die Schelp is getand of uitgegroeft en bleek Kaſtanje bruin van kleur. Het achterſte gedeelte is zo teder en bros, dat het zelve breekt, zo dra men het wat hard aanraakt. Dit gedeelte maakt twee ſlagen van een krullyn. Het lighaam dezer Slak is bezaaid met zwarte ſtippen.

Tuinſlak. De Tuinſlak of Lakey verſchilt byna geheel niet van de Schelpſlap of *Eſcargot*; Zy is zeer gemeen; draagt een geele Schelp vercierd met bruine banden; „ Haar kop, inzonderheid ter „ plaatſe van de lippen, vertoont vry wel het „ hoofd van een kat.

Huisſlak. De Huisſlak, als zy een Schelp hadt, zou byna in alles naar de Schelpſlak gelyken. In plaats van dat boordzel, dat wy in dezen aangemerkt hebben, heeft zy een Kaproen, die haar tot het zelfde gebruik dient; Namelyk om daar haar kop in te trekken en denzelven dus in veiligheid te plaatſen, als haar eenig gevaar dreigt. „ Haar lighaam is met klierachtige knobbeltjes bezaaid, welke langagtig zyn, „ en de vertooning maaken, als of zy vol kleine „ Wormpjes ware. Het eindigt aan beide einden in een klein zwart en oneffen boordzel. „ Eindelyk verheft zich op den ſtaart een ſoort

„ van

„ van kam, alwaar de affcheiding gefchiedt van
„ dat lymig vocht, 't welk deze Slak verfpreidt
„ terwyl zy voortkruipt, en aan welks over-
„ blyfzelen men altoos kan zien waar zy ge-
„ kroopen heeft."

Haar vel, 't geen of bruin, of geel olyfkleurig is, is dik en hard. Het moeft zodanig wezen, om dat zy geen Schelp heeft, en zy heeft dezelve niet, om dat zy verordend is om in gaten, die dikwils nauw en bochtig zyn, te leeven, waar toe haar de Schelp een groote hindernis verftrekken zoude om in en uit te kruipen. Zy houdt haar verblyf gemeenlyk in de Kelders, op de randen van Regenbakken, en in de donkerfte plaatfen. Dit foort van leven zou haar misfchien droevig voorkoomen, als zy een ander leven kende; maar de gunftige Natuur onthoudt haar die kennis, welke haar nadeelig zyn zoude; Zy is gelukkig in haare onkunde, veele Menfchen zyn het even eens. Haar vel.

De Wey-Slak, fchoon zy byna dezelfde is als de Huisflak, is echter ten opzicht van deze, het geen eene Weide is ten opzicht van een Kelder, of, om onder het Menfchdom eene even juifte gelykenis te zoeken, het geen een bekoorlyke Eenzaamheid is ten opzicht van *Mifanthropie.* De kleur van deze Slak is roodachtig, het geheele boordzel van haar lighaam is donker rood, zy heeft, fchoon kruipende, eene Wey-Slak.

levendige houding, en een vry voorkoomen, 't welk de Huis-Slak, op verre na, niet heeft.

andere Soorten. Het zoude een werk zonder einde zyn alle de ſoorten van Slakken door te loopen; Wy hebben 'er eenigen beſchouwd van de geenen, die tot het Land behooren; De Meeren, Graften, en de Zeên bieden ons anderen aan, welke dezen byna nergens in gelyken. Het is Gods werk alleen, het zelfde gewrocht zo verbaazend verſcheiden te maaken dat het ons, onder duizend andere gedaantens, altoos nieuw voorkoomt, en ſchoon het zelfde blyvende, altoos eene vermeerde en levendige verwondering verwekt.

fig. 15. „ De Schelp *a* van de gemeene Waterſlak fig. „ 15. is gedraaid, en in de gedaante van een „ wentel-trap verlangd, daar die van de land „ Schelp-ſlak rond of *Spheroïdaal* is. De oogen „ welke in de laatſte op de punten der hoorn- „ tjes geplaatſt zyn, zyn hier op den beneden „ kant van derzelver baſis, men verneemt 'er „ de Spieren niet om dezelve te beweegen. De „ hoornen loopen met punten uit. Het Dier „ heeft het vermogen niet om dezelve geheel „ in te trekken alleenlyk kan het dezelve zom- „ tyds min of meer verkorten." *Swammerdam.*

Deze Slak ademt door de opening van het boordzel *d* 't welk, gelyk in de Schelp-ſlak, voortkoomt uit den mond of opening *g g* van de

de Schelp. Het ſtuk *i i* dient haar en om te kruipen en om te zwemmen. Alle plaatſing is haar onverſchillig voor die laatſte werking. Zy zwemt op haar rug, op den buik, op de zyden, op alderhande wyzen maar, even als de Land-Schelp-Slak, kan zy alleenlyk den Stroom van 't water volgen, of zo zy zelve eene voortgaande beweeging daar in maakt, zo is die beweeging zeer langzaam, en moet dan nog in ſtaand water geſcheiden. De Tand *b* en de Tong, die onder dezen tand is, zyn van het zelfde maakzel als in de Land-Schelp-Slak.

Swammerdam heeft, geduurende verſcheide dagen zommigen dezer Slakken gevoed met Salade; Hy heeft haar vervolgens Roggenbrood gegeven in Regenwater geweekt. Dit is voor haar een uitmuntend gerecht; Men kan het zien uit de greetigheid, waar mede zy 't zelve eeten. Voedzel.

Dikwils legt het wyfje van het kleine ſoort van Schelp-Slakken haar eitjes in de Schelp van eene andere Slak van dit Soort, en ongetwyffeld laat deze dit vrywillig toe, want deze dieren zyn gemaklyk en inſchiklyk, om dat zy gezellig zyn. Zy werpen doorſchynende eitjes als Kriſtal, en men ziet in het helder vocht, daar zy vol van zyn, kleine grauwe Slakjes zwemmen, die vervolgens geel worden Eitjes.

en eindelyk weder haar eerfte kleur aanneemen, eer zy uitkoomen.

Levend-baarende Slak.

De levenbaarende kleine Kriftallyne Waterflak wordt in Holland gevonden in de Graften, in de groote Rivieren, en op de Zandbanken van die Rivieren. Zy kruipt by de Waterplanten, in het Slib, waarmede zy zich voedt, en op de Klei. Haar Schelp wordt zwaarder en door deze vreemde lighaamen geftadig als met een nieuwen korft overtoogen, naar maate zy grooter wordt, het geen derzelver Weefzel en gedaante merkelyk verandert. Zy heeft geen tanden, maar een fnuit, en zy voedt zich door zuiging, de eenige manier, waar op zy met een fnuit alleen Voedzel krygen kan. Het Wyfje dezer kleine Slakken draagt tuffchen de veertig en tachtig eitjes, die in haar lighaam uitkoomen; Van daar koomt het dat men haar in den rang der levenbaarende Dieren ftelt.

Gemarmerde navel Slak.

De kleine gemarmerde Navel-Slak heeft ook een dekzel. „ Zy leeft in Holland in de zoete
„ wateren; Men vindt ze daar aan de Keyfteenen vaft; 'T is op deze wyze, zegt *Swammerdam*, dat ik ze dikwils in de Veght, een
„ Rivier die van *Utrecht* naar *Amfterdam* loopt,
„ gevonden heb, de top der krullyn, van haar
„ Schelp is als een navel gemaakt. Haar kleur
„ is geelachtig groen, waar over een zwart
„ net gefpreid ligt, zodat deze Schelp geaderd

„ is

„ is gelyk als marmer." Het binnenste gedeelte van den mond dier zelfde Schelp is gevoerd met een soort van een Paarlemoer het geen zeer wel toont by de levendige kleuren van het buitenste gedeelte.

De kleine gemarmerde Slak heeft ook een dekzel. Men vindt in de slooten en graften, beide van zoet en brak water, welke om de Weiden en langs de wegen in Holland liggen, twee Soorten van Slakken, waarvan het een de Schelp aan de eene, en het ander dezelve aan de beide zyden hol heeft. Zy hebben geen dekzeltjes; Zy gelyken voor het overige in alles naar malkanderen; Haar hoorntjes zyn dik van onderen aan de basis, en loopen spits uit. 'T is aan het begin dier hoorntjes, daar dezelve uitschieten, dat haare oogen geplaatst zyn; De Schelp dezer Slakken bootst de krul, welke de Slang maakt, als zy rondom in haar zelve gekronkeld ligt te rusten, volmaaktelyk na. Ander Soort.

De zoet-water Mosselen, waar van *Swammerdam* spreekt, heeft hy uit de Vegt, en de nabyliggende Graften en Slooten gehaald; Zy schieten alleenlyk twee Vleugels of lippen uit haar Schelp, waardoor zy die met water vullen, voor het overige zyn zy vry gelyk aan de zee-mosselen; Men vindt ze ook in de graften van de Stad HESDIN in de Provincie van ARTOIS. Mosselen.

„ Eer

Hoe de figuuren op de Schelpen te graveeren?

„ Eer dat wy dit onderwerp verlaaten, voegt „ 'er *Swammerdam* by, zal ik hier de manier „ aanwyzen om figuuren te graveeren op de „ Schelpen; Men neemt geel wasch, daar men „ een weinig Venetiaansche Terpentyn by doet, „ om het wat handelbaarer te maaken, en „ Schilders Inkt, zo veel als noodig is, om „ het eene genoegzaam sterke kleur te geeven. „ Na dit mengzel in een lepel te hebben laaten „ smelten, gebruikt men het, om zodanige fi- „ guuren, als men verkiest op de schelpen te „ tekenen; Vervolgens maakt men met sterk wa- „ ter alle de plaatsen van de Schelp, die bloot „ zyn gebleeven nat, het geen gemaklyk geschiedt „ met een soort van Penceel van hout met lin- „ nen bewonden; Dat gedeelte van de schelp, 't „ welk dus met sterk water is bevochtigd, is „ welhaast uitgehold, en alles, wat door het „ wasch is bedekt en beschermd geweest, blyft „ in zyn geheel, en koomt hooger op, en men „ heeft op deze wyze eèn wezenlyk graveerzel."

Onder de Slakken, welke de zee in Holland voortbrengt, verdient de ALIEKRUIK, of *Bernard de Hermiet*, dien men ook den *Soldaat* noemt, byzonderlyk gedacht te worden.

De Schelp van de Aliekruik bestaat uit vyf slagen, van de krullyn; Daar zyn onder deze Schelpen die bruin zyn, en vercierd met uitgewerkte groeven; Anderen, die met groen en asch-

aſchkleur vermengd zyn, en zomtyds ook met rood, met purper, met blauw, en witachtig, maar effen; Het geen reden geeft om te vermoeden, dat 'er twee ſoorten van Aliekruiken zyn.

Zommige Wormen doorbooren deze Schelpen aan het bovenſte topje, ſluipen 'er binnen, en leeven 'er in, maar zonder het Dier te benadeelen, 't welk zy bedekken.

De Aliekruik gelykt met dat gedeelte van haar lighaam, 't welk buiten de Schelp koomt, veel naar de levenbaarende water-Slak. De kleuren van het vel zyn verſchillende; 'T is een witte grond, met uitgeholde ſtreepen, en zwarte vlekken: maar de kleuren verſchillen zomtyds in het een en ander ſoort. De Aliekruik.

Zy kan tot tien of twaalf dagen buiten 't water leeven, en men moet haar als een tweeſlachtig Dier (*Amphibium*) beſchouwen; Zy heeft een dekzeltje van een buigbaare en ſchubachtige zelfſtandigheid, 't welk tusſchen been en hoorn in is, en van de natuur van beide die lighaamen ſchynt te hebben.

Deze Waterſlak is de eenige, die men in Holland eet, alwaar dezelve zeer gemeen is; Haar vleeſch is zonder ſap; Het is taai leerachtig en met veel zand vermengd, 't welk men 'er niet geheel en al uit kan krygen; Maar als het met veel zout in water gekookt is, zo prikkelt het de Maag, en wekt den honger en dorſt Is een ſlecht eeten.

op

op; Om deze oorzaaken vindt het Volk, 't welk altoos dat geene, dat het ongezondſte is, (omdat het hunne Zenuwen ſterkſt aandoet,) verkieſt, niets zo lekker als de Aliekruik.

Dwaalingen omtrent haar levens-wyze.

Swammerdam, na getoond te hebben, dat een Dier verordend om in eene Schelp te leeven, dezelve niet misſen kan, om dat die hetzelve tevens voor vel en been dient, en dat het gevolglyk het gebrek van zyn Schelp niet meer kan vervullen met die van een ander Dier, dan het zyn hoofd of eenig ander gedeelte van zyn lighaam tot dien prys zou kunnen misſen, Swammerdam, zeg ik, na dit getoond te hebben, voegt 'er by. „ Het is derhalven niet waar, „ gelyk men gemeenlyk gelooft, dat dat ſoort „ van kleine Krab, Bernard de Hermiet genaamd, in verſcheide Schelpen na malkanderen gaat huisveſten; na de Dieren die 'er in „ woonden, gedood en opgegeeten te hebben; „ Eene dwaaling waar op de naamen van *Hermiet* en *Soldaat*, die men aan dit zonderlinge „ Dier gegeeven heeft, gegrond zyn.

Miſſchien heeft *Swammerdam* niet gedacht aan eene waarheid, welke onder deze dwaaling verborgen is, en die ik oordeel daar uit te moeten haalen. Dikwils bewoonen de Kluizenaars, gelyk ook de Soldaaten, de huizen daar zy de Eigenaars uit verdreeven hebben. De naam welken men aan deze Krab gegeeven heeft, was der-

derhalven vry, juiſt en nauwkeurig, als men onderſtelt, gelyk men deedt, dat zy in de Schelpen leefde, die zy den wettigen bezitteren ontvreemd hadt.

De *Soldaat Hermiet*, waar van ik de beſchryving ga doen, is van een zonderling maakzel, fig. 16. Soldaat-Hermiet. fig. 16.

Haare Schelp heeft de krul van 't Kapiteel eens Joniſchen Pylaars, en verder niets buitengemeens. Zy is gemeenlyk effen en gemarmerd, en nooit grooter, dan een Kaſtanje, dan zelfs, als het Dier zyn volkoomen groei gekreegen heeft; Zomtyds is het beladen met Zeeplanten, die men *Fucus* of Wier noemt, welke de draaijingen van de Schelp verwarren, of ten minſten beletten, dat men dezelve niet zo wel zien kan. De gedaante en kleuren dezer Schelpen zyn verſchillende, 't geen toont, dat 'er verſcheide Soorten van Hermieten zyn. Schelp.

Die, waar van wy de figuur vertoonen, is buiten zyn Schelp, en wint 'er veel by, als men haar op deze wyze ziet. „ Zy heeft „ tuſſchen de oogen vier baarden met geledingen *a a*; By de oogen zyn de Hoornen „ of Sprieten *b b* en vervolgens de twee armen, waarvan de ſlinker met zyn knyper „ *c*, altoos kleiner is, dan de rechter *d*, ſchoon „ zy de een en ander uit vyf geledingen of „ gewrichten beſtaan. Uit de laatſte dier gewrich- Gedaante der Slak.

„ wrichten koomt een duim, of een deeltje, „ 't welk men dus kan noemen, en dat de knyper fluit.

„ De vier voeten *e e*, die zich vervolgens „ vertoonen, hebben elk zes gewrichten; men „ ziet aan dezelve, gelyk als aan de armen „ aan de uitsteekende punten, en aan de zyden, „ vlekken, en roodachtige groeven."

Buik. Het gedeelte van den buik of het onderlyf getekend *i*, is een uitspringend punt; eene soort van haak; waar mede de Bernard Hermiet zich aan haar Schelp vast houdt, en zy houdt 'er zich niet anders aan vast. Zy is zelfs zo weinig gedrongen in haar Schelp, dat zy, wanneer zy wil, daar haare staart uithaalt, om haare uitwerpzelen te werpen. De Natuur heeft haar niet zodanig gemaakt, dat zy dezelve by den hals kan uitwerpen, gelyk de Land-Schelp-Slak, om dat zy van haar gewoonen weg zo min als moogelyk is, afgaat, en dan alleen, wanneer zulks noodig is, om de bedoelde verscheidenheid in haare gewrochten te maaken.

Staart. Het benedenste einde van de Bernard de Hermiet, 't welk men den staart noemt, is bekleed met een Schobachtig vel.

Dit Insect, 't welk de Spanjaarden gevonden hebben in de Zee-Engte ven Amerika, en 't welk zy *Caracol-Soldado* genaamd hebben, (Soldaat-Slak) is venynig. Zyne beet veroorzaakt,

zaakt, geduurende vier-en-twintig uuren, dezelfde toevallen, als die van de Schorpioen. Men moet zich, zo lang het ongemak duurt, wachten van geen water te drinken; De Oly van dit Infect is een fpecifiek middel tegen verftuikingen en kneuzingen; zy is geel, gelyk wafch, en neemt de dikte aan van Palm-oly. De bewoners van de Land-engte van *Amerika* voegen nog by deze Hiftorie van de *Caracol-Soldado*, dat als een Schelp, waar van zy het Dier, dat 'er in leefde, heeft opgegeeten, om 'er zelve haar verblyf in te neemen, haar te klein wordt, zy een ander en grooter opzoekt, doodt, en opvreet, om een grooter Schelp te hebben. Maar ten opzichte van dergelyke byzonderheden is het beter zich te houden aan de waarneemingen van *Swammerdam*, dan aan 't gezag van lieden, die hunne Heiligen by 't lot verkiezen, en op dien grond St. Saturninus met hunne befcherming tegen de Mieren belaften. Zie het Artikel der Mieren, en de *Algemeene Hiftorie der Reizen* Tom. XIV.

De Zeeflak met de gedraaide Schelp is in het groot, 't geen de kleine Wilgen-Slak in het klein is. Het verfchil tuffchen deze beide behoort byzonderlyk tot de ontleedkunde, en is buiten ons beftek. Gedraaide Zeeflak.

De Zee-Pin is eene Krab, die veel naar den *Bernard Hermiet* gelykt. Zee-Pin.

Porcelein-Schelp. Het geen de PORCELEIN-SCHELP of SCHELP VAN VENUS opmerkelyk maakt, is, dat dezelve ten naasten by de vorm heeft van een Ei, dat aan een van deszelfs einden platagtig of ingedrukt is, en dat dezelve een langwerpigen en getanden mond heeft, welke zich over de geheele lengte van het platachtig gedeelte van de Schelp verspreidt.

Nautilus. Een andere Zee-slak, NAUTILUS geheeten, bewoondt een gedraeide Schelp, die men niet beter kan gelyken, dan by een Jachthoorn. Dit verblyf is verdeeld in Celletjes, welke met Schuttingjes van malkander zyn afgescheiden, en geen gemeenschap zaamen hebben, dan door middel van zeer enge deuren. *Swammerdam*, die dit Insect niet in zyn schelp gevonden heeft, zegt ons niet te kunnen berichten, hoe het daar in woont. Hy gist met veel waarschynelykheid, dat het niet dan het eerste vertrek beslaat, maar waar toe dienen dan de andere?

Andere Slakken. Onder de Zee-slakken van de Kaap de Goede Hoop, welke van zeer veelerhande soorten zyn, telt men ook inzonderheid de Slak, het Stekelvarken, waar van de Schelp met de schoonste kleuren bekleed is; De Paerel-Slak, die met een soort van zeil vaart, en zo groot is, dat haar Schelp byna twee pinten bevat; De Vischslak, die van een hoog roode kleur is, vermengd met wit, rood, groen en geel. (Zie Tom. V. p. 207.)

In

In Guayaquil in Amerika vindt men een kleine Slak, een soort van *Murex*, van grootte als een noot, welks bloed men zegt, dat het echte Purper der Ouden is. Wy vinden dan het purper der ouden, 't geen wy zo lang voor verlooren gehouden hebben, eindelyk weder! en 't is niet aan die oneindig lange en menigvuldige uitleggingen, welke men over zommige bladzyden van ARISTOTELES en PLINIUS gemaakt heeft, dat wy deze dierbaare ontdekkingen te danken hebben; Wy zyn dit verschuldigd aan de zorgen en opmerkingen, welke onze onvermoeide Waarnemers gemaakt hebben; zy hebben het Purper gezocht in het zelfde Magazyn, waar in de Ouden het gevonden hadden, 't was by de Natuur, dat zy 't weder vinden moesten. Niets gaat in dit Magazyn verlooren. De Tyd, die onze onsterffelyke Boeken, en onze onveranderlykste gedenkstukken verteert, kan niets tegen de voortbrengzels der Natuur. Daar valt een geduurige verandering onder dezelve voor; eene verwisseling van gedaantens, en saamenvoegingen, maar daar gaat niets verlooren. En wat zouden die gewrochten worden, die ophielden te zyn? Waar zouden zy blyven? Hoe zouden zy, zonder den wyzen wil des Almachtigen Scheppers, der Wereld, om zo te spreeken, ontsnappen, en in den boezem der Nietigheid wederkeeren? Verbeeld u een groo-

Kleine Murex.

grooten bol vol water, en in dien Oceaän veel Visſchen, Gekurvenen, bezielde en onbezielde Lighaamen, die daar in zwemmen, malkander ſtooten, om ver werpen, zich naar den eenen of anderen kant begeeven, en in een geduurig gewoel zyn; zy kunnen de binnenſte ruimte op allerhande wyzen doorloopen, maar zy kunnen 'er niet uitkoomen. Zie daar de Wereld.

De

DE DAG-VLIEG. OF HET HAFT.

Eenige uuren zyn voor de DAG-VLIEG 't geen een Eeuw voor ons is; Zo dezelve 's morgens te voorfchyn koomt, zal zy den avond niet zien; Maar wat raakt haar dat! Zy is haar Loopbaan ten einde gekoomen; Zy is oud, en fterft zonder tegenzin. Wy leeven inderdaad minder dan zy, zo wy minder dan een eeuw leeven. Zy verkort haar leeven niet, zy geniet hetzelve met gemaatigdheid geduurende de vyf uuren, dat het zelve duuren moet. Helaas! waarom volgen wy haar voorbeeld niet na? Wy zouden even als zy al den tyd uit leeven, die voor ons beftaan gefchikt is. De Dag-Vliegen.

Wy

(*) Dus vertaalen wy, op het voetfpoor van den Hr. DE REAUMUR, de Franfche benaaming EPHEMERE, of de Latynfche EPHEMERIS, die men aan deze Diertjes geeft; Het is een Grieks woord, 't welk de duuring van éénen dag uitdrukt; en men kan dus denzelfden naam geeven aan alle Diertjes, planten enz. wier beftaan binnen een dag bepaald is.

Wy moeten haar niet verdenken van eene naargeestige en misdaadige begeerte om te sterven; Die rampzalige neiging kan niet dan in het Menschelyk hart geboren worden; en zy kan daar niet in geboren worden, dan om dat de Mensch zichzelven zo ongelukkig maakt, dat het leven hem tot een last wordt.

Een Poëet, bekend door eenige leerzaame en vermaakelyke Werken, de Heer FLEUTRI van *Lille in Vlaanderen*, maakt dit treffend Schildery van 't Graf eens Kinds;

Bitterheid des Levens.

Mais quel est ce Tombeau, dont la blancheur extrême
De la tendre innocence est sans-doute l'emblême?
C'est celui d'un Enfant, qu'un destin fortuné
Enleva de ce monde aussi-tôt qu'il fut né:
D'nne levre il toucha la coupe de la vie;
Mais sentant la liqueur d'amertume suivie,
Il détourna la tête, & regardant les cieux
Pour jamais referma les yeux.

('t Welk wy de vryheid neemen dus te vertaalen.)

Wiens is dit staat'lyk Graf, welks witte kleur gewis
Een leerzaam zinnebeeld der Vleklooze onschuld is?
'T is dat van een gelukkig Kind, 't welk pas geboren,
Door Gods byzondere gunst het leven heeft verloren.
Het proefde nauwelyks zyns Moeders eerste Melk,
Of 't smaakte tevens ook des Levens bitt'ren Kelk.
Het draaide 't Hoofd om, en reeds walgend van Deez' Aard,
Vliegt zyne zuiv're ziel met blydschap hemelwaard.

Laaten wy naar de Natuur leeven, en de kelk des levens zal voor ons niet meer dezelfde bitterheid hebben, wy zullen 't hoofd niet meer omdraaijen en afwenden, na deszelfs vocht gesmaakt te hebben; Dat vocht integendeel zal ons zo lekker voorkoomen, dat wy het langzaam en proevende drinken zullen. 'T is op deze wyze, dat alle Dieren handelen zonder zelfs de Dag-vlieg uit te zonderen. Vernoegd met het lot, 't welk de Natuur voor haar bereid heeft, speelt zy op den kant van haar Graf.

Hoe te verhelpen?

Voor het overige onderstellende, dat de kortheid des levens een ongeluk ware, zelfs wanneer het leven duurt, zo lang als het kan duuren, zo moeten wy evenwel de Dag-vlieg niet beklaagen, wy zullen zien, dat zy reeds lang geleefd heeft, eer zy zich heeft vertoond.

fig. 17.

Haare uitwendige deelen zyn het borst-stuk, de buik, vier Vleugelen. „ Zie fig. 17. Twee „ kleine Sprieten, zes pooten, en de staart, be- „ staande uit twee lange en ruige draadjes; Zy „ leeft ten langsten vyf uuren na dat zy deze „ gedaante heeft aangenoomen. Deze Insec- „ ten vertoonen zich jaarlyks aan de Monden „ van den Ryn, de Maas, de Waal, de Lek, „ en den Yzel, tegen het feest van St. Alof „ en St. Jan; Men ziet 'er eene groote me- „ nigte vliegen op de oppervlakte van 't wa- „ ter, geduurende drie achtereenvolgende da-

Het leven der Dag-vliegen.

„ gen, maar 't zyn niet dezelfde diertjes, wel-
„ ke men die drie dagen ziet; Alle de Vlieg-
„ jes, welke den eersten dag haare gedaantewis-
„ seling ondergaan hebben, en beginnen te
„ vliegen, sterven voor den nagt; Dit heeft
„ even eens plaats met die, welke den volgen-
„ den dag beginnen te vliegen, gelyk ook
„ den derden, en dat de lucht, deze dagen
„ na malkander, met dezelfde hoeveelheid
„ dier gekorvenen als vervuld is, koomt hier
„ alleenlyk van, om dat zy niet allen te gelyk,
„ maar opvolgelyk van gedaante veranderen,
„ en zommigen een of meer dagen eerder of
„ laater te voorschyn koomen, en beginnen te
„ vliegen dan de andere." (*Swammerdam.*)

De Heer DE REAUMUR heeft evenwel van dit soort van Vliegen op de Rivier de MARNE in *Champagne* gevonden, welke veertien dagen, en zelfs langer, leeven.

De Wyfjes laaten haare eitjes vallen.

Het Wyfje, na eenigen tyd boven het water gevloogen te hebben, laat daar haare Eitjes in vallen; Zy zitten aan malkanderen vast gekleefd met een soort van Gom, 't welk het water ontbindt, en naar maate zy van malkanderen los raaken, gaan zy te grond. De Worm, die 'er uit koomt, is een Worm met zes pooten, en dient den Visschers voor aas, om zekere visschen te vangen die 'er greetig naar zyn.

De Ouden hebben ook het Haft, of Oeveraas gekend, men vindt 'er de beschryving van

in

in PLINIUS, ARISTOTELES, en verscheiden anderen.

Men ziet de Worm van het Haft niet uit het Eitje koomen, dan langen tyd, na dat het geworpen is, en als dezelve uit het eitje is, groeit hy niet dan zeer langzaam en slechts een duim in het jaar. Hy aart inzonderheid wel in wateren die over eene bedding van kley loopen; Hy vroet in die kley, en maakt zich daar bedekte wegen, welk hem voor wyk-plaatsen verstrekken; Hy is gewapend als een *Mineur*, en heeft, even als de Mol en de Molkrekel, kleine handen waar mede hy de kley beweegt en roert. De kant van de Rivier, de plaats daar het water byna stil staat, en de Aarde nauwelyks bedekt, is die, daar hy zich liefst verhoudt, om dat hy van tyd tot tyd lucht verkiest te scheppen. De Wormen.

„ Het is niet dan door deze Wormen te ont-
„ leeden, zegt *Swammerdam*, dat men zien kan,
„ wat voedzel zy gebruiken; Ik heb door dit
„ middel ontdekt, dat zy van leemachtige kley
„ alleen leeven, want men vindt dezelve in
„ haar Maag, en in de Pyp, die hen voor
„ ingewand verstrekt, op welken tyd men de-
„ zelve opent. Dus is het met deze Wormen
„ omtrent even eens als met de Mot, die van
„ dezelfde stoffe leeft, daar zy zich een draag-
„ baar huis, of een koker van maakt."

Als de Worm van het Haft, omtrent drie duimen lang is geworden, dat is te zeggen, als Hoe veranderen?

het derde jaar om is, (schoon de Heer *de Reaumur* denkt, dat deze gekorvenen slechts twee jaaren onder het water blyven, en zyn gevoelen met goede redenen schynt aan te dringen,) wordt hy woelachtig, koomt uit zyne wykplaats te voorschyn, en verlieft die gelukkige gerustheid, welke hy tot dus verre genooten hadt; Al te gelyk in dit alles aan een Mensch, die op het punt is om een groot fortuin te maaken; Hy schikt zich om zyne vleugels uit te breiden; Hy zal die welhaast beproeven; die vleugels, welke hem niet anders dienen, dan om den korten overtocht van zyn tegenwoordig verblyf tot zyn graf te doen.

En verslonden worden?

De geduurige beweeging, daar hy tegenwoordig in is, doet hem dikwils ten prooy worden van de eene of andere Visch, of in handen vallen van den Visscher, die hem aan zyne hoeken slaat; ook dient hy tot het zelfde gebruik na zyne staatsverandering. In dien nieuwen staat noemt men hem VLIEGEND AAS, (*esca volatilis*) en in zyn eersten staat OEVER-AAS, (*esca riparia.*) De visschen eeten niet alleen dezen Worm, maar ook de Dagvlieg, die 'er van voortkoomt, als dezelve op de oppervlakte des waters dartelt. CLUTIUS zegt, dat de Baars en Snoek de eenige Visschen zyn, die niet aazen op het Haft, noch in den staat van Worm, noch van Vlieg.

Hoe te bewaaren?

Als men deze Wormen van de een naar de andere plaats wil overbrengen, doet men ze over-

overlang kruipen in de holligheid van het grootfte foort van biezen, om ze dus levendig te houden

Hun lighaam is verdeeld in veertien ringen, waar van de eerfte het hoofd, de drie volgende het borftftuk, en de tien anderen den buik en den ftaart uitmaaken. Hun lighaam.

De kleinften dezer Wormen zyn van eene bleeke blauwachtige kleur, die naar den groenen trekt; De oogen zyn donker bruin. De mond is bleek, en de tanden bruin rood, gelyk ook de knypers of haakjes, welke ook met twee tanden gewapend zyn, en een gedeelte van den mond uitmaaken. Eindelyk de fchubben van het lighaam en de nagels der voeten zyn van dezelfde kleur als de tanden. Deelen.

Als de Vleugels beginnen te fchieten, zyn zy bleek, maar zy krygen allengs een zweemzel van violet en geel, en vervolgens fchaduwingen van een zwart bruin. Vleugels.

De oogen van het Mannetje hebben een dubbelden omtrek van die van het Wyfje; maar het lighaam van het Wyfje is veel grooter dan dat van het Mannetje. Men merkt dit laatfte, de meerdere grootheid des lighaams van het Wyfje, in byna alle gekorvenen aan. Oogen.

„ Ik heb niet veel waarneemingen gedaan, Geäardheid.
„ zegt *Swammerdam*, wegens de geäardheid van
„ dezen Worm, maar ik durf verzekeren, dat

„ hy

„ hy van alle de gekorvenen, die ik heb waargenomen, de vriendelykfte, en de minft kwaadaartige is. Hoe men hem behandele, hy fchynt altoos geruft en ftil, en zo dra men hem in vryheid laat, hervat hy zyn arbeid, om zyn gat te graaven en zich een wykplaats te vervaardigen." Gelukkig zy, waarvan die Worm het zinnebeeld is! Gelukkig zy, die het kwaad vergeeten, dat men hun gedaan heeft, zo dra men ophoudt van hun het zelven meer te doen, en die ten tyde zelfs, dat zy het ondervinden, de Werk-oorzaaken daar van meer beklaagen dan haaten. Dit zyn de waare vreedzaamen, de echte Chriftenen; een geruft en lang leven, waar van men den grond nergens anders dan in de gelukkige gefteldheid hunner harten heeft te zoeken, is de eerfte, maar tevens de minfte belooning, welke zy voor de fchoonfte aller deugden ontvangen.

In de jaaren, waar in de Rivieren door de groote regens opgezwollen zyn, of waar in de Lente droog en heet geweeft is, kan men verzekerd zyn van in de Maand Juny de wateren bedekt, en de lucht als verdonkerd te zien door het Oeveraas.

Ten dage van deszelfs hervorming koomt het gemeenlyk uit zyne fchuilplaats te voorfchyn, om de ftreek van zes uuren of half zeven des avonds.

„ Alle

„ Alle andere vliegende Gekorvenen, die ik „ ken, hebben een zekeren tyd noodig om „ hunne Vleugels uit te ſpreiden, welke al„ lengs haare vaſte gedaante aanneemen, glad „ en effen worden en droogen voor dat zy 'er „ gebruik van maaken kunnen, maar de Dag„ vlieg is van deze algemeene wet uitgezon„ derd, zy is een kruipend Diertje, en vliegt byna „ in 't zelfde oogenblik. Op welke plaats van „ de Rivier dat men beweeging begint te be„ ſpeuren en bobbels op de oppervlakte des „ waters opkoomen, kan men ſtaat maaken, „ dat aanſtonds een vliegend Inſekt zal te voor„ ſchyn koomen." (*Swammerdam.*) Schielyke vlucht.

Na een weinig gevloogen, na een oogenblik haar nieuw leven genooten te hebben valt de Dag-vlieg op den naatſtbygelegen Oever neder, alwaar zy zich van een zeer dun vel ontdoet, 't geen onder haar bekleedzel van Worm verborgen was. Dit laatſte Vel is een gaazen kleed, 't welk zy met een ruk van haar nagels, om zo te ſpreeken, verſcheurt, en aanſtonds hervat zy haare vlucht. Ontdoet zich van haar vel.

Wy zullen geen verſlag geeven van de verſcheide deelen des lighaams van dit Diertje. Dit zoude ons te verre vervoeren, en daarenboven de enkele beſchouwing van de figuur is genoeg om 'er een denkbeeld van te geeven. Zyne oogen zyn met ruitjes of als maazen van een Ander ſoort van Dag-vliegen.

een net gesleepen. „ De Heer DE REAUMUR
„ heeft in een soort van Dag-vlieg, die hy heeft
„ waargenoomen, behalven de twee oogen daar
„ wy van spreeken, nog drie anderen ontdekt,
„ die glad en lichtend zyn, elk gezet in een
„ Kastanje bruine kleur, en driehoeks wyze
„ op het hoofd geschikt, de punt van welken
„ driehoek vooruitsteekt. De gemeene vliegen
„ hebben dit zelfde slag van oogen, maar meer
„ agterwaards geplaatst." *Swammerdam.*

Dood. De Dag-vlieg zeer weinige oogenblikken gerust hebbende op den Oever, daar zy haar laatste vel aflegt, koomt vervolgens weder vliegen ter plaatse, van waar zy gekoomen was, zy zwemt op haar staart, zy slaat met de Vleugelen, zy baadt zich. Het Wyfje verheft zich, gelyk wy gezegd hebben, boven het water en laat 'er haare eitjes in vallen; Zy valt 'er eindelyk zelve in, zy sterft op de oppervlakte van dat zelfde water, op den grond van 't welke zy gebooren is. Zy heeft haar Vaderland nooit willen verlaaten, zy wil het noch niet doen, zy sterft 'er in; zo 'er een soort van sterven zyn kan, dat eenige aangenaamheid heeft, 't is dit gewisselyk.

[Ik ben verzekerd; dat ik myne Lezeren een groot vermaak zal doen met de gelegenheid

waar

waar te neemen, welke my de Dag-vliegen verſchaffen, om eenige zedelyke aanmerkingen te plaatſen, die my in de *Algemeene Oefenſchoole* zyn voorgekoomen. Dus luiden dezelve.
„ Een dier Inſekten, welke geſchikt zyn om
„ eenen dag te leeven, en welke de *Hyphanis*,
„ een Rivier van *Scythie*, aan haare Oevers ziet
„ dartelen, kreeg zyn beſtaan by het ryzen
„ der Zonne. Het Diertje hadt, door de on-
„ gemeene ſterkte zyner geſtelteniſſe, en door
„ eene nauwgezette opvolging van de voorſchrif-
„ ren der maatigheid, den ouderdom van éénen
„ dag bereikt, in weerwil der groote moeijelyk-
„ heden, beletzelen en toevallen die hem, ge-
„ duurende de Seconden en Tertien, waar uit
„ de tyd van twaalf uuren beſtaat, waren over-
„ gekoomen. Het hadt veel gereiſd en gepeinſd,
„ en eene diepe wysheid was de vrucht der on-
„ dervindinge, welke het in een zo groot aan-
„ tal van oogenblikken gekreegen hadt. . On-
„ dertusſchen benydde de Gryzaart, bezwyken-
„ de onder den laſt des Ouderdoms, en gedrukt
„ door de zwakheden die van denzelven onaf-
„ ſcheidbaar zyn, het lot der geenen die om-
„ trent den middag ſterven, en dus van de elen-
„ den eens langen leeftyds ontſlaagen waren;
„ Hy wilde echter niet, dat de vruchten zyner
„ ondervindinge met hem verlooren gingen. Hy
„ hadt wonderlyke dingen aan zyne nakoome-

„ lin-

„ lingen te vertellen. Niemand van zyn geflacht „ hadt die eeuwen en gebeurtenisſen gezien, „ welke hy in zyn geheugen herroepen kon. „ Hy kon van zaaken ſpreeken, die ouder wa- „ ren dan alle nog in wezen zynde gedenkte- „ kens.

„ De Jeugd, beſtaande uit eenige domme In- „ ſekten, die maar vyftig, of ten hoogſten zes- „ tig minuuten geleefd hadden, plaatſten zich ron- „ dom dezen eerwaardigen Gryzaart, aanſchouw- „ den hem met een ſoort van Godsdienſtigen „ eerbied, en hoorden hem met verwonderin- „ ge; Alle zyne woorden waren voor dit jong „ Volkje Orakels, en yder deel zyner vertel- „ linge was een wonderwerk. De Morgenſtond „ werdt in hunne Tydrekeninge getekend als „ de tyd der Scheppinge, en onze Nestor hadt „ met de eerſt geſchapene wezens omgegaan. „ By het naderen van den ondergang der Zon- „ ne, eenige Seconden voor zyn dood, verza- „ melde hy alle zyne nakoomelingen, zyne „ Vrienden, en de Vrienden van zyne Vrien- „ den, om hun zyne laatſte overdenkingen me- „ de te deelen. Zy beſchryven eene kring, „ wiens wydte een Voet is, ſchuilen onder den „ grooten omtrek van een Paddeſtoel, en de „ ſtervende Wysgeer ſpreekt hen met deze woor- „ den aan.

„ Het angſtige leven, myne kinderen, Loopt

„ eens

„ eens ten einde, indien ymand in deze Wae-
„ reld kan voorgeeven onsterfelyk te zyn, zo
„ is hy het ongetwyffeld, die eene lange ach-
„ tereenvolging van eeuwen gezien heeft, en
„ die, door eene moeijelyke en ingetoogene
„ levenswyze, tot den hoogsten trap der wys-
„ heid is opgeklommen. Maar eindelyk voel
„ ik den dood naderen; Ik beklaag my niet
„ over myn lot; De Ouderdom is voor my
„ een zwaare last, welken ik zal afleggen.
„ Welk genoegen zoude ik ook voortaan in
„ het leven vinden? Daar is niets nieuws on-
„ der de Zon; Daar is niets meer voor my te
„ leeren; Ik heb eene groote omwenteling ge-
„ zien; Alle volgende omwentelingen zullen
„ slechts gevolgen zyn van deze eerste.

„ De onheilen, door welken ik myn Vader-
„ land getroffen zag, de byzondere rampen,
„ die elk onzer in zyne eigen staat beschooren
„ zyn, de ziekten, die onze lighaamen treffen,
„ de kwellingen van den geest, aan welken wy
„ allen zyn blootgesteld, het ongenoegen, het
„ welk ik my in myn eigen Huisgezin heb moeten
„ getroosten, de tegenspoeden, welke ik in myn
„ langen levensloop beweende, alles eindelyk
„ wat ik gezien heb, heeft my maar al te wel
„ geleerd, dat onze gelukzaligheid niet vast of
„ bestendig zyn kan, wanneer wy die stellen

„ in eenige voorwerpen, over welken wy zelven
„ geene Meester zyn. O onzekerheid des le-
„ vens! ô Zwakheid! ô Tegenspoed! Een Noor-
„ denwind heeft een geheel geslagt vernietigd,
„ een Orkaan heeft een geheel Leger van onze be-
„ valligste jeugd, terwyl het zich aan de Oevers
„ van eenen stroom verlustigde, in den afgrond
„ der wateren doen omkoomen. Welke over-
„ stroomingen, welke zondvloeden heeft een
„ Regenbui by myn geheugen al veroorzaakt!
„ De hagel vernietigt onze schoonste woon-
„ plaatsen; Daar is geen eeuw, die niet ver-
„ scheide van deze groote onheilen heeft voort-
„ gebragt; Een donkere wolk is derzelver ze-
„ ker voorteken, zy baart schrik in de harten
„ der Allermoedigsten.

„ De Natuur verbastert; Ik heb in de eerste
„ eeuwen der waereld geleefd. De Insekten,
„ welke ik toen gekend heb, waren van een
„ voordeeliger gedaante, van eene sterker ge-
„ stelteniſſe, en ik durf 'er by voegen, van
„ eene verhevener wysheid, dan die van het
„ tegenwoordig geslacht. Niemand uwer, my-
„ ne kinderen, zal byna vyftien eeuwen zien,
„ gelyk ik; de Leeftyd der Insekten is merke-
„ lyk verkort; Gelooft my, bidde ik, wanneer
„ ik u verzeker, dat ik eertyds, met myne ei-
„ gen oogen, die zelfde zon, welke gy nu aan
„ de overzyde van de Beek ziet, recht boven
„ on-

„ onze hoofden in het midden des Hemels gezien heb, toen schoot zy haare straalen recht op ons neder, daar die nu eene zeer schuinsche strekking hebben. De aarde was in die eerste tyden meer verlicht, de lucht warmer, en de Deugd uwer Vooroudereu grooter dan de uwe. Het schynt dat het daalen der Zonne de gantsche Natuur, de kracht der lighaamen, en het vermogen der ziele doet verzwakken.

„ Myne zintuigen verflauwen; maar myn geheugen vertegenwoordigt my noch alles wat ik gezien hebbe. Ik kan u zeggen, en niets is zekerder dan dit, dat de zon, die luisterryke kloot, eene byzondere beweeging heeft. Ik heb haar boven den top van dezen heuvel zien ryzen, en ik zag den dag, waar in zy haaren loop begon. In myne jeugd rustede ik, aan den voet van denzelfden heuvel, in haare schaduwe; Jaaren en eeuwen verliepen 'er, terwyl dat helder gestarnte aan den hemel rees; Ik kan u geen denkbeeld geeven van den graad, waar in ik haare warmte gevoeld, en haaren glans gezien heb. Die warmte was, voor de sterksten onder ons, onverdraagelyk; Wy schuilden in de diepste holen, de wateren van de *Hyphanis* droogden uit, en wy moesten in de diepste plaatsen nieuwe wa-

„ terleidingen zoeken; Thans befluit ik uit het „ daalen der zonne, uit het afneemen haarer „ warmte, en uit de bleekheid haarer eertyds „ fchitterende ftraalen, dat de Natuur aan het „ bezwyken is. In minder dan honderd, mis- „ fchien in minder dan vyftig of dertig, minuu- „ ten zal de Waereld in eene naare duifternis „ begraaven worden. Helaas! myne kinderen „ en vrienden! Ik erken al ftervende, dat ik „ my met de hoop op de onfterflykheid gevleid „ heb. Hoe veele geflachten zag ik geboren „ worden en omkoomen! Hoe veele gevaaren „ ben ik ontworfteld! Ik meende dat de Na- „ tuur en ik beide onverderflyk waren. Wat „ heb ik niet al gedaan in die bedriegelyke hoop! „ Welke prachtige gaten heb ik niet uitge- „ hoold, in de verwachting, dat ik myne on- „ deraardfche wooningen nooit verlaaten zoude! „ Wat heb ik my veel op de fterkte myner le- „ den, en de vaftheid myner vleugelen laaten „ voorftaan! Had ik, wanneer ik die vergeleek „ met de leden en vleugelen van het tegen- „ woordig geflacht, geene reden om te denken, „ dat ik het zelve overleeven zou? maar de „ Zon vergaat zelve, en de Natuur met Haar. „ Myn dood voorfpelt het einde der waereld; „ Ik heb lang genoeg geleefd voor de Natuur „ en mynen roem. Niemand myner Nakoo-

„ me-

„ melingen zal die verbaazende dingen zien,
„ van welke ik getuige was. Niemand zal de
„ zoetheid ſmaaken, die myn onheil verzacht
„ heeft."

, Dit gezegd hebbende gaf het wys en groot-
, moedig Inſekt den geeſt.

DE
DREK-VLIEG.

De Natuur

De Natuur is nergens ledig; Haare vruchtbaarheid is zo algemeen, als zy onvermoeid is; zy toont ons, hoe onbillyk onze trotse verachting is voor alles wat wy morsig of onrein noemen, dewyl zy in zodanige plaatsen en voorwerpen, even gelyk elders, de grootste wonderen voortbrengt. Dus gaan de rechte wysgeeren Haar, zonder tegenzin, in zodanige plaatsen opspooren, en loopen zelfs met yver derwaards om haar te vinden. Het oogmerk der Natuur was zekerlyk niet, dat de menschen de meest bedorven Stoffen in bewaarplaatsen opleggen zouden, maar naardien zy door een misbruik, 't welk een gevolg van duizend anderen is, deze Stoffen, die over de geheele oppervlakte der aarde verspreid moeten worden, in zekere plaatsen by malkanderen vergaderen, vindt de Natuur goed om daar, zo wel als elders, schepzelen, en wel verwonderlyke schepzelen, voort te brengen.

is overal vruchtbaar.

Beweeging van den worm der Drek-vlieg.

De VLIEG, daar wy van spreeken, koomt, gelyk alle anderen voort uit een Eytje, uit een Worm, uit een Nymf, of Popje. Deze worm heeft

heeft eene wyze van gaan, welke verdient opgemerkt te worden. De kleinheid zyner pooten vertraagt zynen gang; hy wordt onverduldig, hy verlangt zyne ringen en zyn hals, hy fteekt zyn mond zo ver moogelyk uit op de vlakte, daar hy op loopt, en door dit middel, 't welk men als een fteunpunt, daar hy met zyn bek op ruft, kan befchouwen, verfnelt hy merkelyk zyn loop, omdat hy zyn geheele lighaam dus kan voortzetten, ten minften ligter maaken. Hy maakt dus ten naaften by het zelfde gebruik van zyn mond, als de Papegaey van zyn bek.

Als de Worm den ftaat van Nymf of Popje door gegaan is; zo wordt hy Vlieg. „ Haare „ oogen zyn als een klein netje gefleepen; der- „ zelver kleur trekt naar 't purper, zy zyn de „ eene van de andere afgefcheiden door twee „ zilvere ftreepen, ter plaatfe, daar zy 't naaft „ by malkander koomen." Deszelfs verandering.

„ De ringen van den buik zyn met ruw hair „ bezet; het geheele lighaam is doorgaands ruig, „ en van een grauwachtige kleur, trekkende „ naar den zwarten, zonder met eenige andere „ fchaduwen vermengd te zyn."

Men moet niet denken, dat het uit kleinachting is, dat de Natuur deze vlieg met zo weinig zorgvuldigheid fchynt te kleeden; De opfchik is in Eenvoudig optooyzel.

 haa-

haare oogen een zeer onverſchillig voorwerp, en 't welk haar niets koſt: zy verſpreidt het hierom ook over haare voortbrengzelen, met eene ruimte en verkwisting, welke duidelyk doet zien hoe weinig werks zy 'er van maakt, omdat derzelver wezenlyke waardy daar niet van afhangt; en byaldien zy voordachtelyk eenige levende ſchepzelen ſchynt te willen vercieren, zo is het nog altoos twyffelachtig of het wel een gunſt is, die zy hen zoekt te bewyzen. De Tyger en zo veele andere Dieren zyn niet gelukkiger, omdat zy fraay gevlakt zyn; De ſchoonſte vrouwen zyn niet altoos de beſte; Laat ons derhalven niets uit de uitwendige ſchoonheid beſluiten.

Schoonheid der Vliegen.

Een bewys, dat het niet uit verachting is, dat de Natuur de Drek-vlieg, daar wy van ſpreeken, ſchynt verwaasloosd te hebben, is, dat dezelve eene andere Vlieg van 't zelfde ſoort zeer fraay gemaakt heeft.

Deze heeft in haar ſtaat van worm een vry langen ſtaart, welke de leden, tot de ademhaaling geſchikt, voor kooker verſtrekt. De herhaalde proefneemingen van den Heer DE REAUMUR bewyzen deze byzonderheid.

Zy koomt uit haar graf, dat zy als Nymf bewoond heeft, te voorſchyn met twee vleugelen. „ Haar lighaam, is ruig, (dit ſchynt leiyk

„ in

„ in het oog van zeer viefche menfchen, wys-
„ geerige geeften denken 'er anders van.) Men
„ ziet op haar rug en op haar ftaart eenige
„ zwarte vlekken, regelmaatig gezaeid op een
„ grond die geel is, en naar den rooden
„ trekt."

DE
DIEREN-VLIEG. (*)

Het gebrek onzer kundigheden.

Wat is 'er al eene onzekerheid in onze kundigheden! Hoe kosten die, welke wy met zo veele moeite verkrygen, ons niet dikwils meer dan zy waard zyn! Welk eene duisterhéid, welk eene verwarring doet zich allerwegen op, buiten de heldere beginzelen der Wiskunde! —— Sedert zo veele eeuwen, heeft men de Natuurkennis tot een voorwerp zyner beöeffening gemaakt, en men kent noch de Gekorvenen niet. Zwakke en verwaande mensch, die zelf niet dan een Insect zyt, tot hoe lang zult gy u verheffen op een blik van reden, die byna altoos valsch is, en gemeenlyk niet dient dan om u te verbysteren! Beschouw de wonderen der Natuur! verwonder u over dezelve! Aanbidt hunnen en uwen Maaker! Kweekde Deugd in uw harte aan! en leer vermaak vinden in het geluk van anderen te bevorderen! Zie

(*) Dus vertaal ik het fransche MOUCHE ASILE, of het Latynsche ASILUS, (dat men gemeenlyk door PAARDEN-VLIEG overzet) omdat deze Vlieg zo wel de Schaapen, Runderen, Ezels en andere Dieren, als de Paarden, geweldig plaagt; en inzonderheid op Rendieren valt.

Zie daar alles wat gy noodig hebt te weeten;
Al het overige is ydelheid.

Het is buiten twyffel dienstig, dat zommige groote mannen de nuttige weetenschappen ophelderen, dat zy, met de flambouw, om zo te spreeken, in de hand, ons voorlichten op dien duisteren en bochtigen weg. Laaten wy hen die loflyke en moeyelyke zorg overlaaten. Laaten wy hen volgen, laaten wy hunne ontdekkingen met erkentenis genieten; dat dezelve ons tot hulpmiddelen verstrekken, om zomtyds de kwyning onzer ballingschap, of den last, die eene al te lange eenzaamheid verschaffen mogt, te verligten, maar dat wy gemeenlyk de eenvoudige Natuur boven hunne geleerde werken verkiezen. Indien zy zommige twyffelingen oplossen, zy doen anderen geboren worden; zy koomen met malkanderen niet altoos overeen; Zy zyn het zelfs menigmaal omtrent de naamen der voorwerpen niet eens. Dus is de Vlieg, daar wy van spreeken, volgens zommigen de ASILUS der Ouden; volgens anderen de TABANUS, of TAON. LINNÆUS geeft haar den naam van ÆSTRUS AQUÆ; en de Heer DE REAUMUR, om haar een franschen naam te geeven, noemt haar MOUCHE à CORCELET ARMÉ.

Die hinderpaalen in de benaaming verdwynen echter allengskens door nauwkeuriger waarneemingen, dan die, welke de Ouden konden doen.

wordt allengs minder.

doen. Men ſtaat tegenwoordig toe, dat de *Mouche à corcelet armé*, de *Æſtrus*, en de *Aſilus* dezelfde vlieg is, en dat de *Taon* eene andere is, maar weinig verſchillende van deze.

De Aſilus als Worm

„ De drie Staaten van de ASILUS of Dieren-„ vlieg vertoonen ons even groote byzonder-„ heden, onzer opmerking waardig. Als dezelve „ in de gedaante van Worm is, leeft zy niet „ dan in het water, zy ademt door haar ſtaart, „ en heeft haare pooten binnen haar bek ge-„ plaatſt." Men ſchynt hier de Natuur van eene grillige verkiezing te mogen beſchuldigen. Waarom de pooten van een Dier in zyn bek te plaatſen? Dog onderſteld, dat hier even weinig redenen voor geweeſt zyn, als wy 'er voor aanwyzen kunnen, ware het dan nog geen rede genoeg voor de Natuur, dat zy wilde toonen, hoe zy deze en alle andere leden konde plaatſen, waar zy wilde, zonder dat dezelve misplaatſt of gedrongen zyn?

als Nymf

„ In den ſtaat van Nymf ondergaat onze Vlieg „ haare gedaante-verandering of de ontzwach-„ teling haarer leden binnen in haar eerſte vel, „ 't welk haar voor omſlag dient.

als Vlieg beſchouwd.

„ Eindelyk, als zy Vlieg is geworden, kan „ zy niet meer in het water leeven, en zoude „ zy onfeilbaar omkoomen in het Element, 't „ welk haar het leeven heeft gegeeven.

„ Maar alle deze uitwendige verſchynzelen

„ zyn

„ zyn byna niets in vergelyking van 't geen in- „ wendig in dit Gekorvene omgaat, 't welk de „ zonderlingfte veranderingen lydt in zyne ver- „ fcheidene binnenfte deelen, in zyn vel, in zyn „ maag, en inzonderheid in het merg van zyn „ rug-graat. En men ziet in dit, een en het „ zelfde, Dier, als drie verfchillende Dieren „ malkanderen opvolgen, die allen verfchillen- „ de gedaanten hebben. Men ziet de kleuren „ veranderen, de deelen hard worden, de le- „ den verdwynen, en nieuwe leden zich in der- „ zelver plaats ontzwachtelen."

Inwendige verandering.

De Worm van de Dieren-vlieg beftaat uit twaalf ringen, daar onder het hoofd en den ftaart begreepen; De kop is over deszelfs breedte, in drie deelen verdeeld. Het middelfte deel is een foort van onbeweeglyke bek. Aan twee kanten van den welken twee knypers te voorfchyn koomen, vry gelyk aan de tong van een Slang of een Hagedifch. De Worm bedient 'er zich van om zich vaft te haaken; en dit is de rede, dat men zegt, dat hy zyne pooten in den mond heeft, gelyk de Worm van de Drek-vlieg.

De Worm.

De ftaart eindigt in een bosje van dertig grove hairen, kringswyze gefchikt, en met andere kleinere hairtjes bedekt. Als de Worm dezen ftaart op het water uitfpreidt; zo onderfteunt dezelve hem op eene wyze, dat hy zwemt, of ruft, als hy wil, met den kop naar om laag.

Zyn ftaart.

Het

Het middelpunt, daar deze hairen rondom zyn geplaatst, is eene opening, daar de Worm door ademt.

Stigmata. Hy heeft, gelyk andere Insecten, langs de beide kanten van zyn lighaam, verscheide *Stigmata*, of adem-gaten, die, even gelyk de opening, daar wy van spreeken, de lucht naar de Long-ader voeren; SWAMMERDAM maakt hier over eene verstandige aanmerking, en welke van belang is. De Rupsen hebben twee ringen zonder *Stigmata*, om dat zy vier vleugels moeten hebben; De Dieren-vlieg integendeel heeft maar een ring zonder *Stigmata*, omdat hy maar twee vleugels moet hebben. Die regel is waarschynlyk algemeen. *Swammerdam* zegt echter niet of hy het zelfde in de wormen van andere Insecten gevonden heeft.

Bek. De bek van dezen Worm is gekromd, en loopt in een spits punt uit, gelyk die van een Papegaey. Hy heeft een zwarte Schaal.

De Vlieg. De Vlieg, die van den Worm voortkoomt, is onderscheidener, dan byna eenige andere, verdeeld in drie deelen, den kop, het borststuk, en het onderlyf of den buik, dewelke met zeer dunne draadjes aan malkander zitten. Zy heeft, in plaats van bek, een snuit, en, in plaats van knypers, sprieten, gelykelyk gedraeid, en elk uit agt gewrigten bestaande.

Het wyfje. Het wyfje van deze Vlieg is veel dikker dan

het

het mannetje; ook heeft het meer dan vier honderd eytjes te bergen, welke in het lighaam van de Vlieg, terwyl zy nog jong is, van eene vrolyk-groene kleur zyn, maar allengskens donkerder groen worden, naar maate de Vlieg ouder wordt, en welke derhalven die laatste kleur ben, als zy dezelve legt.

DE KAAS-VLIEG.

De Kaas

De eenvoudigste gerechten zyn niet de minst aangenaame, en zy zyn zekerlyk de gezondste. Zy maaken de zachtste Chyl, en brengen niet die scherpe vochten voort, waar aan wy de meesten onzer Ziekten te wyten hebben. Het schynt dat eene geduurige gezondheid en sterkte ons verveelt; men moet dit opmaaken uit de zorg, die wy neemen om ons zelven zo velerhande soorten van vergif te vervaardigen, en 'er onze Tafels onder allerhande gedaanten mede te bedekken. Wy zouden een soort van verschooning hebben voor dit onverstandig gedrag, indien deze verderfelyke gerechten en dranken een lekkeren smaak hadden; maar zy hebben byna niets dan een prikkelenden en bytenden smaak. Laaten wy de Kaas ten voorbeelde neemen, daar men niet te weinig van kan eeten; Wat heeft dezelve aangenaams? Is het haare reuk? Men weet waarna dezelve zweemt, en hoe zeer de Liefhebbers zelfs dien reuk verwenschen, als dezelve, door de menigte van Kaazen by malkander, sterker dan naar gewoonte is. Is het haare smaak van bedorven en verrotte room? Ik weet het niet. Maar ik heb hier eene andere gissing over. Zoude het geen

ons

ons de Kaas lekker doet vinden, niet toe te schryven zyn aan het ſap van zekere vette en rondachtige wormpjes; die daar in leeven, en zich daar mede voeden? —— Ik laat deze onderzoekingen, waar in men misſchien een knorrigen luim of bittere geeſt-geſteldheid zou meenen te beſpeuren; aan anderen over.

is rottig door

De Worm, die ik ga beſchryven, heeft twaalf ringen, gelyk die van de Dieren-vlieg. „ De „ eerſte van allen maakt eigenlyk het hoofd van „ den worm: Het vel, daar het geheele lig- „ haam mede bedekt is, is ſteevig als Parkā- „ ment, en het breekt niet gemaklyk, nog „ wordt ligt gekwetſt, hoe groote ſprongen de „ worm doe, of hoe ruwelyk men denzelven „ behandele. Het voorſte van den kop is als „ verdeeld in twee bultjes of knobbeltjes, daar „ twee zeer korte ſprieten uitkoomen, tus- „ ſchen deze twee bultjes van het hoofd ziet „ men altoos een klein zwartachtig deeltje te „ voorſchyn koomen; 't welk insgelyks in „ tweën geſpleeten is. Dit deeltje bevat alle „ de ſchaal- of beenachtige ſtukken, welke den „ mond uitmaaken, en waarmede zich van vo- „ ren twee kleine zwarte haakjes in 't gewricht „ vereenigen, welke haakjes dezen worm te „ gelyk voor pooten, nagels, en tanden die- „ nen. Voor het overige ziet men zeer onder- „ ſcheidenlyk door het vel heen, dat het In-

de Wormen die daar in leeven en ſterven.

„ fect deze haakjes kan beweegen, en ter zelf„ der tyd ook de fchaalachtige ftukken van zyn „ bek, van buiten en van binnen, op dezelfde „ wyze als de Slak haare hoornen en haar hoofd „ naar welgevallen richt, en uitfteekt of intrekt.

Welke weinig *Stigmata* hebben.

De reden, waarom het Diertje geene *Stigmata*, of luchgaten heeft, dan op den tweeden en derden ring, is een treffelyk bewys der oneindige wysheid van den Schepper. Deze worm is verordend en genoodzaakt in de Kaas te kruipen, om daar zyn voedzel te zoeken. De *Stigmata*, welken hy aan de andere ringen mogt gehad hebben, zouden geflooten en verftopt zyn geworden door de vettigheid van de room of kaas, die aan zyn lighaam vaft hangt. Die, welke hy tegenwoordig heeft, zyn daar voor beveiligd; de een, om dat de ring van zyn hoofd zich buigt onder het zelve, en 'er door bedekt wordt, als de worm, om de kaas met meer kracht door te booren, zyne haakjes en fchaalachtige ftukken naar zyn maag inhaalt. De andere ring, dat is te zeggen die van den ftaart, is veilig voor het gevaar door de kleine knobbeltjes, of vooruitfteekende tepeltjes. —— Waarom vouwen of fchuiven alle deze ringen niet de een op den ander, dewyl zy in zulk een geval allen van luchtgaten voorzien hadden kunnen zyn, zonder dat zy verftopt hadden behoeven te worden? Dit zou de worm te dik gemaakt

Om wyze redenen.

maakt hebben, en meer moeite veroorzaakt om in de kaas te booren. Daarenboven zoude hy dus altoos in een gedwongen ſtaat zyn geweeſt, en zich niet hebben durven verlangen of zyn lighaam uitſtrekken in het gat, dat hy zich gemaakt hadt, naardien dus de ringen bloot geraakt zouden hebben en verſtopt zyn geworden. — Maar waarom hebben dan ten minſten alle die ringen geen knobbeltjes gelyk de laatſte? Die knobbeltjes zyn genoegzaam om dien laatſten ring voor verſtopping der luchtgaten te bewaaren, dewyl dezelve niet in 't gat van de kaas koomt, dan na dat het geheel gemaakt, en het overig gedeelte des lighaams daar reeds in gedrongen is, maar dit behoedmiddel zou voor de andere ringen, die meer naar voren zyn, niet dezelfde nuttigheid hebben.

De *Stigmata* van den laatſten ring zyn minder opmerkelyk dan die van den tweeden. Het benedenſte gedeelte van dien laatſten is van een vuil witte kleur; Het midden, 't welk naar den derden ring helt, ſchynt met gemalen goud verguld te zyn; en het onderſte gedeelte, 't welk onder den derden ring doorgaat, om zich met de takken der Longaderen te vereenigen, ſchynt met paarlemoer belegd.

Wanneer eenmaal de Natuur en de Deugd het gebied der Wereld verdeelen zullen, als wy Zy ſpringen ſterk.

niets dan de wezenlyke vermaaken zullen beminnen, zullen wy niet meer die wreede Schouwſpeelen van Dieren, die men tegen malkander laat vechten, en die malkanderen dooden, gaan opzoeken, wy zullen, wel verre van vermaak te ſcheppen in die onſchuldige Schepzelen malkander te zien verſcheuren, met eene woede, daar wy de eenige oorzaaken van zyn, zulk eene uitſpanning verfoeijen; wy zullen niet meenen den dood dier onſchuldige Slagt-offers te vergoeden met het geld, dat wy derzelver Meester voor hun leven geeven; Wy zullen inzonderheid een afgryzen hebben, om die Rampzaligen te gaan beſchouwen, welke hunne leden en gezondheid veil hebben voor het wreed vermaak eener ongevoelige menigte, en hunne beenderen en ſpieren, door buigen en ſpringen, dienſten afvergen, welke zy zelfs, die dat vermaakshalven gaan beſchouwen, niet zonder beeving kunnen zien. Als wy Springers, Koordedanſers, *Voltigeurs* willen zien, zullen wy naar de boſſchen gaan, en de Harten, de Dasſen, en Eekhoorntjes gaan beſchouwen. Wy zullen ons zelfs deze moeite kunnen beſpaaren; Wy zullen met het uiterſte vermaak andere *Voltigeurs*, welke geduurig onder onze handen zyn, beſchouwen, wy zullen de Kaas-wormen gaan bekyken, en ik ben verzekerd, dat die

waar-

waarneemingen ons een wezenlyk vermaak verſchaffen zullen.

Laaten wy, eer wy deze Konſtenaars beſchouwen, hier in het voorbygaan aanmerken, dat die gelukkige tyd, daar wy van ſpreken, die tyd, dat Rede, gezond Verſtand, en Deugd, op een gedeelte, ten minſten, van den Aardbodem heerſchen zullen, en wy de dingen met een onbedorven ſmaak beoordeelen, miſſchien niet zo harſenſchimmig is, als men zich verbeeldt, miſſchien zelfs nader by, dan men hoopen durft. Wat moet men niet verwachten van eene Maatſchappy, waar van een onzer Periodieke Schriften op deze wyze ſpreekt. „ Terwyl de wreedſte Geeſſels de aarde verwoeſten, en dezelve ſchynen te zullen bedekken met het vernield of rampzalig overſchot haarer bewooneren; Is het dubbel verkwikkelyk en vertrooſtend voor het Menſchdom, dat 'er wyze en deugdzaame Mannen opſtaan, die hun hoofdwerk maaken, om middelen te zoeken, waar door zy het Menſchelyk geſlacht gelukkig mogen maaken. Onder dat wyze en gelukkige Volk, dat Volk, waar onder de oude Eenvoudigheid, de vryheid, de yver voor het Vaderland die Deugden nog bewaaren en doen bloeijen, welke de Weelde, de Staatzucht, de Eigenbaat uit

Lof der Zwitſchers.

„ alle andere Landen schynen te verbannen:
„ Onder de Zwitschers met één woord, is ee-
„ ne eerwaardige Maatschappy *geformeerd*,
„ welke geheel uit Lieden bestaat, die de
„ Deugd en het Menschdom boven alles bemin-
„ nen, en welke men haaren welverdienden lof
„ slechts op deze eene wyze naar waarde gee-
„ ven kan, dat men namelyk de onderwerpen
„ voorstelt, welken zy voor haare pryzen heeft
„ gekooren.

„ Welke zyn de middelen, om een Volk uit
„ de algemeene verbastering van Zeden te trek-
„ ken? En welk is het beste ontwerp, dat een
„ Wetgeever ten dezen opzichte volgen kan?

„ Welk Volk is ooit het gelukkigste ge-
„ weest? enz.

Maar onze verwondering, onze eerbied, onze erkentenis aan deze waarlyk edele Maatschappy zoude ons te verre voeren, wy keeren tot ons eerste onderwerp weder.

Hoe de Kaaswormen springen?

De Kaaswormen, om hunnen sprong te doen, die geheel niet gevaarlyk, en waarvan het gezicht zeer aangenaam is, ligten zich op op den onderften ring, zy krommen zich vervolgens, en brengen hun bek aan het uiterste van hun staart, zy maaken dus een kring, waarvan zy, een oogenblik daarna, de twee halfronden tot malkanderen doen naderen, of dien zy lang-

wer-

werpig maaken op eene wyze, dat dezelve een naauw eirond wordt. In deze laatſte richting verkorten zy zich, haalen alle hunne ringen, en de haakjes van hun mond in, maaken zich van hunnen ſtaart los, en dan ſchielyk uitſpattende verwekken zy een geraas, of gekraak, dat men ligtelyk kan hooren, als men 'er dicht by naa luiſtert. Door de Veerkracht nu, welke zy door deze ſaamentrekking krygen, doen zy een verbazenden ſprong. SWAMMERDAM heeft 'er een zien ſpringen een afſtand van zes duimen, dat is te zeggen van vierentwintig maal zyne lengte, want hy was omtrent drie linies lang.

Men kan dit maakzel des lighaams gemaklyker en beter waarneemen, als men den Worm op een natten doek legt, om dat de nattigheid hem meer belemmert, en dat hy dan meer tyds beſteedt aan zyne werkingen.

Swammerdam heeft te vergeefsch naar deszelfs oogen gezocht, hy moet 'er evenwel hebben, want men ſpringt niet by den tast. Zyne haakjes dienen hem voor voeten en voor tanden, zy ſchynen uit zyn bek te koomen. Dit heeft hy gemeen met den Drekworm, en den Worm van de Dieren-vlieg. Hy heeft drie wyzen van beweegen; hy kruipt, hy loopt, en hy ſpringt. Hunne Oogen.

Redeneering, ondervinding zelfs, hoe veel ver- De Kaas

een flegt voedzel. vermogen zy hebben moge, heeft nochtans weinig kracht op vooringenomen Zielen, laat ons echter beproeven, welke de uitwerking van deze Redeneering en Ondervinding zyn zal op de Liefhebbers van de Kaas; Laaten wy hen de Hiftorie van de Wormen, die daar in geboren worden, vertellen. „ Wel verre, dat
„ deze Wormen uit verrotting zouden voort-
„ koomen, zyn zy het daarentegen, welke
„ de rotting in de Kaas veroorzaaken; want
„ zy hakken dezelve, en brengen ze tot kleine
„ ftukjes, zy leggen daar hunne uitwerpzelen in,
„ en bezoedelenze daarenboven met hun fpeek-
„ zel. —— Ik heb waargenoomen, vervolgt
„ *Swammerdam*, dat als eenigen dezer wormen
„ koomen te fterven, dit de rotting van de
„ Kaas zeer veel bevordert, het welk dikwils
„ gebeurt, en noodzaaklyk moet gebeuren tel-
„ ken reize, als de wormen gereed zynde om
„ Nymphen te worden, niet kunnen te voor-
„ fchyn koomen uit die vochtige plaatfen, daar
„ zy hunnen groei gekregen hebben."

Deze Wormen brengen twaalf dagen, of daaromtrent, door in den ftaat van Popjes, en koomen uit hunne tonnetjes in de gedaante van aardige Vliegen te voorfchyn, welke men Trommelflagers zou kunnen noemen, zo het waar is, gelyk *Swammerdam* verzekert waarge-

noo-

noomen te hebben, dat zy twee kleine hamertjes aan haar borst of middelſtuk hebben, waar mede zy op haare vleugelen ſlaan, 't geen dat gebrom veroorzaakt, dat zy onder 't vliegen maaken.

DE

AARD-WORM.

Gelykenissen van de Wormen ontleend.

Ik ben een Worm en geen Mensch, een smaad der Menschen, en veracht onder de Volken. Dus sprak David tot God; dus hebben de Godvruchtigen, de Nederigen van harte altoos tot hem gesprooken. Zy hebben van de Wormen, van het verachtelykste Insect, grooter, ryker, en inzonderheid juister gelykenissen gehaald, dan trotscher geesten van den Arend en den Leeuw ontleend hebben. Om te beter overtuigd te zyn, hoe zeer wy naar de Aardwormen gelyken, zo laten wy alleenlyk onze geboorte met de hunne, onzen dood met dien dezer Dieren vergelyken. Het schynt, dat zy en wy die Schepzelen zyn, daar God de minste zorg voor heeft willen draagen; wy worden geboren zonder eenige beschutting tegen de ongemakken der Lucht. —— Maar 't is niet over de Godheid dat wy ons beklaagen moeten; wy zouden, even als de Aardworm, vryer en gelukkiger zyn, dan de rest der Dieren, als wy, ten straffe onzer misdaaden, niet genoodzaakt waren ons

te

te kleeden, en onderworpen aan duizend andere laſtige behoeftens, welke de gevolgen dier noodzaake zyn.

Wyze van denken van JOB, en SALOMO.

JOB met rampen overlaaden, Job op den oever van het Niets gezeten, zag de nietigheid der ondermaanſche Zaaken van veel nader by, en veel duidelyker, dan SALOMO dezelve naderhand zag van het toppunt zyner Grootheid. Salomo ziet, op zyn Throon, waar van hy alles poogde te verwyderen, 't geen hem verbyſteren konde, dat wy gebruik moeten maaken van de onſchuldige geneugtens, welken ons de Schepper aanbiedt; Job op zyn miſthoop, van alle kanten door de ſchaduwen des doods, en de yſſelykheden van het Niets omringd, ziet niets dan droevige voorwerpen. Hy noemt de Aarde zyne Moeder, de Wormen zyne Broeders. Job is treffender, maar Salomo ſchynt beter te zien; 't Is evenwel in zommige opzichten waar, dat de Aarde onze Moeder is, dat de Wormen onze huis- en tafelgenooten, onze Broeders, onze Kinderen zyn, want zy worden in ons geboren, zy leeven daar, en wy worden eindelyk hun voedzel; wy voeden ze met onze zelfſtandigheid na onzen dood, gelyk de Pellikaan in de wilderniſſen haare jongen met haar vleeſch voedt.

De Pieren.

„ De AARD-WORM, of Pier, welke men ook

„ LUM-

„ LUMBRICUS, en in 't Fransch *lombric, acheée*
„ of *aschée* noemt, is een kruipend Insect, zon-
„ der pooten, zonder beenderen, zonder oo-
„ gen, en zonder ooren, een vinger lang, en
„ van dikte als een schryfpen: rond, week,
„ vleezig, met ringen onderscheiden, van een
„ bleek roode kleur, van een aardachtigen
„ smaak, en zonder reuk.

„ Volgens FRANCOIS REDI, een florentynsch
„ Edelman, en zulk een nauwkeurig als oor-
„ deelkundig waarneemer, zyn 'er verscheide
„ soorten van Aardwormen; De eene hebben
„ op den rug, dicht by den kop, een soort
„ van band, die wat verheven is, en naar het
„ zadel van een Paard zonder de knop gelykt;
„ de anderen hebben dezen band niet." Die van het dikste en kortste soort strekken zich zomtyds verbazend uit, en worden eensklaps als zy willen een el lang.

missen de zintuigen. Dit Insect, 't welk van alle zintuigen ontbloot schynt, is daaromtrent schadeloos gesteld door een maakzel van inwendige deelen, zo fyn, zo eenvoudig, en zo volmaakt, dat het anderen niet behoeft te benyden. De beroemde WILLIS in zyne verhandeling over de ziel der beesten, maakt zeer schoone waarneemingen over het inwendig maakzel van dezen worm, maar het zyn ontleedkundige berichten, welke wy on-

zen

zen Lezeren niet onder het oog durven brengen.

Het Wyfje van dezen Worm legt tot twee honderd Eitjes, zy is de gewoone prooy der Mollen, en 't is, zegt men, uit vrees voor dezelve, dat zy uit de aarde opkoomt, als men daar een ſchop of ſpade in ſteekt, en daar zachtelyk op klopt, of aan ſchudt, om den grond even te doen beweegen. Daar is nog eene andere manier, om dezen Worm uit de aarde te voorſchyn te doen koomen, „ En die be-„ ſtaat hierin, dat men een ſterk afkookzel „ van Hennep-bladen, of groene Nooten-bol-„ ſters op de aarde werpt. De loog en de bit-„ tere wateren zyn doodelyk voor onzen „ Worm; hy is niet ſlechts de prooy van de „ Mol, maar ook van de Viſſchen, de Voge-„ len, de Hagediſſchen, de Salamander, en „ van verſcheide andere Dieren. De Heer „ ANDERSON in zyne *Natuurlyke Hiſtorie van* „ *Ysland* bericht ons, dat men daar zomtyds „ het Veld bedekt ziet met Pieren, die uit de „ drooge aarde te voorſchyn koomen, om zich „ door het water des Hemels te laaten bevoch-„ tigen, en dat de Inwooners gelooven, dat „ zy met den regen uit de wolken vallen."

Haare eytjes.

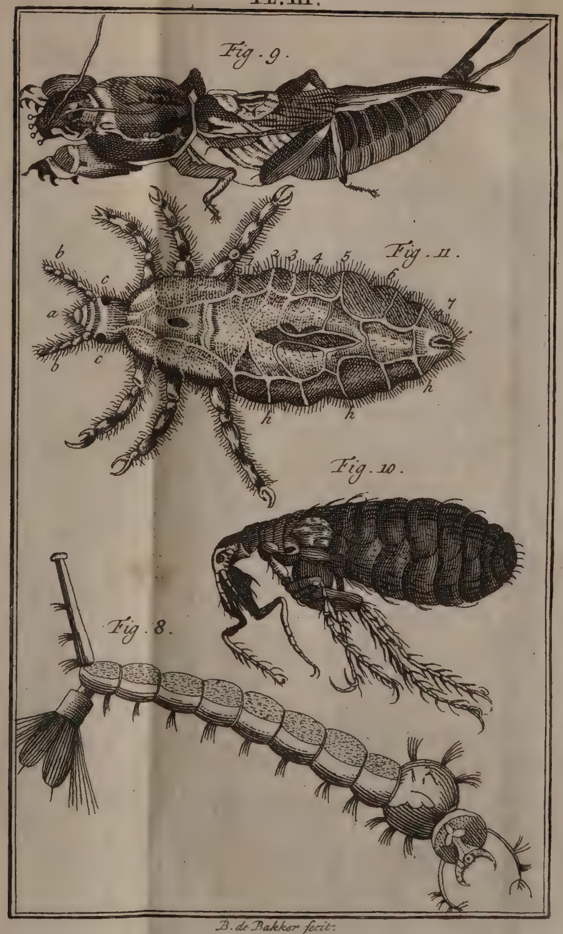
De Aardworm wordt in de Genees- en Heelkonſt veel gebruikt; byzonderlyk tegen de Vyt, welke altoos zeer pynlyk en dikwils moei-

Gebruik in de Genees- en Heelkunde.

moeijelyk te geneezen is. Het gebruik van dit middel is, een Pier aan de beide einden met een draadje te binden, en vervolgens om de lydende vinger te ſlaan, en met de gemelde draadjes daar om vaſt te maaken; een doekje daar over gelegd maakt het geheele verband uit.

Einde van 't tweede Stukje.

Pl. III.

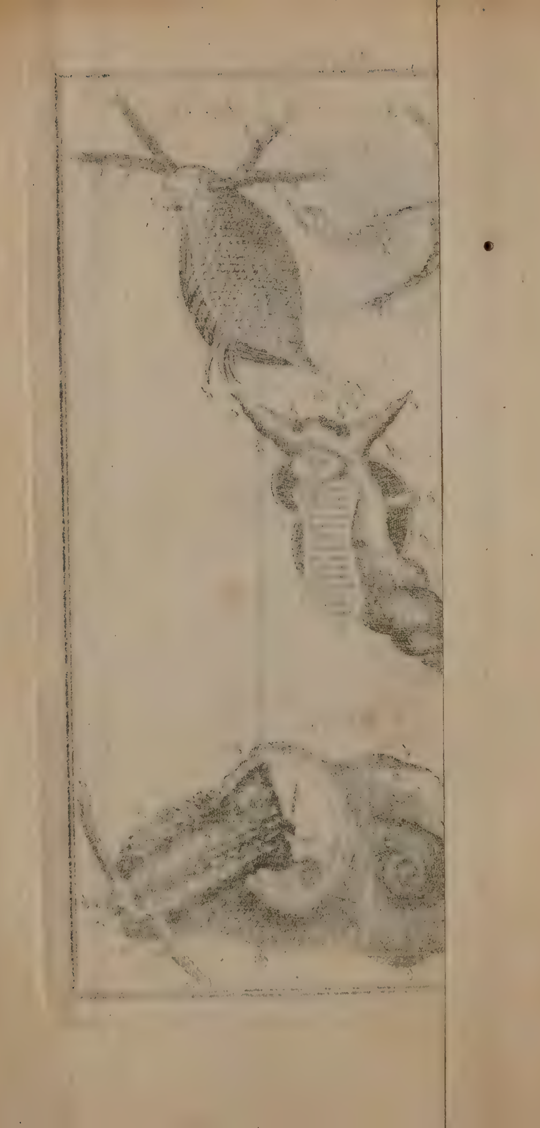

B. de Bakker fecit.

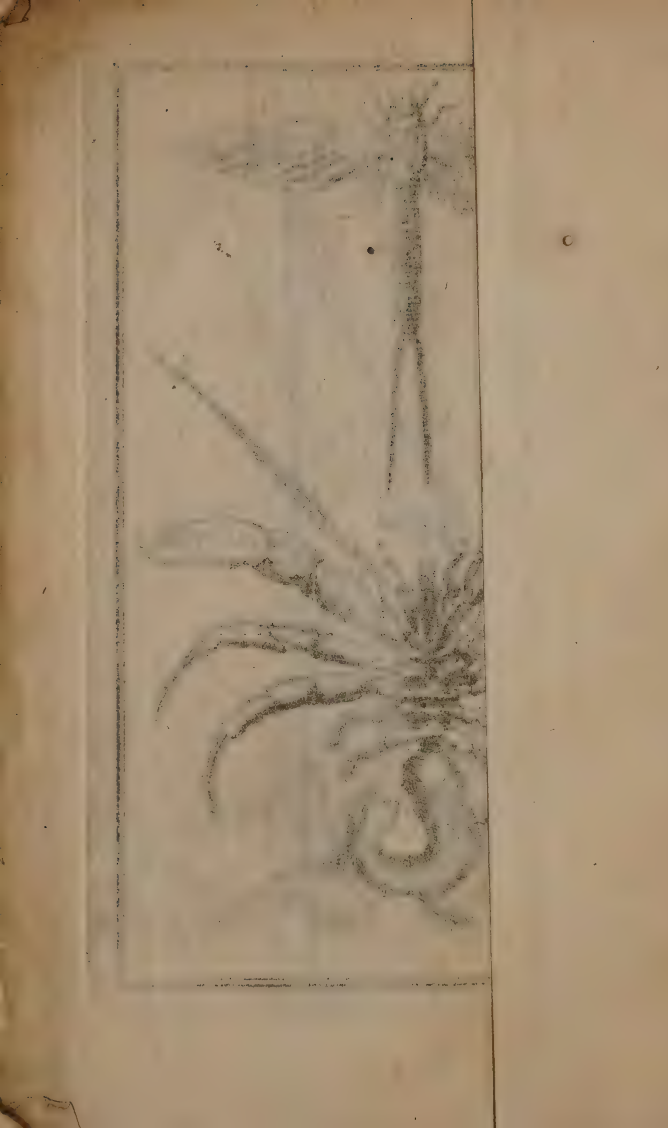
Pl. IV.

PL. V.

ALGEMEENE INHOUD

VAN DIT EERSTE DEEL.

EERSTE STUKJE.

Voorberigt van den Vertaaler. •
Opdragt aan de Jeugd, . *Bladz.* I - V.
Inleiding, ... 6 - 46.
Over de Inſecten in 't Algemeen . 47 - 78.
Van de Vermenigvuldiging der Inſecten, 78 - 81.
Over de Voortteeling der Inſecten, . 81 - 83.
——— *Verandering der Inſecten*, . 83 - 87.
——— *Kunne der Inſecten*, . 87 - 88.
——— *Verblyf der Inſecten*, . 88 - 90.
Van de beweeging der Inſecten, . 91 - 92.
Het Voedzel der Inſecten, . . 92 - 98.
De Wapenen der Inſecten, . 98 - 101.
De Schranderheid van zommige Inſecten, 101 - 110.
De Rupſen . . 111 - 129 - 172.
De verſcheidene Deelen der Rupſen, 118 - 124.
De veranderingen der Huid, die de Rupſen ondergaan, ... 124 - 129.
Van de Vlinders . . 129.
Van de uitwendige deelen der Vlinders, 129 - 137.
Van de Kenmerken, om de Vlinders in Klaſſen, Geſlagten, en Soorten te onderſcheiden, 137 - 143.
Van de Popjes . . 143 - 172.
Het maakzel der Bekleedzels of Doppen, 153 - 172.
Van de Spinnen . . . 173 - 208.

S TWEE.

INHOUD VAN HET TWEEDE STUKJE.

De Wesp,	Bladz. 1	-	12.
De Bye,	12	-	56.
De Vlieg,	57	-	78.
De Mug,	79	-	89.
De Molkrekel,	90	-	94.
De Vloo,	95	-	100.
De Mier,	101	-	139.
Byzonderheden wegens het Boomlak,			119.
De Mieren-Leeuw,	140	-	156.
De Mot,	157	-	163.
De Luis,	164	-	173.
De Platluis,	174	-	181.
De Boomgelykende Watervloo,	182	-	189.
De Scorpioen,	190	-	193.
De Slak,	194	-	228.
De Dagvlieg of het Haft,	229	-	245.
De Drekvlieg	246	-	249.
De Dierenvlieg,	250	-	255.
De Kaasvlieg,	256	-	265.
De Aardworm,	266	-	270.

